

BÉKÉS VÁRMEGYEI KINCSVADÁSZAT

HUNG-2025

AGRÁRMINISZTERIUM

Tartalom

Bevezetés	2.
1. Jogszabályok	3.
2. Értéktár mozgalom Magyarországon	18.
3. Békés Vármegyei Értéktár Bizottság	19.
4. A vármegyei értékek bemutatása	20.
5. Hungarikumok	112.
6.Kiemelkedő nemzeti értékek	124.
7. Külhoni nemzeti értékek	140.
8. Külhoni értékek	152.
9. Felhasznált irodalom	164.

A tananyag az Agrárminisztérium által kiírt, a nemzeti értékek és hungarikumok gyűjtésének, kutatásának, népszerűsítésének, megismertetésének, megőrzésének és gondozásának támogatására kiírt HUNG-2023 elnevezésű pályázati felhívásra készült. A pályázat célja a magyar kultúra értékeinek megismertetése többkörös, vármegyei döntővel végződő vetélkedőn keresztül.

A pályázatot a Békés Vármegyei Önkormányzat nyújtotta be. A projekt elsődleges célja, hogy a diákok megismerjék és dokumentálják a vármegye művészettörténeti, irodalmi, turisztikai, népművészeti, természeti értékeit, az aktív turizmus lehetőségeit, valamint a vármegye jellegzetes gasztronómiáját; másodsorban alapvető ismereteket szerezzenek a Magyar Értéktárban és a Hungarikumok Gyűjteményében nyilvántartott egyes nemzeti értékek és hungarikumok kapcsán.

AGRÁRMINISZTÉRIUM

1. kép: Agrárminisztérium logója

2. kép: Hungarikum Bizottság logója

1. Jogsabályok

1. 1. 2015. évi LXXX. törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény módosításáról

A törvény kimondja, hogy a magyar nemzeti értékek, köztük a hungarikumok megőrzendő értékek. Ezeket az értékeket ápolni, védelmezni és támogatni kell. A nemzeti értékeket értéktárban kell összesíteni. Az értéktárba kerülhetnek a Magyarországon élő nemzetiségek és a határainkon kívül élő magyarok értékei is.

A törvény meghatározza a következő fogalmakat:

a) ágazati értéktár: az egyes ágazatokért felelős miniszterek által azonosított nemzeti értékek adatainak gyűjteménye;

b) hungarikum: gyűjtőfogalom, amely egységes osztályozási, besorolási és nyilvántartási rendszerben olyan megkülönböztetésre, kiemelésre méltó értéket jelöl, amely a magyarságra jellemző tulajdonságával, egyediségével, különlegességével és minőségével a magyarság csúcsteljesítménye;

c) Hungarikumok Gyűjteménye: a kiemelkedő nemzeti értékek köréből a Hungarikum Bizottság által hungarikummá nyilvánított nemzeti értékek gyűjteménye;

d) kiemelkedő nemzeti érték: olyan nemzeti érték, amely nemzeti szempontból meghatározó jelentőségű, a magyarságra jellemző és közismert, jelentősen öregbíti hírnevünket, növelheti megbecsülésünket az Európai Unióban és szerte a világon, továbbá hozzájárul új nemzedékek nemzeti hovatartozásának, magyarságtudatának kialakításához, megerősítéséhez;

e) uniós oltalom alatt álló nemzeti érték: a mezőgazdasági termékek és az élelmiszerek minőségrendszereiről szóló, 2012. november 21-i 1151/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet alapján oltalom alatt álló eredetmegjelöléssel, oltalom alatt álló földrajzi jelzéssel rendelkező vagy hagyományos különleges terméknek minősülő mezőgazdasági termékek vagy élelmiszerek; a szeszes italok meghatározásáról, megnevezéséről, kiszereléséről, címkézéséről és földrajzi árujelzőinek oltalmáról, valamint az 1576/89/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2008. január 15-i 110/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet alapján oltalom alatt álló földrajzi árujelzővel rendelkező szeszes italok; a mezőgazdasági termékpiacok közös szervezésének létrehozásáról, és a 922/72/EGK, a 234/79/EK, az 1037/2001/EK és az 1234/2007/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2013.

december 17-i 1308/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet alapján oltalom alatt álló eredetmegjelöléssel vagy oltalom alatt álló földrajzi jelzéssel rendelkező borok és borászati termékek;

f) külhoni nemzetrész értéktár: az országhatáron túl, egy adott ország területén élő magyarságra jellemző nemzeti értékek közül az adott Külhoni Nemzetrész Értéktár Bizottság által külhoni értékke nyilvánított értékek adatait tartalmazó gyűjtemény;

g) Magyar Értéktár: a nemzeti értékek köréből a Hungarikum Bizottság által kiemelkedő nemzeti értékke nyilvánított értékek gyűjteménye;

h) vármegyei értéktár: a vármegye területén fellelhető nemzeti értékek közül a Megyei Értéktár Bizottság által vármegyei értékke nyilvánított értékek adatait tartalmazó gyűjtemény; ahol a törvény vármegyei értéktárat említ, az alatt a fővárosi értéktárat is érteni kell;

i) nemzeti érték: a magyarság és a magyarországi államalkotó nemzetiségek tevékenységéhez, termelési kultúrájához, tudásához, hagyományaihoz, a magyar tájhoz és élővilághoz kapcsolódó, nemzetünk történelme, valamint a közelmúlt során felhalmozott és megőrzött minden szellemi és anyagi, természeti, közösségi érték vagy termék, illetve a tájhoz és élővilághoz kapcsolódó materiális vagy immateriális javakat magába foglaló tájérték, amely tanúskodik egy emberi közösség és az adott terület történelmi kapcsolatáról;

j) nemzetközi elismerésben részesített nemzeti érték: azon nemzeti érték, amely az Országgyűlés által ratifikált vagy kormányrendelettel kihirdetett nemzetközi megállapodások vagy viszonyosság alapján nemzetközi elismerésben részesült;

k) tájegységi értéktár: több szomszédos település, illetve földrajzi, történelmi vagy néprajzi szempontok alapján egységet alkotó tájegység területén fellelhető nemzeti értékek közül az adott Tájegységi Értéktár Bizottság által tájegységi értékke nyilvánított értékek adatait tartalmazó gyűjtemény;

l) települési értéktár: a települési önkormányzat területén fellelhető nemzeti értékek adatait tartalmazó gyűjtemény.

1. 1. 1. A nemzeti értékek azonosítása

A nemzeti értékek azonosításában, nyilvántartásba vételében, gondozásában a települési és vármegyei önkormányzatok, nemzetiségi önkormányzatok, hatáskörrel rendelkező állami szervek és a Magyar Állandó Értekezleten részt vevő külföldi szervezetek vehetnek részt.

1. 1. 2. Értéktárak

a) Települési értéktár

A települési önkormányzat hozhatja létre. Települési Értéktár Bizottságot hozhatnak létre, amely azonosítja a településen fellelhető nemzeti értékeket.

b) Tájegységi értéktár

Több szomszédos települési önkormányzat hozhatja létre. Tájegységi Értéktár Bizottságot hozhatnak létre, amely elkészíti a tájegységi értéktárat.

c) Vármegyei értéktár

A vármegyei önkormányzat hozhatja létre. Vármegyei Értéktár Bizottságot hozhatnak létre, amely azonosítja a vármegye területén a nemzeti értékeket és dönt arról, hogy ezek bekerülhetnek-e a vármegyei értéktárba.

d) Külföldi értéktár

A Magyar Állandó Értekezleten részt vevő külföldi szervezetek hozhatják létre. Külföldi Nemzetirész Értéktár Bizottságot hozhatnak létre, amely a saját országuk területén azonosítja a nemzeti értékeket és dönt arról, hogy ezek bekerülhetnek-e a külföldi értéktárba. A külföldi szervezetek Települési Értéktár Bizottságot vagy Tájegységi Értéktár Bizottságot is létrehozhatnak.

e) Ágazati értéktár

Az egyes ágazati miniszterek meghatározzák a feladatkörükbe tartozó nemzeti értékek körét. Ezek az értékek alkotják az ágazati értéktárat.

f) Magyar Értéktár

A kiemelkedő nemzeti értékek a Magyar Értéktárba kerülnek. A Magyar Értéktárat a Hungarikum Bizottság hozza létre és működteti. Ahhoz, hogy egy nemzeti érték kiemelkedő

nemzeti értéké váljon és bekerüljön a Magyar Értéktárba, javaslatot kell tenni. Ilyen javaslatot tehet: a Hungarikum Bizottság tagja, a Települési Értéktár Bizottság, a Tájegységi Értéktár Bizottság, a Megyei Értéktár Bizottság, a Külhoni Nemzetrészt Értéktár Bizottság, az ágazati miniszter. A döntést a Hungarikum Bizottság hozza meg.

1. 1. 3. A hungarikumok kiválasztása

Hungarikum csak olyan nemzeti érték lehet, amelyik szerepel a Magyar Értéktárban. Ahhoz, hogy egy nemzeti érték hungarikummá váljon, javaslatot kell tenni. Ilyen javaslatot tehet: A Hungarikum Bizottság tagja, a Települési Értéktár Bizottság, a Tájegységi Értéktár Bizottság, a Vármegyei Értéktár Bizottság, a Külhoni Nemzetrészt Értéktár Bizottság, az ágazati miniszter. A döntést a Hungarikum Bizottság hozza meg.

1. 1. 4. A Hungarikum Bizottság

A Hungarikum Bizottságnak húsz tagja van. Négy tagot az Országgyűlés delegál, hármat a Magyar Állandó Értekezleten részt vevő szervezetek, egyet a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, egyet a Magyar Művészeti Akadémia elnöke, egyet a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának elnöke, egyet-egyet pedig tíz ágazati miniszter. A Hungarikum Bizottság elnöke az agrárpolitikáért felelős miniszter. Ő hívja össze az üléseket legalább félévente vagy szükség szerint. A Hungarikum Bizottság állítja össze a Magyar Értéktárat és a Hungarikumok Gyűjteményét. Évente beszámol az Országgyűlésnek a tevékenységéről és a nemzeti értékek azonosításáról. Megismerteti a közvéleménnyel a nemzeti értékeket és a hungarikumokat. Pályázatokat ír ki a nemzeti értékek és a hungarikumok azonosítására, megőrzésére, védelmére. Internetes oldalt működtet, ahol megismerhető a Hungarikumok Gyűjteménye.

1. 1. 5. A hungarikum védjegy és a „hungarikum” kifejezés használata

A hungarikum védjegy a Hungarikumok Gyűjteményében szereplő kiemelkedő nemzeti értékek megismertetésének elősegítésére szolgáló védjegy. A védjegy használatát kérelmezni kell. A „hungarikum” kifejezés használatát kereskedelmi vagy vendéglátó-ipari létesítmény nevében a Hungarikum Bizottság engedélyezheti.

1. 2. 114/2013. (IV.16.) kormányrendelet a magyar nemzeti értékek és a hungarikumok gondozásáról

A törvényhez kapcsolódóan jelent meg a 114/2013. (IV. 16.) kormányrendelet a magyar nemzeti értékek és a hungarikumok gondozásáról. A Kormány ebben a rendeletben határozta meg a nemzeti értékek szakterületenkénti kategóriáit. A nemzeti értékek adatait a következő szakterületenkénti kategóriák szerint kell azonosítani és rendszerezni:

a) agrár- és élelmiszergazdaság: az erdészet, halászat, vadászat és állategészségügy területének szellemi termékei és tárgyi javai -, különösen a mezőgazdasági termékek és az élelmiszerek, a borászat, az állat- és növényfajták;

b) egészség és életmód: a tudományos és népi megelőzés és gyógyászat, természetgyógyászat szellemi termékei és tárgyi javai, különösen a gyógyszerek, gyógynövények, gyógyhatású készítmények, gyógyvíz- és fürdőkultúra;

c) épített környezet: a környezet tudatos építési munka eredményeként létrehozott, illetve elhatárolt épített (mesterséges) része, amely elsődlegesen az egyéni és közösségi lét feltételeinek megteremtését szolgálja; valamint az embert körülvevő környezet fenntartásához kapcsolódó szellemi termékek;

d) ipari és műszaki megoldások: az ipari termelés - beleértve a kézműipart, kézművességet is - szellemi termékei és tárgyi javai, különösen az egyes technológiák, technikák, berendezés-, gép- és műszergyártás, műszaki eszközökkel végzett személy- és áruszállítás;

e) kulturális örökség: a kulturális örökség szellemi és tárgyi javai, különösen az irodalom, a tudomány, a népművészet és népi kézművesség, néprajz, filmművészet, iparművészet, képzőművészet, táncművészet és zeneművészet; továbbá a védett ingatlan értékei, különösen a nemzeti vagyon körébe tartozó, kiemelkedő értékű műemlékek és régészeti lelőhelyek, nemzeti és történelmi emlékhelyek, világörökségi helyszínek;

f) sport: a fizikai erőnlét és a szellemi teljesítőképesség megtartását, fejlesztését szolgáló, a szabadidő eltöltéseként kötetlenül vagy szervezett formában, illetve versenyszerűen végzett testedzés vagy szellemi sportágban kifejtett tevékenység, különösen a sportolói életművek és csúcsteljesítmények;

g) természeti környezet: az ember természetes környezetének tárgyi javai, különösen a fizikai és biológiai képződmények vagy képződménycsoportok, geológiai és geomorfológiai

képződmények, természeti tájak, természeti területek, életközösségek és ökológiai rendszerek; valamint az embert körülvevő környezet fenntartásához kapcsolódó szellemi termékek;

h) turizmus és vendéglátás: a turizmus és a vendéglátás szellemi termékei és tárgyi javai, különösen a turisztikai attrakciók, szolgáltatások, a vendéglátó-ipari termékek, valamint a vendéglátás körébe tartozó étel- és italkészítési eljárások.

1. 2. 1. A települési, tájegységi és vármegyei értéktárak létrehozása és gondozása

A települési és vármegyei önkormányzatok a rendelet hatálybalépésétől számított 60 napon belül dönthettek arról, hogy kívánnak-e létrehozni települési, tájegységi, vármegyei értéktárat. Erről a döntésről a települések a vármegyei közgyűlés elnökét, a vármegyék a Hungarikum Bizottságot tájékoztatták. Ha nemmel döntöttek, azt bármikor megváltoztathatják, de arról is tájékoztatniuk kell a vármegyei közgyűlés elnökét, illetve a Hungarikum Bizottságot.

1. 2. 2. Települési és Vármegyei Értéktár Bizottságok létrehozása és működése

Az értéktár bizottság működési szabályzatát a helyi önkormányzat képviselő-testülete határozza meg. Az értéktár bizottság

a) legalább három tagból áll;

b) munkájába bevonja a helyi, vármegyei, országos és területi illetékességű szakmai és civil szervezeteket;

c) félévente beszámol tevékenységéről a helyi önkormányzat képviselő-testületének.

Az értéktár bizottság működéséhez és feladatainak ellátásához szükséges pénzügyi, tárgyi és ügyviteli feltételeket a helyi önkormányzat maga biztosítja.

1. 2. 3. A Magyar Állandó Értekezlet által kijelölt bizottság működése

A Magyar Állandó Értekezlet feladatainak ellátását Külhoni Bizottság létrehozásával, vagy már működő szakbizottsága megbízásával teljesítheti.

A Magyar Állandó Értekezlet szakbizottság munkájába bevonja a külhoni magyar szakmai és civil szervezeteket és évente beszámol tevékenységéről a Magyar Állandó Értekezletnek.

1. 2. 4. Ágazati értéktárak létrehozása és gondozása

Az egyes ágazatokért felelős miniszterek határozzák meg a feladatkörükbe tartozó, ágazati értéktárba foglalható nemzeti értékek körét.

Az ágazati értéktárak a következő adatokat tartják nyilván:

- a) a nemzeti érték neve,
- b) a nemzeti érték nyilvántartásáról rendelkező jogszabály száma,
- c) a nemzeti értéket nyilvántartó adatbázis megnevezése.

1. 2. 5. A nemzeti értékek települési, tájegységi, vármegyei értéktárba és a küllhoni magyarság értéktárába történő felvétele

Egy nemzeti érték felvételét a települési, tájegységi vagy vármegyei értéktárba bárki írásban kezdeményezheti az illetékes önkormányzat polgármesteréhez, illetve a vármegyei közgyűlés elnökéhez címzett javaslatában.

A Magyarország határain túl fellelhető nemzeti értékek felvételét a küllhoni magyarság értéktárba bárki írásban kezdeményezheti a Magyar Állandó Értekezletnél.

A javaslatot a rendelet 1. melléklete szerint kell elkészíteni és elektronikus úton vagy postai út esetén elektronikus adathordozón kell benyújtani. A javaslatétel ingyenes.

A javaslatnak tartalmaznia kell:

- a) a javaslattevő adatait,
- b) a javasolt nemzeti érték adatait,
- c) a javasolt nemzeti érték fényképét vagy audiovizuális-dokumentációját,
- d) valószínűsítő dokumentumokat,
- e) szakértő, illetve szakmai vagy civil szervezet támogató vagy ajánló levelét.

A nemzeti érték valamelyik értéktárba való felvételéről az illetékes értéktár bizottság dönt.

1. 2. 6. A Magyar Értéktárban nyilvántartott nemzeti értékek

A Hungarikum Bizottság a Magyar Értéktárban tartja nyilván a javasolt nemzeti értékeket.

A javaslatot a rendelet 2. melléklete szerint kell elkészíteni és elektronikus úton vagy postai út esetén elektronikus adathordozón kell benyújtani. A javaslatnak tartalmaznia kell:

- a) a javaslattevő adatait,

- b) a javasolt nemzeti érték adatait,
- c) a javasolt nemzeti érték fényképét vagy audiovizuális-dokumentációját,
- d) valószínűsítő dokumentumokat,
- e) szakértő, illetve szakmai vagy civil szervezet támogató vagy ajánló levelét.

A Hungarikum Bizottság titkára a javaslatot az ágazati szakbizottsághoz utalja. Az ágazati szakbizottság javaslatot tesz a Hungarikum Bizottságnak arról, hogy a javasolt nemzeti érték a Magyar Értéktárba kerüljön. A Hungarikum Bizottság dönt arról, hogy a javasolt nemzeti érték bekerülhet-e a Magyar Értéktárba.

1. 2. 7. Nemzeti érték hungarikummá minősítése

A Magyar Értéktárban nyilvántartott nemzeti érték hungarikummá minősítését intézmények, szervezetek vagy személyek a Hungarikum Bizottság elnökének címzett írásos javaslatban kezdeményezhetik. A javaslatot a rendelet 3. melléklete szerint kell elkészíteni és elektronikus úton vagy postai út esetén elektronikus adathordozón kell benyújtani. A javaslattevő ingyenes.

A javaslatnak tartalmaznia kell:

- a) a javaslattevő adatait,
- b) a javasolt nemzeti érték adatait,
- c) a javasolt nemzeti érték fényképét vagy audiovizuális-dokumentációját,
- d) valószínűsítő dokumentumokat.

A Hungarikum Bizottság titkára a javaslatot az ágazati szakbizottsághoz utalja. Az ágazati szakbizottság megvizsgálja, hogy a javaslat megalapozott-e. Az ágazati szakbizottság javaslatot tesz a Hungarikum Bizottságnak arról, hogy a javasolt nemzeti érték a Hungarikumok Gyűjteményébe kerüljön. A Hungarikum Bizottság dönt arról, hogy a javasolt nemzeti érték bekerülhet-e a Hungarikumok Gyűjteményébe. A Magyar Értéktárból hungarikummá minősített értékekről kérelemre a Hungarikum Bizottság elismerő oklevelet bocsát ki.

1. 2. 8. A nyilvántartás és a közzététel szabályai

A nemzeti értékek adatait az értéktárakban, valamint a Hungarikumok Gyűjteményében kell nyilvántartani szakterületenkénti kategóriák szerint. A települési, tájegységi, vármegyei értéktárban nyilvántartott nemzeti értékek adatait a helyi önkormányzat az önkormányzat honlapján közzéteszi. A külhoni magyarság értéktárában nyilvántartott nemzeti értékek adatait a nemzetpolitikáért felelős miniszter által kijelölt honlapon kell közzétenni. Az ágazati értéktárakban nyilvántartott nemzeti értékek adatait a feladatköre szerint érintett miniszter az általa vezetett minisztérium honlapján közzéteszi. A Magyar Értéktárban nyilvántartott nemzeti értékek adatait a Hungarikum Bizottság az erre a célra létrehozott honlapon közzéteszi. A Hungarikumok Gyűjteményét a Hungarikum Bizottság az erre a célra létrehozott honlapon közzéteszi.

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

***Javaslat a
„[nemzeti érték megnevezése]”
[települési/tájegységi/megyei/külhoni magyarság] értéktárba történő felvételéhez***

Készítette:

..... (név)

..... (aláírás)

..... (település, dátum)

(P. H.)

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név:

Levelezési cím:

Telefonszám:

E-mail cím:

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és
élelmiszergazdaság

☐ egészség és életmód

☐ épített környezet

☐ ipari és műszaki
megoldások

☐ kulturális örökség

☐ sport

☐ természeti környezet

☐ turizmus

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

☐ települési

☐ tájegységi

☐ vármegyei

☐ külföldi magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslathoz csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

2. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

Javaslat a
„[nemzeti érték megnevezése]”
Magyar Értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

..... (név)

..... (aláírás)

..... (település, dátum)

(P. H.)

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:
2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név:

Levelezési cím:

Telefonszám:

E-mail cím:

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és élelmiszergazdaság ☐ egészség és életmód ☐ épített környezet

☐ ipari és műszaki megoldások ☐ kulturális örökség ☐ sport

☐ természeti környezet ☐ turizmus

3. A nemzeti értéket tartalmazó értéktár megnevezése

4. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

5. Indoklás a Magyar Értéktárba történő felvétel mellett, kitérve a nemzeti érték országos jelentőségének bemutatására

6. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

7. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek

3. A javaslathoz csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

Javaslat a
„[nemzeti érték megnevezése]”
Hungarikumok Gyűjteményébe történő felvételéhez

Készítette:

..... (név)

..... (aláírás)

..... (település, dátum)

(P. H.)

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név:

Levelezési cím:

Telefonszám:

E-mail cím:

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és
élelmiszergazdaság

☐ egészség és életmód

☐ épített környezet

☐ ipari és műszaki
megoldások

☐ kulturális örökség

☐ sport

☐ természeti környezet

☐ turizmus

3. A nemzeti értéket tartalmazó értéktár megnevezése

4. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

5. Indoklás a Hungarikumok Gyűjteményébe történő felvétel mellett

6. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

7. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés *g)* pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok

3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

2. Értéktár mozgalom Magyarországon

A 2000-es években egy egyedülálló kezdeményezés bontakozott ki Magyarországon. A magyarság értékeit összegezni, rendszerezni kívánó mozgalom indult el azzal a céllal, hogy a magyar nemzet értékeit összegyűjtse, értéktárakba rendezze. Az értéktár biztosítja a nemzeti érték megfelelő védelmét és nyilvántartását, valamint az utókor számára történő megőrzését. Az értékgyűjtemény alkalmas arra, hogy bizonyítsa mind a magyar nemzet állampolgárainak, mind a nagyvilágnak, hogy a magyarság teremtő képessége elismerésre méltó. Ennek a törekvésnek a hatására született meg végül a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény, melyet az Országgyűlés 2012. április 2-án fogadott el.

A törvény előkészítése során az egyik elv a központi irányítást és felügyeletet helyezte volna előtérbe. Ezt az elvet azonban sokan megkérdőjelezték, hiszen a helyi közösségek által őrzött és ápolt hagyományokat, értékeket a helyiek ismerik igazán. Így lett önként vállalt feladat minden település számára a helyi értéktárak megnyitása, így kapták meg a helybeli emberek, közösségek a jogot és lehetőséget az értékeik kiválasztásához. Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatják, hogy a legtöbb településen a képviselőtestület és a civil közösségek közösen valósítják meg a helyi értéktár létrehozását és működtetését.

A hungarikum mozgalom legfontosabb alapelve, hogy minden közösségnek vannak értékei. A legkisebbnek is, függetlenül attól, hogy hány tagja van, hol helyezkedik el. A közösség formálja az értéket, az érték a közösséget. Minden Magyarországon található településnek jogában áll, hogy helyi értéktárat hozzon létre. Egy település saját maga dönthet arról, hogy milyen dolgokat helyez el az értéktárába. Ez nagy lehetőség, ugyanakkor nagy felelősség is.

Mindannyiunk számára fontos feladat kultúránk megőrzése, hagyományainak bemutatása. A hungarikum mozgalom határokon átívelő mozgalom, melyben kiemelt szerepet kapnak a hagyományaikat ismerő és tisztelő közösségek. Az értéktár mozgalom fontosnak tartja a Kárpát-medencei vidéki örökség, a néphagyományok, az épített, tárgyi, szellemi örökség (nemzeti és kulturális értékek) megőrzését és népszerűsítését.

3. Békés Vármegyei Értéktár Bizottság

A Békés Vármegyei Önkormányzat Közgyűlése 2013. június 6-i nyílt ülésén határozatot hozott a Békés Vármegyei Értéktár Bizottság létrehozásáról. A Békés Vármegyei Értéktár Bizottság 2013. szeptember 19-én tartotta alakuló ülését Békéscsabán. Az alakuló ülésen a nemzeti értékek szakterületenkénti kategóriái szerint nyolc albizottságot hoztak létre:

1. Agrár- és élelmiszergazdaság
2. Egészség és életmód
3. Épített környezet
4. Ipari és műszaki megoldások
5. Kulturális örökség
6. Sport
7. Természeti környezet
8. Turizmus, vendéglátás

A Békés Vármegyei Önkormányzat Közgyűlése megalkotta a Békés Vármegyei Értéktár Bizottság Szervezeti és Működési Szabályzatát, amely a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvényen, valamint a magyar nemzeti értékek és hungarikumok gondozásáról szóló 114/2013. (IV. 16.) kormányrendeleten alapszik. A Szervezeti és Működési Szabályzat a legalapvetőbb elveket tartalmazza.

A Békés Vármegyei Értéktár Bizottság (a továbbiakban: Bizottság) tagjait a Békés Vármegyei Önkormányzat Közgyűlése választja meg. A közgyűlés a tagokat bármikor indoklás nélkül visszahívhatja, helyükre új tagokat választhat. A Bizottság tagja bármikor írásban lemondhat tagságáról. A Bizottság alakuló ülésén tagjai közül választotta meg az elnökét és az elnökhelyettesét. A Bizottságot az elnök hívja össze, ő vezeti a Bizottság ülését és képviseli a Bizottságot. Az elnök távollétében ezeket a feladatokat az elnökhelyettes látja el. A Bizottság évente legalább kétszer ülésezik, de szükség szerint akár többször is ülésezhet. Az üléseket a Békés Vármegyei Önkormányzati Hivatal Békéscsaba, Árpád sor 18. sz. alatti épületében tartják. A meghívót és az ülések főbb napirendi pontjainak anyagát az ülést megelőző ötödik napig elektronikus úton küldik el a Bizottság tagjainak és az állandó meghívottaknak. Halaszthatatlan esetben az elnök intézkedhet a Bizottság telefonon történő összehívásáról. A Bizottság ülésein a bizottsági tagokon kívül állandó meghívottként részt vehetnek az albizottságok elnökei, továbbá az, akit a Bizottság elnöke meghív. A Bizottság a döntéseit határozatba foglalja. A Bizottság akkor határozatképes, ha az ülésen a tagoknak több

mint fele jelen van. A Bizottság a határozatait nyílt szavazással (kézfeltartás), egyszerű többséggel hozza. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt. A Bizottság elnökének döntése alapján a Bizottság az ülés összehívása nélkül, írásban is szavazhat. Ha a Bizottság valamelyik tagját vagy hozzátartozóját személyesen érinti valamelyik ügy, akkor kizárható a döntésből. A személyes érintettséget az érdekelt tagnak kötelessége bejelenteni. A döntésből való kizárásról a Bizottság szavazással dönt.

Minden bizottsági ülésről jegyzőkönyv készül, amely összefoglalja az ülésen elhangzottak lényegét és a bizottsági döntést. A jegyzőkönyvet az elnök, távollétében az elnökhelyettes, valamint a Bizottság titkára írja alá. A Bizottság határozatait arab sorszámmal, valamint a döntés hónapjának, napjának és a Bizottság névrövidítésének (BVÉB) feltüntetésével számozzák évenként újra kezdődően. Esetenként a Bizottság külső szakértőt is felkérhet feladatai ellátásához. Ehhez külön döntés szükséges.

Az értéktárba való felvétel a Békés Vármegyei Közgyűlés elnökének címzett és a Bizottság titkárának elektronikus úton eljuttatott javaslattal kezdeményezhető. Bárki kezdeményezheti a nemzeti érték Békés Vármegyei Értéktárba való felvételét. A kezdeményezés ingyenes és önkéntes alapon történik. A felterjesztéseket elektronikus úton vagy elektronikus adathordozón kell benyújtani a kormányrendeletben található nyomtatványminták szerint. A javaslathoz a nyomtatványmintát a Békés Vármegyei Értéktár honlapjáról lehet letölteni. A nemzeti értékre beérkezett javaslatot az illetékes albizottság véleményezi, majd javaslatot tesz a Bizottságnak, hogy a nemzeti érték kerüljön be a vármegyei értéktárba.

Békés vármegyében jelenleg 61 településen működik települési értéktár bizottság a Békés Vármegyei Értéktár Bizottsághoz hasonlóan.

4. A vármegyei értékek bemutatása

4. 1. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Csabai kolbász

4.1. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* agrár- és élelmiszergazdaság

4. 1. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Az igazi, eredeti „Csabai kolbász” kifejezetten házi termék, ezért nem lehet mindig, mindenütt egyforma. A Csabai kolbász (vékony- és vastagkolbász) sertéshúsból és szalonnából készül. Sóval, köménnyel, fokhagymával és paprikával fűszerezik, majd füstölik.

A Csabai kolbász nevével a szakirodalomban az 1900-as évektől kezdve találkozhatunk. A Békés vármegye c. 1936-ban megjelent monográfia említi, hogy Békéscsaba hírnevét a város húsfeldolgozó iparának köszönheti.

A Csabai kolbász történetét összefoglaló módon először Dedinszky Gyula dolgozta fel. A századforduló táján disznótorok alkalmával még csak maguk a csabaiak dicsérték a vendéglátó ház kolbászát, aztán a Csabai kolbász ismert lett a vármegyében, egy-két évtized múlva az egész országban, majd külföldön is. A II. világháború után az államosítás és az azt követő többszöri átszervezés, majd tulajdonosváltás ellenére a Csabai kolbász gyártása folyamatos volt Békéscsabán.

3. kép: Csabai kolbász

forrás: <https://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/csabai-kolbasz-hungarikum/>

4. 2. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Gyulai kolbász

4. 2. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* agrár- és élelmiszergazdaság

4. 2. 3. A nemzeti érték bemutatása

A Gyulai kolbász vagy Gyulai pároskolbász a magyar nagyfehér húsertésfajta mangelica és magyar lapály fajtákkal keresztezett, valamint a hampshire, duroc és pietrain fajták és hibridjeik legalább 135 kg-ra hizlalt egyedeinek feldarabolt húsából és kemény szalonnájából készül. A Gyulai kolbász sertés vékonybélbe pározva töltött; sóval, csemege és csípős paprikaőrleménnyel, fokhagymával, borssal és őrölt köménnyel ízesített, alapvetően bükkfával füstölt, szárítással érlelt, tartósított húskészítmény.

Igazi nemzetközi hírnevet ifjabb Balogh József adott a kolbásznak az 1910. évi brüsszeli világkiállításon nyert aranyérmével. A Gyulai kolbász nagyüzemi gépesített gyártása Stéberl András nevéhez fűződik. Stéberl András hentesmester 1935-ben vitte el termékeit a Brüsszeli Világkiállításra. A „kis páros Gyulai kolbász” Brüsszelben arany diplomát nyert. Stéberl András a város szívében vett egy üzemet, ahol megteremtette a Gyulai kolbász és egyéb szárazkolbászok ipari üzemszerű gyártását. A II. világháborút, majd az államosítást és vállalati összevonásokat követően folytatták a Gyulai kolbász gyártását megőrizve az évszázados hagyományt. A Hungarikumok Gyűjteményébe is bekerült.

4. kép: Gyulai kolbász

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/gyulai-kolbasz-hungarikum/>

4. 3. 1. A nemzeti érték megnevezése: Száraztészta (nyolctojasos tarhonya, sodort csigatészta, lebbencs és eperlevél)

4. 3. 2. A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása: agrár- és élelmiszergazdaság

4. 3. 3. A nemzeti érték bemutatása

A tarhonya rostán átmorzsolts, gömbölygetett tészta. Először a 18. sz. végén kezdték el használni. A tarhonya őse valószínűleg Perzsiából származik. Hazánkba török közvetítéssel került a 16. vagy a 17. században. Főleg az Alföldön terjedt el.

A csigatészta készítésekor apró kockákra vágják a tésztát, majd egy mozdulattal felpenderítik a bordázott csigacsínálón az íróval. Hogy szép sárga legyen, sok tojást gyúrnak a tésztájába. Egy 1825-ös forrás arról tanúskodik, hogy a „csigaleves drága étel volt... mert a csigacsínáló asszonyok a lakodalmom előtt való héten (sok) bort megittak”.

A húslevesbe való tésztának sok formája van, köztük az eperlevél. Az eperlevél tésztát derelyemetszővel vágják, attól lesz cifra a széle.

Az alföldi területek meghatározó tésztaféléje a lebbencs volt. A meggyúrt tésztát vékony levelekre sodorják, majd felakasztva kiszáritják. Száradás után tovább tördelik. Vidéktől függően több neve is lehet: slambuc, betyáros stb. A lebbencs elnevezés 1840-ig nem is létezett.

5. kép: Száraztészták

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/szaraztesztak/>

4. 4. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Biharugrai tükrös ponty

4. 4. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* agrár- és élelmiszergazdaság

4. 4. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Biharugrán 1930-ra a Corchus család halastavat épített, melyen tógazdasági haltenyésztést folytatott. Ehhez szükség volt jó minőségű ponty anyahalakra, amelyeket ekkor külföldről hoztak be. A gazdálkodás során azokat a halakat tartották tenyésztésben, amelyek jól teljesítettek a biharugrai területen. 1962-re már 2000 hektáron folyt a haltenyésztés. Ehhez az egynyaras ivadékokat továbbra is természetes ívatással állították elő. Az 1980-as évektől Magyarországon minden nagyobb halgazdaság áttért a mesterséges szaporításra, mert az

sokkal hatékonyabb. A saját tájfajta kialakításának az alapja, hogy olyan nemes pontyok kerüljenek kiválogatásra, amelyek az adott területhez a legjobban alkalmazkodnak. A majdnem százéves szaporítói munka eredménye a Biharugrai tükrös ponty. A halfajta jellemzői: hátpikkelysoros tükrös pikkelyzettség, háta zöldesbarna és szürkés árnyalatú, oldala narancssárga-sárga, hasa sárga-sárgásfehér. Gyakori a halakon az élénk narancssárga Beksits-folt, ami délszláv eredetre utal.

2001-ben az Országos Mezőgazdasági Minősítő Intézet tájfajtának nyilvánította a Biharugrai tükrös pontyot. A Magyar Országgyűlés 2004-ben nemzeti kincssé nyilvánította a Biharugrai tükrös pontyot. A nemzeti kincssé nyilvánított állatfajtákat magyar őshonos állatoknak tekintjük.

6. kép: Biharugrai tükrös ponty

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/biharugrai-tukros-ponty/>

4. 5. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Magyar autosex tyúkgalamb

4. 5. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* agrár- és élelmiszergazdaság

4. 5. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

A magyar autosex tyúkgalamb kiállításon bemutatható és hústermelésre is alkalmas. A magyar autosex tyúkgalamb tyúkidomú, hajótest formájú, magas, szelíd természetű galamb. Kissé hosszúkas alakú, zömök testű, jól izmolt. A kifejlett hímek súlya 90—115 dkg, a tojóké 80-95 dkg. Testhossza a begyvonalától a farokvégig 28—30 cm. Testtartására jellemző, hogy a

mell emelten hordott, faroktartása is emelt. Feje testméreteihez arányos nagyságú, hosszabb ívelésű, tojásdad alakú. Szeme mosottas vöröses árnyalatú, gyöngy, kukorica, narancs vagy bükköny. Csőre hosszú, erős, ék alakú. A hímek csőre világos, a tojóké összhangban van a tollazat színével. Nyaka közepesnél hosszabb, közepes vastagságú, töben erős. Hátvonala követi a test alsó csónakos vonalát. Szárnyai erősek, Az evezőtollak középhosszúak és közepes szélességűek, enyhén emelt farkon nyugszanak, de egymást nem keresztezik. Lábai középmagasak, egyenesek, tollatlanok. A karmok színe összhangban van a csőr színével. Tollazata feszes.

A gyomai galambtenyésztés írott története az 1950-es évekre tehető. Forgács József, a magyar autosex tyúkgalamb kitenyésztője már ekkor meghatározó tenyésztő volt. A kitenyésztés 1965-1975 között történt. A Magyar Galamb- és Kisállattenyésztők Országos Szövetségének bíráló testülete 1978-1979 között magyar galambfajtának ismerte el. Tenyésztésére fajtaklub alakult 2005-ben, melynek célja a fajta tenyésztése és megismertetése Gyomaendrőd határain túl is.

7. kép. Magyar autosex tyúkgalamb

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/magyar-autosex-tyukgalamb/>

4. 6. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Orosházi búzacsíramálé

4. 6. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* agrár- és élelmiszergazdaság

4. 6. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

A csíramálét csak a magyarok lakta területen ismerték és sütötték Európában. Idővel ez elfelejtődött, szórványokban a Kárpát-medencében még ismerik, de kevés helyen készítik napjainkban a búzacsíramálét. Ez a hagyomány Orosházán megmaradt, s a városban, illetve az azt körülvevő tanyákon az ősztől tavaszig tartó időszakban egészséges édességnek sütötték. Mivel a sütést megelőzően a búzacsírat 8-10 napig gondozni kell, és a készítése is időigényes,

a háztartásokból a saját gyártás kiszorult. Jelenleg az Árpád utcán üzemben készítik. Ezt az orosházi gasztronómiai érdekességet a hagyományőrök is felkarolták, és különböző rendezvényeken Orosházát is képviselték (pl. Békéscsabai kolbászfesztivál, Nemzeti Vágta, Utazás kiállítás, Orosháza Ízek Fesztiválja), valamint megismertették az orosházi általános iskolás diákokkal is. Az orosházi Jövő Építők TDM Közhasznú Egyesület felkérésére újságírókkal és tévéstábokkal ismertették a csíramálé készítését, ami egészséges reformédességként is megállja a helyét. A csíramálé búzacsíra, víz és liszt összedagasztásával, sütéssel készül. Jellegzetes ízű édesség, mivel a sütés hatására a keményítő cukorrá alakul át, így cukor hozzáadása nélkül is édes. A búzacsíra vitaminokat (A, B1, B6, B12, E, K) és ásványi anyagokat (vas, cink, kalcium, jód, szelén, foszfor, króm, magnézium, cink, nátrium) tartalmaz. Emiatt rákellenes kutatásaiban Szentgyörgyi professzor is alkalmazta. Hidvégi Máté biokémikus fedezte fel a fermentált búzacsíra-kivonatot, amely a legnépszerűbb egészségmegőrző készítmény a daganatos betegek körében.

8. kép: Orosházi búzacsíramálé

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/oroshazi-buzacsiramale/>

4. 7. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Orosházi liba-és kacsamáj

4. 7. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* agrár- és élelmiszergazdaság

4. 7. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

A hízott liba-és kacsamáj a világ egyik legdrágább és legnemesebb alapanyaga, amelynek termelésében mind a mennyiség, mind a minőség tekintetében Magyarország világelső. Míg az orosházi libamáj sokkal inkább ízgazdag és kifinomult, addig az orosházi kacsamáj jóval karakteresebb ízű, és jelentősen kevesebb súlyt veszít sütés közben.

A közel 140 évvel ezelőtt elindított baromfifeldolgozás az orosházi és a környékbeli parasztgazdaságok számára megélhetést, valamint hírnevet szerzett a szomszédos országok piacain az előállított baromfi alapanyag minőségével. Az Orosházán előállított és felhasznált alapanyagok kiváló minősége mellett kiemelendő, hogy az elkészítés módja is hagyományőrző, hiszen a feldolgozás során a gyártási folyamatok túlnyomó részének végrehajtása kézi megmunkálással történik. A magyar liba-és kacsamáj termelésen belül az orosházi prémium minőségű kézműves termék, és jelentős helyet foglal el a nemzeti értékek között. A hízott liba-és kacsamáj ma is a csúcsgasztronómia egyik igazi ékköve.

9. kép: Orosházi liba-és kacsamáj

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/oroshazi-liba-es-kacsamaj/>

4. 8. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Dr. Tóth Elek szilvanemesítő munkássága

4. 8. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* agrár- és élelmiszergazdaság

4. 8. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Tóth Elek 1911. április 6-án született Endrődön, kertész édesapa gyermekeként. 17 évesen a Bajai Magyar Királyi Kertészképző Iskolába került, ahonnan egyenes út vezetett a Felsőfokú Szőlő-és Borászati Tanfolyamra, amely végérvényesen megadta az irányt a kertészeti oktatói és kutatói pálya irányába. 1952-től foglalkozott a szilvatermesztés és nemesítés törvényeivel, majd a doktori disszertációját a szilvafajták öntermékenyülésének vizsgálatával védte meg. Nevéhez kötődő, államilag minősített szilvafajták: Besztercei Bt. 1., Besztercei Bt. 2., Stanley, Ruth Gerstetter, Montfort, Tureu gras, Bluefre, President, Utility.

Dr. Tóth Elek vasdiplomás mezőgazdasági mérnök, gazdasági szaktanár számtalan publikáció írója, több könyv szerzője, társszerzője több évtizedes kiemelkedő szakmai munkájával és céltudatos kutatói tevékenységével járult hozzá a magyar szilvafajták körének szélesítéséhez, a szilvanemesítés fejlődéséhez, annak minőségi és mennyiségi vonatkozásában egyaránt.

Szülőfalujához, Endrődhöz és a békési tájhoz, gyökereihez élete végéig hű maradt. Rendszeresen hazalátogatott és folyamatosan tartotta a kapcsolatot az itthon maradt rokonaival, barátaival.

A nevéhez fűződő szilvafajták napjainkban is közkedveltek mind a magánszemélyek, mind a gazdaságok körében. A szilvafajták tekintetében széles spektrumot ölelt fel munkássága, melyet nemzetközi szinten napjainkban is ismernek és elismernek.

Tudományos munkája elismerésül a Ceglédi Gyümölcskutató Intézet, Gyomaendrőd Város Önkormányzata és a Dr. Tóth Elek Kertbaráti Kör emléktáblát helyezett el 2012. április 6-án a Szent Antal Népház falán.

10. kép: Dr. Tóth Elek szilvanemesítő munkássága

forrás: <https://mail.bekesmegye.hu/nextcloud/s/otjeHyc7LRASypM>

4. 9. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Csabagyöngye szőlő és Stark Adolf munkássága

4. 9. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* agrár- és élelmiszergazdaság

4. 9. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Stark Adolf 1859-ben nyitotta meg Békéscsabán vas- és fűszerkereskedését. 29 éves volt, amikor megnősült, ekkor telepedett le végleg a városban. 1869-ben telepítette csemegeszőlő-telepét. A századforduló éveiben már 16 hold ültetvénye és szőlőiskolája volt. A mintegy 300 fajta szőlőt komoly anyagi áldozatok árán bel- és külföldi telepekről szerezte be. Számos kiállításon jelen volt szőlőivel és terményeivel, és több magas fokú elismerést nyert. A szőlőnemesítésen kívül jelentős ismeretterjesztő munkát végzett, szőlőhegyszabályzatot készített.

Önkéntes visszavonulásáig aktívan tevékenykedett: előadásokat tartott, évkönyveket, értesítőket adott ki, kiállításokat szervezett, a tagok számára vevőkört szerzett. Életének legjelentősebb tevékenységét a szőlőnemesítés terén fejtette ki. Az új fajtákat egyrészt keresztezéses nemesítéssel, másrészt az egyes fajták magoncaiból szelektálta. Nemesítéséből két új szőlőfajtát szaporított eladásra. Világhírévé a Csabagyöngyével vált, amely közel egy évszázad óta hazánkban és világszerte a legkorábbi érésű, finom muskotály zamatú, igen kedvelt csemegeszőlő-fajta.

11. kép: Csabagyöngye szőlő és Stark Adolf munkássága

forrás: <https://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/a-csabagyongye-szolo-es-stark-adolf-szellemi-munkassaga/>

4. 10. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* szarvasi pacalpörkölt

4. 10. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* agrár- és élelmiszergazdaság

4. 10. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

A Szarvas környékén működő vendéglők által évtizedek óta kínált pacalpörkölt kiemelkedő ízvilága és állaga jelentősen megkülönbözteti az ország egyéb tájain készülő pacalpörköltektől. Szarvas városában évtizedes hagyománya van a pacalpörkölt helyi vendéglőkben történő készítésének. Forschner Rudolf *A Körös völgye, Szarvas gasztronómiája* c. kötetéből megtudhatjuk, hogy már az 1960-as években meghatározó jelentőségű helyi ételnek számított. Szarvason a mai napig a pénteki napot pacalnapnak hívják, ugyanis ezen a napon minden pacalt kínáló vendéglő friss, aznap készült pacalpörkölttel várja vendégeit.

A szarvasi pacalpörkölt sajátosságai:

-Elképzelhetetlen sertésköröm nélkül.

-A fűszerek (őrölt pirospaprika, fokhagyma, köménymag, feketebors) intenzív használata

-Ovális vagy kerek mélytányérban történő tálalás bármiféle köret és egyéb díszítés nélkül

A helyi és Szarvas környéki vendéglőknek köszönhetően a szarvasi pacalpörköltnek híre ment nemcsak Békés vármegyében, hanem országszerte is.

12. kép: szarvasi pacalpörkölt

forrás:https://www.google.com/search?sca_esv=7cb5a2c0938f91b5&rlz=1C1CHZN_huHU993HU994&udm=2&fbs=AIJpHwXYZS39-WXOv-RmQI635nSAKvBRIU9xo20qUS3MBQ5rOJMIWahBTsgpHlaJWi_FQDwPL1djbLRjJh3Sb-uhH-qGcKmvo-BO-PjfPkS2o2CTpDXy-R6zQX0C1auNFzhjTbuq2r1DEQWJ-4xOcsqvi7ly2rbr701hwpzGqD686tMds_S9WNa7d84Zz1F60Aj55uuG_dZ&q=szarvasi+pacalp%C3%B6rk%C3%B6lt+honlapja&sa=X&ved=2ahUKEwibI9SEwZCRAxVNHf0HHcPFMcoQtKgLegQIFhAB&biw=1280&bih=559&dpr=1.5

4. 11. 1. A nemzeti érték megnevezése: Orosháza-Gyopárosfürdő

4. 11. 2. A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása: egészség és életmód

4. 11. 3. A nemzeti érték bemutatása

Az Orosháza belvárosától három kilométerre található természetvédelmi területen, a Gyopárosi-tó partján fekszik Gyopárosfürdő, az „Alföld gyöngyeként” ismert üdülőhely. A 20 hektáros parkerdővel körülvett terület fürdőkultúrája több mint 100 éves múltra tekint vissza. A helyi lakosok figyeltek fel a Gyopárosi-tó gyógyhatására, miután a tóban fürdetett állatok sebei gyorsabban gyógyultak, majd kiderült, hogy a víz számos kórságra hat gyógyírként.

Egy helyi orvos, dr. László Elek kezdeményezésére 1869-ben kezdték meg a fürdő építését, ami a tó déli részén kialakított stranddal együtt alig egy évtized múlva már népszerű fürdőhelynek számított. Folyamatosan elemezték, vizsgálták a tó vizét, amiről bebizonyosodott: számos kórságra gyógyírt jelent. 1999-ben a tó vizét gyógyvízzé nyilvánították. A természetes alkáli-hidrogénkarbonátos víz különböző mozgásszervi, gyulladásos, reumatikus és ízületi bántalmak, nőgyógyászati panaszok gyógyítására szolgál, balesetek, műtétek utáni rehabilitációban segít. 2004 májusában megnyílt az élményfürdő is. Az egykoron a térség vízellátását biztosító, Szél István által tervezett, 1925-ben épült torony a fürdő jelképévé vált, ma kilátóként működik.

13. kép: Orosháza-Gyopárosfürdő

<https://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/oroshaza-gyoparosfurdo/>

4. 12. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Gyulai vár

4. 12. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* épített környezet

4. 12. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Gyula belvárosában áll Közép-Európa egyetlen épen maradt síkvidéki, gótikus téglavára. A várat 1405-ben kezdték építeni. A XV. század közepére épült ki, végvári szerepét innen számítjuk. A város 2003—2005 között újíttotta fel. Ennek eredményeként látványos, kiváló állapotú műemlékkel gazdagodott az egész megye.

A földszinten és az emeleten összesen 26 eredeti középkori helyiségben a vár történetét bemutató kiállítás látható. A várudvaron és a vár melletti tavon működik a nemzetközi hírű Gyulai Várszínház.

A vár épülete a körülötte lévő birtokokkal együtt mindig Magyarország királyi családjaihoz tartozott. Itt élt Hunyadi Mátyás fia, Corvin János és édesanyja is. A vár életének fontos eseménye volt a 1566-ban lezajlott ostrom, melyet a 40 ezer főből álló, Petraf pasa vezette török sereg hajtott végre. A 15 török ostromot követően a vár hős védői a vár kényszerű feladása mellett döntöttek. Ezután 129 évig volt török kézen a gyulai végvár, amelyet 1695-ben az osztrák-magyar seregek visszafoglaltak. Ezt követően az épület báró Harruckern János Györgynek, Békés vármegye főispánjának központja lett.

14. kép: Gyulai vár

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/gyulai-var/>

4. 13. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Gyulai Göndöcs-kert

4. 13. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* épített környezet

4. 13. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

A jelenlegi park területe a XIX. század végén alakult ki Göndöcs Benedek indítványozására. 1886-ban nagy érdeklődés mellett, ünnepélyesen meg is nyitották a Népkertet. 1889-ben szintén Göndöcs Benedek kezdeményezésére Blaha Lujza vendégszereplésével átadták a kulturális és egyéb rendezvényekre szánt épületet, a Pavilont

(ma: Vigadó). 1894-ben Göndöcs Benedek halálát követően kapta a park a Göndöcs-kert nevet. 1895-ben adták át a neoklasszicista, egyszintes, dór oszlopos, timpanonos építményt, amelyet múzeumnak szántak (ma: Kohán Képtár). 1901-ben felépítették az Erkel Ferenc Színkört. A sétatér mellett tenispálya és korcsolyapálya is helyet kapott. 1909-ben a Göndöcs-kertet jelentősen kibővítették. Az 1929-30-as években további parkrendezésre került sor. A második világháború idején a Göndöcs-kert a szovjet hadsereg gyulai hadikórházának temetkezőhelyeként is szolgált. Az 1960-as években lebontották a faszínházat, a zenepavilont, átalakították a régi épületeket s környezetüket. Az 1970-es években épült fel a művelődési ház és a város 40 méter magas víztornya, melynek tetején napfizikai obszervatórium létesült. 2014-ben avatták fel a város – sőt, az ország - egyik legnagyobb, közel 2000 fő tiszteletére állított emlékművét, a XX. Századi Hősök és Áldozatok Emlékművet. Újra felépült a Zenepavilon (Filagória) is, valamint átadták a Kohán Képtár új épülettömbjét és a Gyulai Vigadó épületét is.

A parkban zömében örökzöldek, platánok, vadgesztenyék és egyéb lombhullató fák találhatóak. Fő gerincét az egykori Fehér-Körös ág melletti nedvesebb területeket kedvelő kocsányos tölgy (*Quercus robur*) állomány alkotja. Óriási felületen gondozott gyeppel várja a látogatókat. Utak, terek, parkolók, sétányok és járdák biztosítják a nagyközönség és a járművek közlekedését. Növényállománya gazdag és változatos, botanikai érdekesség is található itt, például tarka levelű amerikai tulipánfa, vörös lombú mezei juhar, oszlopos kocsányos tölgy és díszcsereesznye. A Göndöcs-kert a város egyik kulturális központja is.

15. kép: A Göndöcs-kert Gyulán

forrás: <https://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/gyulai-gondocs-kert/>

4. 14. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Orosháza, Nagytatársánc földvár

4. 14. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* épített környezet

4. 14. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

Az Alföld területén egykor élt őskori kultúrák föld alatt megőrződött tárgyi emlékei manapság egyre nagyobb tudományos és turisztikai érdeklődést generálnak, ám épített emlékeik szinte alig maradtak fent. Éppen ezért bír rendkívüli értékkel az Orosháza határában található, máig egyedülálló látványt nyújtó, monumentális sáncokkal és árkokkal övezett földvár, a Nagytatársánc.

Az ősi erődített települések nagy részét mára az intenzív mezőgazdasági művelés szinte a földdel tette egyenlővé. A szétszántott földvárakat a tájban járva csak a szakember tudja megtalálni, ám a levegőből műholdas képeken vagy légi fotókon kiválóan felismerhetők sáncaik és árkaik. Ezekből, az egykor több méter magas falakkal és mély árkokkal övezett településekből mára csak egyetlen jól megőrződött, szabad szemmel is látható példány maradt fenn. Felismerhetőek az ősi sáncművek domborulatai, az előttük húzódó sáncárkok és az avatott szemű látogató láthatja az egykori monumentális kapuk nyomait is.

A nagytatársánci lelőhelyet nemcsak régészeti értéke miatt tartjuk az alföldi táj kiemelkedően fontos elemének, hanem a sánctesten megőrződött jégkor végi ősgyep maradvány miatt is.

16. kép: Orosháza, Nagytatársánc földvár

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-erte/oroshaza-nagytatarsanc-foldvar/>

4. 15. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Békéscsabai Jókai Színház épülete

4. 15. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* épített környezet

4. 15. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

A Vigardának vagy Vigadónak nevezett békéscsabai színházépületet közadakozásból építették 1877-79 között. A terveket Halmay Andor készítette, a munkálatokat Sztraka Ernő irányította. A színház állóhelyekkel együtt 600 férőhelyes volt. Ünnepeles keretek között 1879. március 8-án nyitotta meg kapuit, ekkor az Alföld első állandó kőszínháza lett. 1912-ben átalakították és kibővítették, 630 férőhelyes lett, ruhatárat, büfét, nemdohányzó részt alakítottak ki. Megnövelték a színpad méreteit, zsinórpaddal és süllyesztővel szerelték fel. Modernizálták a világítást, és központi gázfűtést vezettek be.

A színházterem kétemeletes, galériás helyiség, a szintek oszlopokkal és pillérekkel vannak megosztva. A színház 1954-ig magántársulatokat szerződttetett egy-két évadra, majd a Népművelési Minisztérium létesített békéscsabai székhellyel színházat Békés Vármegyei Jókai Színház elnevezéssel. Az intézmény 2012. január 1-jén került Békéscsaba Vármegyei Jogú Városhoz, neve ekkor lett Békéscsabai Jókai Színház. A műemléki védelem alatt álló épület a városkép egyik legmeghatározóbb eleme, mind építészeti értékei, mind kulturális jelentősége miatt a város egyik büszkesége.

17. kép: Békéscsabai Jókai Színház

forrás: <https://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/bekescsabai-jokai-szinhaz-epulete/>

4. 16. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Az egykori Igazságügyi palota épülete Gyulán

4. 16. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* épített környezet

4. 16. 3. A nemzeti érték bemutatása:

1895 novemberében Békés Vármegye képviselőtestülete Erdély Sándor igazságügyi minisztertől egy új törvényszéki palota felépítését kezdeményezte. Az építkezés négy éven át tartott, és 1899. október 1-jén adták át a Wagner Gyula tervezte épületet. 1991-ig az ügyészség is helyet kapott az ingatlanban.

A több mint százéves épület állagának megóvása érdekében 1999-ben átfogó felújítás és részbeni bővítés kezdődött, ami 2001-ben ért véget. Az eredeti belső udvarokat beépítették, és mindkét szinten nyolc tárgyalótermet alakítottak ki. Kicserélték az épületgépészeti berendezéseket, feltárták és restaurálták a bejárat és a lépcsőház falfestményeit. A felújítás során kiemelt hangsúlyt fektettek az épület stílusának megőrzésére.

A díszterem eredetileg az esküdtszéki tárgyalásokra szolgáló nagy tanácssterem volt. Jelenleg is található benne bírói pulpitus, de ma már csak nagyobb létszámú bírósági tárgyalások tartására használják, illetve a társszervekkel közösen megvalósított rendezvényeknek ad otthont 140 fős befogadó képességének köszönhetően. A törvényszék épületének belső kertje értékes faállománya miatt helyi jelentőségű természetvédelmi terület.

18. kép: Az egykori Igazságügyi palota épülete Gyulán

forrás: <https://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/az-egykori-igazsagugyi-palota-epulete-gyulan/>

4. 17. 1. A nemzeti érték megnevezése: A kondorosi Batthyány-Geist kastély, Jézus Szíve kápolna, a birtok kertje és épületegyüttese

4. 17. 2. A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása: épített környezet

4. 17. 3. A nemzeti érték bemutatása:

Az egykori Nagymajorként számontartott terület Békés vármegye közép-nyugati részén fekszik, Kondorostól délre, Geistcsákó területén. Közigazgatásilag Kondoroshoz tartozik a terület.

A vadászkastélyt gróf Batthyány László rendelte meg Pollack Ágostontól 1844-ben. Feltehetően 1848-ban ültette el a Batthyány-fát gróf Batthyány Lajos miniszterelnök. 1851-ben itt alakult meg az ország első vadásztársasága, ekkor bocsátotta Batthyány a társaság rendelkezésére a kétszintes kastélyt.

1858-tól a Geist család bérelte a területet. Ez idő tájt épült fel a kápolna Ybl Miklós tervei szerint, valamint ekkor vette fel Geist III. Gáspár gazdatiszti pozícióba Petőfi Istvánt, aki 1858-tól 22 éven keresztül segített mintagazdasággá fejleszteni a birtokot. A csákói birtok 1871-ben forrt össze végleg Geisték nevével. Geist Gáspár előbb megvette a Batthyány családtól Nagycsákót (Kondoros), majd Kiscsákóból is felvásárolt egy nagyobb területet (itt épült fel a Geist-kastély). Apja halála után Geist Gyula kapta örökségül Nagycsákót.

Kondoros 1875-ös községgé alakításában nagy szerepet játszott Geist III. Gáspár és Petőfi István mint alapítók.

A Békés vármegyébe települt Geist család jelentősége abban is áll, hogy a katolikus egyház nagy jótevője volt. Közülük is kiemelkedik Geist Gyula, aki többször is jelentős összeget adományozott a kondorosi katolikus templom javára. 1903-ban bekövetkezett halálát követően felesége elhatározta, hogy a kastélykertben sírboltkápolnát épít férje emlékére. A Jézus Szíve tiszteletére emelt kápolna ünnepélyes felavatására 1904. október 9-én került sor.

A második világháború alatt Geisték távoztak a birtokról, a kastély üresen maradt. Az államosítás után iskola és termelőszövetkezeti központ működött az épületben.

A rendszerváltás után az új tulajdonos nem foglalkozott vele, a műemléképület állapota jelentősen leromlott. 1993-ban a néhai vadászkastélyt, 2003-ban pedig a kertet is felvásárolta a kondorosi önkormányzat.

2015-ben rekonstruálták az egykori díszkertet, illetve rendbe hozták a kastélyparkot, új tetőt kapott a központi épület is.

A Batthyány-Geist vadászkastély s a körülötte közvetlenül meglévő építmények (agárház, intézői lak, kápolna, cselédház négyeskonyhával), valamint a park műemléki védelem alatt állnak.

A kastély romos állapota ellenére is vonzza a turistákat, számtalan kerékpáros, kastélykedvelő fordul meg a Nagymajorban. Az önkormányzat 2015-ben kormányzati és uniós támogatás segítségével rendezte a kastélyt övező 4,5 hektáros kertet. 2020-ban európai uniós forrás

segítségével újulhatott meg kívül-belül a kastély ingatlankomplexumának legjobb állapotban megmaradt épülete, a Jézus Szíve kápolna, melyet 2020. szeptember 19-én újraszenteltek.

17. kép: A kondorosi Batthyány-Geist kastély, Jézus Szíve kápolna, a birtok kertje és épületegyüttese

forrás: Békés Vármegye Önkormányzata

4. 18. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Békés-tarhosi Zenei Napok

4. 18. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 18. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Gulyás György 1946-ban hozta létre a békés-tarhosi Weinckheim-kastélyban az ország első bentlakásos énekiskoláját, amely rövid idő alatt országos hírűvé vált. A zenei képzést a Kodály-módszer szerint valósították meg azzal a céllal, hogy a tehetséges vidéki fiatalok ne kallódjanak el. Az 1950-es évek kulturális beszűkülése miatt az iskolát 1954-ben megszüntették. Az egykori diákok azonban kötelességüknek érezték és érzik ma is a tarhosi szellem ébrentartását. Gulyás György javaslatára 1976-ban megrendezték az első Békés-tarhosi Zenei Napokat. Az évek folyamán a zenei koncertsorozat hangszeres és karvezetői kurzusokkal, versenyekkel, kiállításokkal, pedagógus továbbképzésekkel, olvasótáborokkal bővült. A zenei napok pillérei: az 1977-ben alakult Békés-tarhosi Baráti Kör, Jeunesses Musicals vonószenei tábor, országos szakközépiskolai zongoraverseny, nemzetközi kürtkurzus, fuvolakurzus, „Szép magyar beszéd” tanári továbbképző tanfolyam, hangversenyek, társrendezvények, kísérő programok. A rendezvénysorozat leglátogatottabb eseményei a hangversenyek, amelyeknek sok éven át a tarhosi Zenepavilon adott otthont. A pavilon állaga jelentősen megromlott, ezért az utóbbi években a város több épületében adtak helyet a hangversenyeknek.

18. kép: Vonószekari tábor hangversenye a Zenepavilonban

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/bekes-tarhosi-zenei-napok/>

4. 19. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Békés-tarhosi Énekiskola

4. 19. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 19. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

A Békés-tarhosi Országos Ének és Szakirányú Líceum és Tanítóképző Intézet és a hozzá tartozó gyakorlóiskola hivatalos megnyitójára 1947. február 15-én került sor. Az intézmény alapítója és igazgatója Gulyás György, aki később a Debreceni Kodály Kórus vezető karnagyaként vált ismertté. Az intézet Zenepavilonját Kodály Zoltán avatta 1953. május 1-jén. Kodály zenei programja az országban először a gyakorlatban itt valósult meg. Személyesen először csak 1950-ben látogatta meg az iskolát, zenéje mégis szinte anyanyelvvé vált. A megmaradásért folytatott eredménytelen harcok után 1954. augusztus 28-án Gulyás György kézhez kapta a megszüntetésről szóló miniszteri okiratot. Az énekiskola nyolc éve azonban nem múlt el nyomtalanul. A tarhosi növendékek és oktatók számára egy életre szóló útravalót és útmutatást adott. Sokan próbálták meghatározni, hogy mit is jelent a „tarhosi szellem”. A „tarhosiak” szerint a zene sokat adott hozzá, a lényeg a muzsikálás öröme volt.

Az 1946—1954 között működő énekiskola egyedülálló volt az akkori hasonló intézmények között az éneklésre alapuló Kodály-módszer alkalmazásával. Alapvető célkitűzése volt a falvak tehetséges gyermekeinek zenei nevelése. Sok kiváló művész került ki padjaiból (Szokolay Sándor Kossuth-díjas zeneszerző, Bozay Attila zeneszerző, Csukás István Kossuth-díjas költő, Mező László Kossuth-díjas csellóművész, Mező Imre zeneszerző, Mező

Judit népzene kutató, Bencze László fotóművész, Gulyás György karnagy). Az egykori énekiskola 2007-ben megkapta a Magyar Örökség Díjat. A Békés-tarhosi Énekiskola a Magyar Értéktárba is bekerült.

19. kép: Kodály Zoltán és Gulyás György

forrás: http://www.dbvk.hu/kodaly/keptar/nagy/13_kodaly_es_gulyas_gyorgy.jpg

4. 20. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Erkel Ferenc szülőháza és életműve

4. 20. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 20. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Az Erkel Ferenc emlékház 1795-ben épült mint németvárosi iskola és tanítói lakás. Az épület 1830-ban nyerte el mai formáját, miután megrongálódott és részben összedőlt. Erkel József, Erkel Ferenc édesapja 1807-ben kezdte meg tanítói működését az iskolában. Itt alapított családot, amikor feleségül vette Ruttkay Klárát. Itt született Erkel Ferenc 1810. november 7-én. A család 1841-ig lakott a mai emlékházban.

Erkel Ferenc tízéves korától orgonált, 11 évesen már nyilvános zongorakoncerttel lépett fel. 1822-től Pozsonyban tanult. Némi kitérő után 1837-ben a későbbi Nemzeti Színházban vállalt állást karmesterként. 1844-ben megzenésítette Kölcsey Himnuszát. Erkel Ferenc a magyar nemzeti opera megteremtője. Első operája a Bátor Mária. Ezt követték a Hunyadi László, a Bánk bán, a Dózsa György és a Brankovics című operák. Utolsó operája az István király. 1875-től a Zeneakadémia igazgatója lett. Ezután teljes erejét a tanítás foglalta le. Óriási

szerepe volt abban, hogy a magyar operajátszás önálló otthonot kapott. Élete értelmévé vált az Operaház felépítésével. Saját szobra mellett léphetett be az épületbe. 1884-től az Operaház főzeneigazgatója volt. Élete utolsó éveiben már csak ünnepi alkalmakkor lépett színpadra. 1893. június 15-én halt meg.

20. kép: Erkel Ferenc szülőháza

forrás: http://www.gyulavaros.hu/gyula/varos/gyula_muzeumok/erkel/erkel_haz_100.jpg

4. 21. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Vésztő-Mágor történelmi emlékhely

4. 21. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 21. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Vésztőtől 5 km-re a Holt-Sebes-Körös bal partján két domb emelkedik, amelyek 93, illetve 9 méter magasak. 1968-ban Nagy Katalin régész próbaásatást végzett a dombon, melynek során megtalálta a temetőt. Ettől az időtől kezdve folyamatos volt a Csolt-nemzetség monostorának feltárása 1978 végéig. A feltárás közben bronzkori telepmaradványok is felszínre kerültek. A kettős domb északi részén 2x25 méter felületű szelvényt nyitottak meg úgy, hogy a helyükön maradtak a telek- és temetőrészletek az újkőkortól a középső bronzkorig. Időszámításunk előtt 3500—2600 között virágzó újkőkori civilizáció nyomai lelhetők fel. A domb nyugati lejtőjén 27 újkőkori temetkezést tártak fel. Hazánkban először Vésztő-Mágon kerültek elő újkőkori koporsós temetkezések. A Kr. e. 2600—2300 között élt kora rézkori kultúra népessége 90—100 cm vastag telepréteget hagyott hátra, valamint 17 temetkezést. Kr. e. 1750—1300 között népesedett be a mágori domb. A 10. században a Csolt-nemzetség (Vata) vette birtokába a mai Békés megye nagy részét. Az első templom a 11. század első felében épült. A 11. század második felében egy román stílusú templom is épült. A 12. század közepén

a templomot átépítették, ekkor készült el az U alakú kolostor. A század végén egy teljesen új templomot építettek, amelyben a 14. század végéig bencés szerzetesek éltek.

Az emlékhely 993 hektáros védett területén bárányok, bivalyok, szürke szarvasmarhák legelnek. Mellette szoborparkot szenteltek a népi íróknak.

21. kép: Vésztő-Mágor történelmi emlékhely

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/veszto-magor-tortenelmi-emlekhely/>

4. 22. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Mezőhegyes város helytörténeti gyűjteménye

4. 22. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 22. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Az 1847-ben klasszicista stílusban épült „Emberkóroda” eredetileg kórház volt. A kórház új szárnya 1923-ban készült el, ezután a régi épületet iskolaként használták. Az épület védett műemlék, amelyben 2003. április 25-én nyitotta meg kapuit a helytörténeti gyűjtemény. Az iskolamúzeum névadója maga is negyed évszázadig tanított a majori iskolákban. A cukorgyár történetét bemutató kiállítás anyagát a gyár fennállásának 100. évfordulója alkalmából gyűjtötték össze. 2003-tól látogatható a régészeti gyűjtemény, 2004-ben nyílt meg az állandó néprajzi és helytörténeti kiállítás. Az állandó technikatörténeti, informatikai kiállítás egy magángyűjteményt mutat be. 2006-ban rendezték be az '56-os emlékév tiszteletére a Rákosi-korszakról és az 1956-os forradalom helyi eseményeiről szóló kiállítást. 2008-ban nyitották meg a technikatörténeti, közlekedési kiállítást, 2011-ben pedig a százéves múlta visszatekintő mezőhegyesi szakképzés emlékeit bemutató kiállítást. 2012-ben adták át a

„Testvérvárosok termét”, amely a testvérvárosok népművészeti, kultúrtörténeti és technikátörténeti emlékeit, jellegzetes tárgyait mutatja be. A Ménestörténet c. kiállításon a látogatók betekintést nyerhettek a ménesintézet és a ménesbirtok életébe. Az állandó kiállítások mellett időről időre rendeznek időszakos kiállításokat is. 2014-ben a Holnap Városáért Díj díjátadóján Mezőhegyes város helytörténeti gyűjteménye különdíjat kapott a kulturális örökség megőrzéséért.

22. kép: Mezőhegyes város helytörténeti gyűjteménye

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/mezohegyes-varos-helytorteneti-gyujtemenye/>

4. 23. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Szarvas Város Könyvtárának Régi Gyűjteménye

4. 23. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 23. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Szarvas lakosságának műveltségi szintje a 18. században emelkedni kezdett, amiben nagy szerepe volt Tessedik Sámuel munkásságának. 1834-ben Szarvasra telepítették a mezőberényi gimnáziumot, Békés megye újraterelítés utáni első középiskoláját. A gimnázium könyvtárának állománya kezdetben ajándékozással gyarapodott. A könyvtár alapjait a Weinckheim család teremtette meg. 1843-tól 1849-ig Vajda Péter volt a gimnázium igazgatója, aki megnyitotta közel másfélezer kötetes könyvtárát az olvasók előtt. Halála után szinte az egész gyűjtemény a könyvtáré maradt. A Vajda Péter idejében is működő önképzőkör mozgalom az 1860-as évektől újra fejlődésnek indult. Könyvtári állományuk a század végére meghaladta a 800 kötetet. 1945-ig tovább gyarapodott az állomány. A viharos esztendő

(háború, költözések) ellenére a könyvtár megmaradt, s végül a Tessedik Sámuel Múzeum épületében kapott helyet. Az 1980-tól védetté nyilvánított muzeális gyűjtemény elsősorban tudományos, kutatási célokat szolgál. Állománya 39132 db könyvtári egység. A gyűjtemény 2000 kötet Régi Magyar Könyvtár dokumentumot tartalmaz. A kéziratos művek száma 84. Gazdag a folyóiratok gyűjteménye. Figyelemre méltó anyag a kb. 14 ezer db gimnáziumi évkönyv a történelmi Magyarország területéről.

A Régi Gyűjtemény majd 40 ezer kötetét a múzeum épületében őrzik. A Régi Gyűjtemény 1980-tól védett, muzeális anyaggá nyilvánították. Elsősorban tudományos és kutatási célokat szolgál.

23. kép: Szarvas Város Könyvtárának Régi Gyűjteménye

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/szarvas-varos-konyvtaranak-regi-gyujtemenye/>

4. 24. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Szarvasi Tessedik Táncgyűttes

4. 24. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 24 3. *A nemzeti érték bemutatása*

A szarvasi Tessedik Táncgyűttes 1968-ban Ruzs Molnár Ferenc vezetésével alakult meg. Tagsága a Tessedik Sámuel Mezőgazdasági Főiskola hallgatóiból került ki. 1983-ban Putnoki Elemér irányításával egy másik táncos gárda is összefogott Szarvason. 1984-ben a két csapat Tessedik Táncgyűttes néven egyesült városi, szövetkezeti, főiskolai közös fenntartású együttesként. Céljául tűzte ki a Kárpát-medence magyar és nemzetiségi tánc hagyományainak őrzését, átörökítését. 1984—85-ben megkezdődött az utánpótlás nevelése. A művelődési ház szakköri foglalkozásai mellett a Szlovák Tannyelvű Általános Iskolában néptáncoktatás kezdődött Csasztvan András vezetésével. 1991 óta művészeti iskola keretei között folytatódik

ez a munka. Az együttes belföldön és külföldön egyaránt szép sikereket ért el. Többször nyertek fesztivált, nívódíjat, kiváló minősítést.

Békés vármegye népi kultúrájának népszerűsítése terén kifejtett több évtizedes tevékenységéért Békés vármegye Képviselő-testülete 2002-ben a Békés Vármegyéért Díjban részesítette. A szlovák néptánc hagyományok ápolása terén végzett több évtizedes eredményes munkájáért 2008-ban megkapta a Magyar Köztársaság Kisebbségekért Díját.

24. kép: A Tessedik Táncegyüttes előadása

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/szarvasi-tessedik-tancegyuttes/>

4. 25. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Ladics polgárház és gyűjteménye

4. 25. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 25. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

A Ladics család hagyatéka különleges érték, egyedülálló történeti dokumentuma a vidéki polgárság életének a dualizmus korában és a két világháború között. A hagyaték magába foglalja a család XIX. század elején épített lakóházát, annak teljes bútorzatát, a családtagok személyes és használati tárgyait, valamint a családi könyvtárat és dokumentum-gyűjteményt. A hagyatékot az utolsó két gyulai családtag, Ladics György és Margit adományozta a városnak életjáradék fejében 1978-ban. A gyűjtemény főbb adatai számokban: 200 egyedi leltározott és mintegy 1500 leltározatlan tárgy, valamint 7900 egyedi leltározott és mintegy 10000 leltározatlan dokumentum. A hagyatékot jelenleg három intézmény osztozik: a Gyulai Kulturális és Rendezvényszervező Nonprofit Kft, a Békés Vármegyei Levéltár és a

Mogyoróssy János Könyvtár. A Ladics-házban a hagyaték múzeumi részéből 1989-ben állandó kiállítás nyílt. A látogatók megismerkedhetnek a polgári lakáskultúra és életmód emlékeivel, valamint a Ladics család történetével.

25. kép: Ladics-ház

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/ladics-polgarhaz-es-gyujtemenye/>

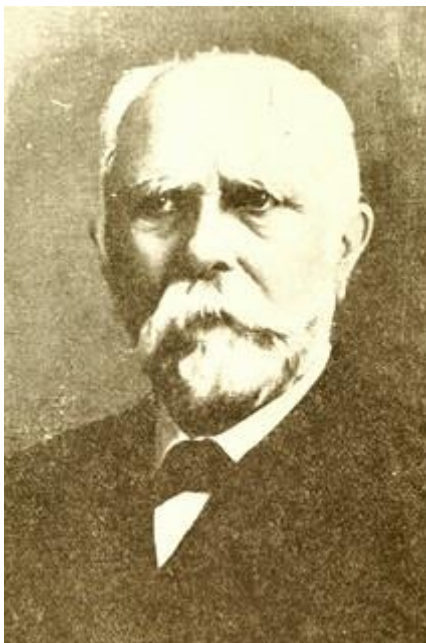
4. 26. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Mokry Sámuel búzanemesítő munkássága, életműve

4. 26. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 26. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Mokry Sámuel az első hazai búzanemesítő, aki aszálynak ellenálló, nagyobb kalászá és szemű búzát nemesített. 1832-ben Monostorszegen született. 1854-ben szerzett evangélikus lelkészi diplomát a halléi egyetem teológiai karán. A diploma megszerzése után Orosházán lett segédlelkész. 1857-ben a békéscsabai algimnázium tanára, majd igazgatója lett. 1864-ben gazdálkodásba fogott gerendási birtokán. A Békés Vármegyei Gazdasági Egylet vezetője lett. Az 1863—64-es pusztító aszály következtében Mokry Sámuel figyelme a növénytermesztésre terelődött. Eleinte árpa- rozs- és kukoricanemesítéssel foglalkozott, később ezekkel felhagyott, és csak a búzanemesítéssel kezdett el foglalkozni. A nemesítés első évében a legszebb szemeket jól előkészített anyaparcellákba vetette. A második évben a legdúsabb kalászos magvait kiválogatta, és azokat használta vetőmagnak. Így jött létre az „elit” vetőmag.

Vetőmagjainak nagy volt a kereslete a gazdák körében. A századforduló táján Budapestre költözött, és ott is halt meg 1909-ben.

26. kép: Mokry Sámuel

forrás: <https://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/mokry-samuel-buzanemesito-munkassaga-eletmuve/>

4. 27. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Orlai Petrics Soma életmű

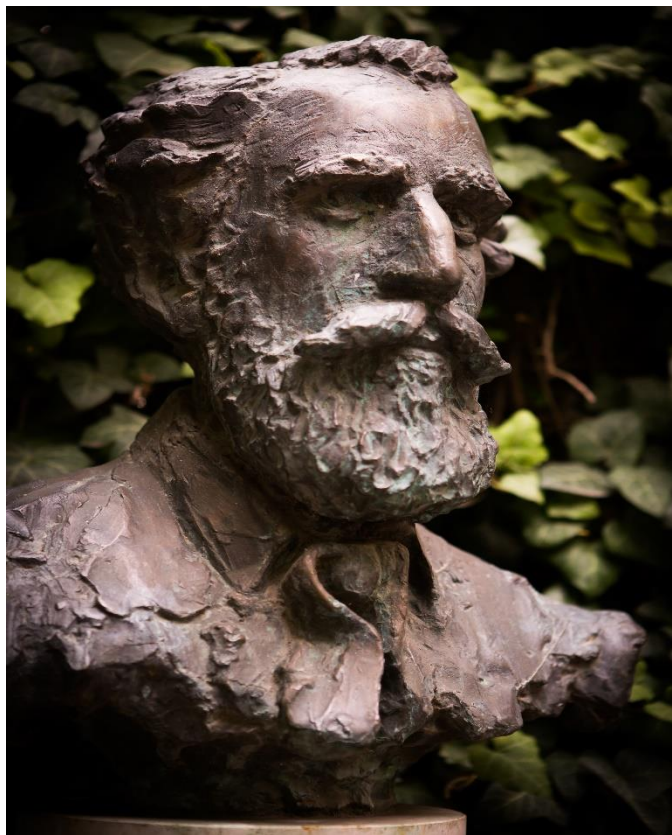
4. 27. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 27. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Orlai Petrics Soma festőművész, Petőfi Sándor másodunokatestvére, több szállal is kötődik Mezőberényhez. Itt született 1822-ben, és itt végezte a középiskolát is. Szellemi örökségének több tárgyi emléke is fellelhető a városban. A városháza dísztermében található Coriolanus c. festménye, amely a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum tulajdona. Az I. kerületi német evangélikus egyházat gazdagítja az Engedjétek hozzám jönni a kisdedeket c. festménye. Több változata ismert a Petőfi otthonában c. egészalakos portréjának csakúgy, mint a Petőfit Mezőberényben ábrázoló képének, amelynek eredetije 1849 nyarán, Petőfi utolsó, családi körben töltött napjaiban készült.

A mai városháza helyén állt a festő szülőháza. A városháza falán ezt emléktábla hirdeti. Nevét utca és intézmény is őrzi Mezőberényben. Szabó István Petőfi c. szobra Orlai Petrics Soma azonos című festménye alapján készült. Orlai Petrics Soma számos portrét festett mezőberényiekről, testvéreiről, a Launer család tagjairól. A Hathy Sándorról és feleségéről készült festmények a Hathy család magántulajdonában vannak.

Orlai Petrics Soma a legjelentősebb mezőberényi festőművész. Ő a legismertebb Petőfi-portrék festője. Munkácsy Mihály támogatója, „Milton”-jával témaadója is.

27. kép: Orlai Petrics Soma

forrás: <https://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/orlai-petricks-soma-eletmu/>

4. 28. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Hudák kézi szövőműhely

4. 28. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 28. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

A Hudák szövőműhelyt 1989-ben hozta létre Hudák Józsefné. Ma családi vállalkozásként működik Hudák Józsefné népi iparművész és lánya, Hudák Mariann Mesterremek Díjas viseletkészítő vezetésével. Csorvási műhelyükben egyedi zsűriszámmal ellátott termékek készülnek: szőttesek, vásznak és az ezekből készített ruhák, kender, pamut és természetes alapanyagú öltözékek. Ezen kívül zsinóros magyar díszruhák, amelyeket francia bársonyból, brokátból és shantungból (vászonkötésű szövet) varrnak. Ezek saját készítésű egyedi darabok, egyedi méretre szabva nőknek és férfiaknak egyaránt. Ilyenek például a Bocskai-öltönyök, díszmenték, esküvői összeállítások. Egytől egyig minőségileg kifogástalan termékek. Énekkarok és tánccsoportok is gyakran felkérlik őket, hogy készítsenek számukra

egyedi fellépőruhát. Számtalan ruhabemutatón és kiállításon vettek és vesznek részt itthon és külföldön egyaránt.

A szövőműhely kifogástalan és egyedi magyar polgári és nemzeti viseletei számos elismerést, oklevelet és díjat kaptak az évek folyamán: Mesterremek Díj, Nemzetközi Textiles Konferencia Díj, Expo Díjak, Legjobb hazai kézműves termék, Legjobb kézműves kiállító.

28. kép: A Hudák kézi szövőműhely termékei

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/hudak-kezi-szovomuhely/>

4. 29. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* A Knerek szellemi öröksége Gyomán és az egyetemes kultúrában

4. 29. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 29. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Az 1882-ben alapított nyomda az egyetemes kultúra szelete. A Kner család és leszármazottai maradandót alkottak a hazai és nemzetközi nyomdászat, könyvművészet, reklámgrafika világában. A gyomai nyomdaalapító családneve a XIX. század vége óta összeforrt a szép könyvvel és a minőséggel. A nyomdának a család életében betöltött szerepét jelzi, hogy az alapító Kner Izidor gyermekeinek és unokáinak többsége is a nyomdász-könyves mesterséget választotta.

A két világháború közötti időszakban a magyar művészi könyvkiadást a Kner név fémjelezte Magyarországon és külföldön egyaránt: a kiadványok külleméről a legnagyobb elismeréssel szóltak a nyomdász-tipográfus szakma hazai és külföldi szaktekintélyei. A Kner család tagjai kapcsolatban álltak koruk meghatározó egyéniségeivel. Kner Izidor legidősebb unokája, Haiman György gyakorlati tervező munkájával, pedagógiai és publikációs

tevékenységével a magyar nyomdászat, nyomdászattörténet és a tipográfiai tervező művészet egyik legjelentősebb alakja a 20. század második felében.

A Kner dinasztia munkássága a magyar és egyetemes kultúra-, nyomdatörténet és könyvművészet jelentős fejezete. A Kner név világszerte az egyik legpatinásabb, leghitelesebb márkavédjegye a magyar kultúrának.

29. kép: A Knerek szellemi öröksége

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/a-knerek-szellemi-oroksege-gyoman-es-az-egyetemes-kulturaban/>

4. 30. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Körösmenti Táncegyüttes

4. 30. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 30. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Felbecsülhetetlenül értékes az a tevékenység, amelyet a Körösmenti Táncegyüttes az elmúlt ötven évben a népi kultúra, a népzene, a néptánc kultúra megőrzésében, terjesztésében, a kulturális élet színvonalának emelésében végzett. Elkötelezett igényességük, példaértékű munkájuk a város és a vármegye javát szolgálja. A népi kultúra folyamatos fejlesztése, a népzene, a néptánc megszerettetése, elfogadtatása, igényes művelése jellemzi őket. Jelentős szerepet játszanak a testvérvárosi kapcsolatok fejlesztésében, a kapcsolattartásban. Városunkon túli fellépéseik Gyomaendrőd jó hírnevét öregbítik.

A Körösmenti Táncegyüttes példamutató közösség. A kisgyermekkortól kezdett táncoktatás jó hatással van a gyermekek fejlődésére, viselkedéskultúrájára. A hozzáadott

pedagógiai értékkel, az erős közösségi szellemmel, az egymást segítő, támogató magatartással példát mutatnak.

Az ötvenéves Körösmenti Táncegyüttes olyan közösség, amely a maga erejével, tehetségével a szülőföld kulturális életében meghatározó szerepet tölt be, a hazai és nemzetközi kapcsolataival pedig gyarapítja a város és Békés vármegye jó hírnevét.

30. kép: Körösmenti Táncegyüttes

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/korosmenti-tancegyuttes/>

4. 31. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Kádár Ferkó munkássága

4. 31. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 31. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Kádár Ferkó hagyományörző tevékenységét gyermekként kezdte, először a dédapjáról készült fotókat, valamint az általa készített hangszereket (furulyák, nádsípok), festményeket és személyes tárgyait őrizte meg. Később felkutatta és archiválta a róla szóló publikációkat és zenei felvételeket. Az idők során Magyarország legnagyobb néprajzi képeslap kiadójává vált. Gyűjteménye egyedülálló az országban, példányai publikálatlanok, hiszen nagy részük családi fotógyűjteményekből származik és saját gyűjtés. Ezek nagy sikert aratnak a vásárlók és a nézelődők körében, különösen, hogy korabeli öltözkéssel is felhívja magára és portékáira a vásári forgatagban a figyelmet.

Tanult mestersége fényképész, ez adta az újabb ötletet a régi idők fotóinak újabb formában való népszerűsítéséhez. A „Disznótor Mezőberényben” című fotót kiemelve és azt életnagyságúra felnagyítva, háttérként használva hívta életre a vándorfotózás modern formáját.

A produkciójával Ferkó és társulata 2007 óta járja Magyarország legrangosabb fesztiváljait. Rendszeres vendégei több felvidéki, erdélyi és délvidéki fesztiválnak is. 2014 nyarán a franciaországi Gannat kulturális fesztiválján, 2015-ben Olaszországban a milánói világkiállításon képviselte Magyarországot.

31. kép: Kádár Ferkó munkássága

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/kadar-ferko-munkassaga/>

4. 32. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Orosházi szálán varrott szőrhímzés

4. 32. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 32. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Az Orosházi szálán varrott hímzés a keresztaszemes hímzés egyik formája. Alapanyaga olyan kendervászon, amelynek hosszanti és keresztaszemei azonos vastagságúak. Hímző fonala gyapjú, ezért népi elnevezése a szőrhímzés. A minta a szálak számolásával hímzett keresztaszemek során születik. Egyedi színvilág és motívumok jellemzik. Az első ilyen jellegű hímzések a XVIII. század második, valamint a XIX. és XX. század első felében készültek.

Az orosházi hímzések létrehozása elődeinknél és a jelen alkotóinál is méltán nevezhető magyar alkotó tevékenységnek. Országszerte több múzeumban is megtekinthetik az érdeklődők: Budapest – Néprajzi Múzeum; Orosháza – Nagy Gyula Területi Múzeum; Békéscsaba – Munkácsy Mihály Múzeum, Esztergom – Keresztény Múzeum.

Orosháza testvérvárosában, Szenttamáson (Szerbia) minden évben kiállításra kerülnek a hímzések, de több európai városban, fesztiválokon is megjelentek már, öregbítve hazánk hírnevét.

32. kép: Orosházi szálán varrott szórhímzés

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/oroshazi-szalan-varrott-szorhimzes/>

4. 33. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Árpád-kori régészeti lelőhely Orosházán

4. 33. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 33. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Ez az egyetlen olyan település eddig a Kárpát-medencében, ahol egy muszlim közösség telepe és temetője bizonyítottan előkerült. A hatalmat az elmúlt három évezredben a terület urai kézben tartották az egykori földvár romjain, ám a terület jelentősége nagyban függött a klímától, annak változásától. Az állandó vizet biztosító folyók messze vannak, így a mai Orosháza földjét uralók egy meglehetősen törékeny rendszert birtokoltak. Itt az életfeltételek tehát közel sem voltak állandóak, viszont a földrajzi környezet, a több ezer éves úthálózat minden korban adott volt. Voltak olyan történeti korok, amikor ez a két tényező egymást erősítette, s ilyenkor ide, erre a területre fókuszált a fél világ szeme.

Az Árpád-kor középső szakasza az átlagosnál csapadékosabb volt, így egy rendkívül összetett rendszer részeként jelent meg itt egy pénzváltással is foglalkozó muszlim közösség az Orosháza, Bónum régészeti lelőhelyen. Egykori hagyatékuk viszonylag jól ismert, hiszen 400 feletti települési objektum, illetve 180 temetkezés vált ismertté az elmúlt évek során.

33. kép: Árpád-kori régészeti lelőhely Orosházán

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/arpad-kori-regeszeti-lelohely-oroshazan/>

4. 34. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Dévaványai táncok

4. 34. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 34. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

A dévaványai táncok kutatása a második világháború után kezdődött meg a Néptudományi Intézet keretei között. A cél a vármegyében még fellelhető paraszttáncok és zenék gyűjtése, elemzése, színpadra vitele volt.

A gyűjtés súlypontja azért esett Dévaványára, mert itt élt és dolgozott Bereczki Imre néprajzkutató, aki tárgy- és helyismeretével nagyban támogatta a kutatásokat. A gyűjtések értékes régi stílusú ugrósokat, a csárdások mellett különféle verbunkokat, eszközös pásztortáncokat derítettek fel. Dévaványán számos alkalom nyújtott lehetőséget táncra, nótázásra: házaknál tartott mulatságok (spontán, munkához, ünnepekhez kapcsolódó táncalkalom), szervezett bálók, olvasókörok, kocsmái bál, lakodalom. Békés vármegyében a tudatosan szervezett magyar táncagyományt érintő kutatásról 1957-ig vannak adatok. Mahovics Tamás néptáncpedagógusnak köszönhetően a Békés vármegyei magyar táncok kutatása több mint 50 év szünet után újra lendületben van. Ennek eredménye, hogy ezek a táncok színpadra kerültek és a néptáncoktatás különböző szintjein jelennek meg.

34. kép: Dévaványai táncok

forrás: <https://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/devavanyai-tancok/>

4.35. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* A békési vesszőfonás

4. 35. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 35. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

A vesszőkötés a legnépszerűbb házi iparágak közé tartozott ott, ahol jelentős fűzfaligetek voltak. Békésen nagyon kevés olyan család volt, amelyik valamilyen módon ne kötődött volna a kaskötéshez (gazdasági célra szolgáló kasfajtákat készítő földműves ember) vagy a kosárfonáshoz (kosarakat fonó hivatásos mesterember).

A helyiek évtizedek alatt kialakult tudását fejlesztette művészzé a kosárfonó iskola, amelyet 1893-ban egy tanműhelyben oktatási céllal alapítottak. Két év múlva jött létre a Magyar Királyi Állami Kosárfonó Iskola, ami ingyenes volt. Az eredményes vizsgát követően a működéshez szükséges iparendélyt is megkapták a tanulók. 1927-ben szűnt meg az iskola, de ekkorra már 300-400 ember fonta a kosarat a településen és vonzáskörzetében. Az első termékek: karkosár, utazókosár, virágkosár, kerti és egyéb bútorok hamar kedveltek lettek. Az úgynevezett békési fotel az ország piacain is keresetté vált. 1970-ben már külföldön is értékesítettek, a Békésen készült termékek pályázatokon, kiállításokon szerepeltek sikerrel. A vessző- és kosárfonás jelenleg is él a településen, a Békési Kosárfonó Háziipari Szövetkezet egykori tagjai a hántolástól a fonásig mindent maguk végeznek.

35. kép: Békési vesszőfonás

forrás: <https://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/a-bekesi-vesszofonas/>

4. 36. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Tranoscius

4. 36. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 36. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Az egyházi pályára lépett Juraj Tranowsky az ellenreformáció időszakában azt tapasztalta, hogy Magyarország felvidéki vármegyéiben az evangélikusok száma vészesen csökkent. Úgy vélte, hogy a rekatolizálástól a híveket csak az egyházi éneklés fellendítésével lehet megóvni. Ezért összeállított egy olyan énekeskönyvet, melyben Luther és más kortárs költők énekei, credo-énekek és saját költeményei kaptak helyett. Első alkalommal 1636-ban adták ki 414 énekkel. Annyira népszerűvé vált, hogy az evangélikus szlovákoknál a mindennapi és ünnepi ájtatosságok alkalmával, istentiszteletek idején ebből énekeltek. Békéscsaba újratelepülésekor a Felvidékről érkező szlovák ajkú lakosság kultúrája részeként hozta magával a Tranosciust, amelyet a liturgia alkalmával és a hétköznapi életben is használtak. Az énekeskönyvből tanították az első tanítók olvasni a kisgyerekeket, esküvő és konfirmáció alkalmával ezt ajándékozták, és az otthonokban is kiemelt helyen tartották. A könyv – gyakran fából készült – fedlapjait díszes rézborítással látták el, csuklós pántok fogták össze, a fedlapokat kapsok zárták.

36. kép: Tranoscius

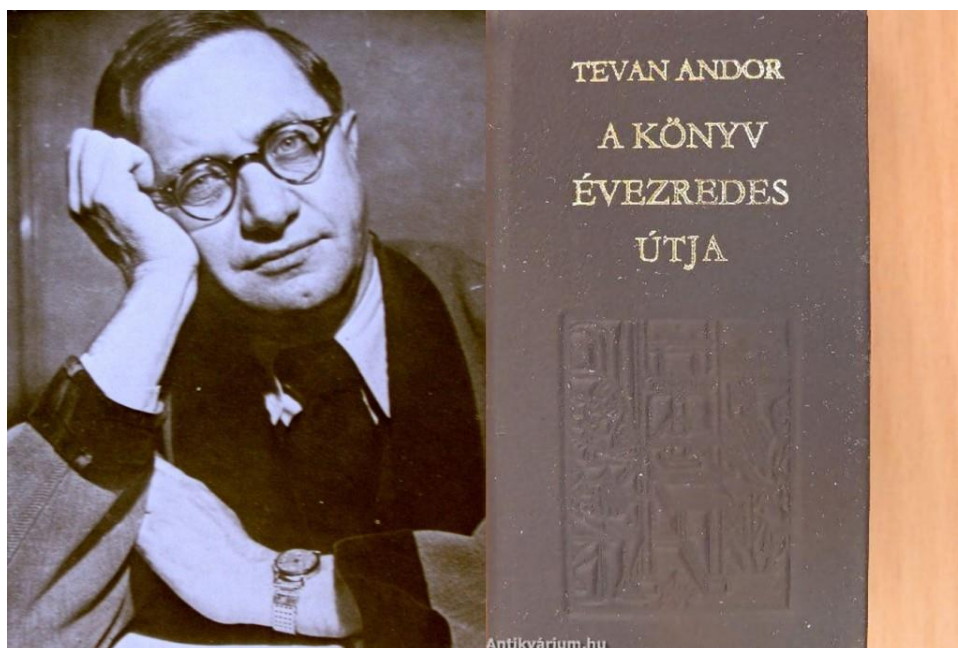
forrás: <https://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/tranoscius/>

4. 37. 1. *A nemzeti érték megnevezése*: Tevan Andor könyvművészeti és kiadói tevékenysége

4. 37. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása*: kulturális örökség

4. 37. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

A csabai nyomdászat 1903-ban indult a Tevan Nyomda alapításával. Idősebb Tevan Andor ebben az évben vette át Lepage Lajos könyv- és papírkereskedését. A bolthoz tartozott egy lábbal taposó tégelysajtó, amelyet apró nyomtatványok, névjegyek, meghívók előállítására használtak. Az ekkor 14 éves Andor, hogy megfelelő jártasságot és képzettséget szerezzen a nyomdászat területén, a bécsi Graphischer Lehr- und Versuchsanstalt grafikai iskolában tanult két évig. Visszatérve szülővárosába átvette apjától a műhely vezetését és könyvkötészetre alkalmas nyomdává fejlesztette. A cég fellendülését az 1910-es évek hozták, amikor a könyvkiadói tevékenységre került a hangsúly. Az 1930-as évek gazdasági válsága miatt a könyvkiadás mellett csomagolóanyag-gyártással kezdtek foglalkozni. 1945-ben, a második világháború alatt Tevan Andort Bécsbe hurcolták, ugyanezen évi hazatérése után újra üzemeltetni kezdte nyomdáját egészen az 1949-es államosításig. Ekkor az Ifjúsági Könyvkiadó munkatársaként dolgozott. A Tevan Nyomdát 1963-ban egyesítették a Kner Izidor által 1882-ben alapított gyomai nyomdával. Az egyesített vállalat a Kner Nyomda nevet vette fel, székhelye Békéscsaba lett.

37. kép: Tevan Andor

forrás: <https://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/tevan-andor-konyvmuveszeti-es-kiadoi-tevekenysege/>

4. 38. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Munkácsy Mihály művészeti öröksége

4. 38. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 38. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Munkácsy Mihályt az 1880-as években a legnagyobb élő festőnek tartották, és ma is a legegységesebb magyar festőnek tekinti a köztudat. Életművének Békéscsabán őrzött egysége a múzeum gyűjteményének kiemelkedően fontos része. Mintegy tíz festményből, kilenc grafikai lapból, valamint – folyamatosan gyarapodó – jelenleg 576 tárgyból és dokumentumból áll a relikviaanyag. A Múzeum Egyesület, amely az intézményt 1914-ig működtette, már Munkácsy Mihály 1900. május 1-jén bekövetkezett halála után megkereste a festő özvegyét, Cécile Papier-t azzal a kéréssel, hogy adományozás útján támogassa a múzeumot, ezzel segítve a Mester emlékének ápolását. Cécile ígéretet tett arra, hogy végrendeletében egy festményt, az Ecco homóhoz készült Töviskoronás Krisztust hagyományozza az egyesületre. 1901-ben a békéscsabai múzeum beleltározta a gyűjteményébe került első Munkácsy-rajzot. 1951-ben a városi működtetés után állami fenntartásba került intézmény felvette Munkácsy Mihály nevét. A gyűjtemény lassanként gyarapodott, mígnem 1958-ban egyszerre négy Munkácsy-festmény került a múzeumba. Ezt a vásárlást továbbiak követték egészen napjainkig.

38. kép: Munkácsy Mihály művészeti öröksége

forrás: <https://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/munkacsy-mihaly-muveszeti-oroksege/>

4. 39. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* A Munkácsy Mihály Múzeum épülete és gyűjteménye

4.39. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 39. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

A mai Munkácsy Mihály Múzeum jogelődjét, a Békéscsabai Múzeum Egyesületet helyi polgári kezdeményezésre 1899-ben alapították. Az egyesület 1914-re építette fel a Közművelődés Házát, ami kiállításoknak, előadásoknak, hangversenyeknek helyet adó nagytermet, könyvtárat és műtermet foglalt magában. Az épületet és a múzeumot a város kezelte 1950-ig, államosításáig. 1962-ben a megye vette át, 2013-tól Békéscsaba Vármegyei Jogú Város Önkormányzatának intézménye lett. Jelenlegi arculatát 2008-ban nyerte el, egyike Békéscsaba műemlékeinek. 1951-ben vette fel Munkácsy Mihály nevét, gyűjteményében több mint 250 000 régészeti, 11 000 néprajzi, 64 000 történeti dokumentum és tárgy, 32 000 természettudományi tétel található. Világviszonylatban is kiemelkedő műtárgy-együttese a Munkácsy relikvia- és festménygyűjtemény, mely 576 tárgyat és dokumentumot, valamint 10 festményt számlál. Gyóni Géza költő és Féja Géza író jelentős hagyatéka, valamint Békéscsaba és Békés vármegye legfontosabb művészeinek számos alkotása, alkalmazott grafikai gyűjtemény, komoly néprajzi anyag és régészeti lelet is megtalálható a múzeumban.

39. kép: Munkácsy Mihály Múzeum

forrás: <https://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/a-munkacsy-mihaly-muzeum-epulete-es-gyujtemenye/>

4. 40. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Balassi Táncegyüttes

4. 40. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 40. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

A Balassi Táncegyüttes 1947-ben a Békéscsabai Iparos Tánciskolában székelő „Árpád” cserkészcsapat regös rajaként kezdte tevékenységét. Alapítója Gécs Jenő szabómester, cserkésztiszt, aki 1970-ig irányította, igazgatta működését. A cserkészszövetség 1948-as betiltása után vette fel az együttes a Balassa, később a Balassi nevet. 1948-tól Born Miklós, 1990-től Mlinár Pál irányítja az együttest. Utánpótlását az alapfokú művészetoktatás keretein belül működő Hétpróbas Néptánciskola biztosítja jelenleg közel 600 tanulóval. Az együttes házigazdája a kétfévente megrendezett Országos Aranysarkantyús és Aranygyöngyös Szólótánc Fesztiválnak. Mindenkorai repertoárján a Magyarországon élő nemzetiségek táncai szerepelnek, melyeket a tájegységnek megfelelő népviseletben mutatnak be. Az előadásokat hagyományos paraszttzenét játszó zenekar teszi teljessé. A színpadi néptáncelőadások mellett rendszeresen közreműködik az együttes színházi produkciókban is. Számtalan külföldi fellépés, elismerés, díj jelzi az együttes kiválóságát, megalakulásától kezdve részese az országos szakmai élvonalnak.

40. kép: Balassi Táncgyűttes

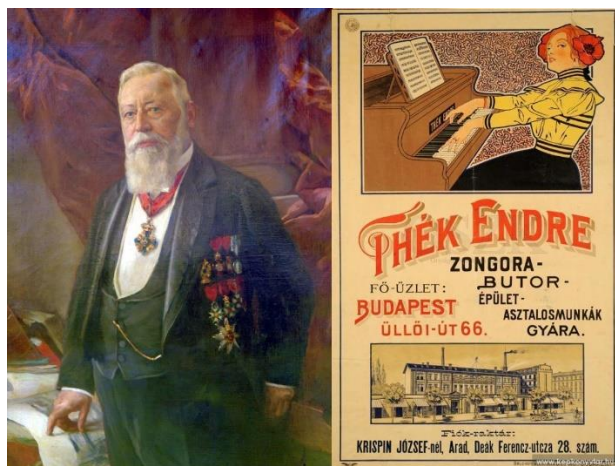
<https://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/balassi-tancegyuttes-tevekenysege/>

4. 41. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Thék Endre munkássága

4. 41. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 41 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Thék Ende 1855-ben, 13 évesen tanoncnak szerződött Daubner Pál orosházi asztalosmesterhez. 1859-ben szabadult, ekkor kezdte meg a céhlegények kötelező vándorlását. Mint asztalosmester hosszabb időt töltött külföldön, 1867 után tért vissza Magyarországra. Asztalosműhelyét 1872-ben nyitotta meg Budapesten, a Józsefvárosban, melyet később gőzgéppel is felszerelt. Megvásárolta a Taurisz bútorgyárat, ami 1885-re a legnagyobb és legjobban gépesített hazai bútorgyár lett. Az 1890-es években kibővítette a gyárat és zongoragyártásra is berendezkedett. A magyar nagyüzemi bútorgyártás megteremtője, jelenős hatást gyakorolt az ipari fejlődésre, hiszen ő volt az első asztalos, aki a gyárában a nagyüzemi bútorgyártást megszervezte, gépesítette. A Thék-féle gyárban készült bútorok és zongorák a mai napig megtalálhatóak. Neki köszönhetően az országban elsőként Orosházán jött létre a tanoncok teljes ellátását biztosító otthon. Alelnöke volt az Országos Ipartestületnek és a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarának. A vidéki asztaloslegényből lett műbútor- és zongoragyáros életútja, tehetsége példaértékű.

41. kép: Thék Endre

forrás: <https://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/thek-endre-munkassaga/>

4. 42. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Gyulai Almásy-kastély Látogatóközpont

4. 42. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 42. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Az Almásy-kastély Látogatóközpont 2016-ban nyitotta meg kapuit, miután a több évszázados múltra visszatekintő épületet teljesen felújították, köszönhetően az elnyert európai uniós forrásnak. A korszerű, 21. századi kiállító-és rendezvényter azzal a céllal született meg, hogy egy mindenki számára elérhető, nyitott és pezsgő kulturális és közösségi tér gazdagítsa tovább a várost, így adva új életet és lehetőséget ennek a tekintélyes építészeti örökségnek.

A főúri kastélyban egyedülálló állandó kiállítás jött létre, amelynek elsődleges célja volt, hogy élettel töltsen meg az épületet. A Hétköznapok és ünnepek egy alföldi kastélyban címmel nyitották meg, és a 19. század második felének életmódját rekonstruálja és mutatja be. A múltat idéző enteriőrök bejárásával betekintést kapunk egy régvolt életbe. Bemutatja a nemesi családok mindennapjait, szokásait és kevésbé ismert témáit is: hogyan tisztálkodtak elődeink, milyen ruházatot hordtak, hogyan éltek a cselédek. Láthatjuk az eredeti falfreskókat, megfoghatjuk az anyagokat, megszagolhatjuk a korszak népszerű illatkreációit.

2016-2019 között negyedmillióan látogatták meg a látogatóközpontot, melynek létrejötte és működése kiváló példával szolgálhat az értékkeremtésre, az új típusú muzeológia alkalmazására, a helyi turisztikai célok hatékony elérésére és megvalósítására.

42. kép: Gyulai Almásy-kastély Látogatóközpont

forrás: <https://mail.bekesmegye.hu/nextcloud/s/otjeHyc7LRASypM>

4. 43. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Apor Vilmos munkássága

4. 43. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 43. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Apor Vilmos 1892. augusztus 29-én főnemesi család sarjaként született Segesváron. Gimnáziumi tanulmányait Kalksburgban és a kalocsai jezsuita kollégiumban végezte, teológiát az innsbrucki egyetemen tanult és ott szerzett doktorátust is. Mindig is papi pályára készült, gyermekkorában szertartáshoz szükséges kelyheket és egyéb szereket kért ajándékba, középiskolai tanulmányai után is rögtön teológiai tanulmányokat kezdett volna. 1915. augusztus 31-én érkezett Gyulára. A plébániára való belépése előtt rövid, forró imát mondott a kapunál. „Visita quamvis Domine habitationem istam” /Ámbár látogasd meg Uram ezt a hajlékot./ A gyulai első szentmiséjét érkezésének másnapján, szeptember 1-jén tartotta.

Gyulai szolgálata alatt, amikor csak tehetett, úton volt. Sorra látogatta a zsellérházakat, elbeszélgetett lakóival, tanította őket. Szerkesztette a helyi katolikusok Őrszem című egyházi lapját. Megalakította a Szociális Misszió Társulatot, az Urak Mária Kongregációját, a Lányok Mária Kongregációját, elnöke és vezetője volt az Egyesült Katolikus és Polgári Körnek. Törődött a fogyatékkal élő gyermekekkel is, elnöke volt a Békés Megyei és Kisújszállási Pártfogó Egyesületnek. Híveivel közösen létrehozta az első napközi otthont Máriafalván, amelyet iránta való szeretetből „Báró Apor Vilmos Napközi Otthonnak” neveztek el. Majd ezután létrehozta a Szent István Napközi Otthont a Galbácskertben. Ezeknek az

intézményeknek a fenntartásában, gondozásában aktív szerepet vállalt ő és az általa alapított Szociális Misszió Társulat is. A hét kijelölt napjain, az ajtaja előtt álltak sorba a szegényebbek, akik között Apor Vilmos minden nélkülözhető fillérjét szétosztotta. Igazán boldognak csak akkor látszott, ha segíthetett és adakozhatott. 1941-ben nyerte el a „Gyula város díszpolgára” címet.

Apor Vilmos megvalósította a vallási ökumenét, nevéhez köthető számos közösséget szolgáló intézmény megalapítása, igazgatása és vezetése. Hitet és reményt adott az embereknek, a vallási tanításokat emberközelségbe hozta, lelki atyja volt szegénynek és gazdagnak, fiatalnak és idősnek egyaránt. Példaértékű, önzetlen, erkölcsös életet élt mind gyulai plébánosként, mind győri püspökként.

43. kép: Apor Vilmos munkássága

forrás: <https://mail.bekesmegye.hu/nextcloud/s/otjeHyc7LRASypM>

4. 44. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Duma' Színház

4. 44. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 44. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

A színház története 1991-re nyúlik vissza, amikor a Városi Művelődési Központ égisze alatt egy helyi fiatalember megalapított egy amatőr színjátszó csoportot, a CRAZY Theatrumot, mely csoport önállóan működött, gyermekeket és felnőtteket egyaránt foglalkoztatott. Az első, premier darabjuk Móricz Zsigmond- Miklós Tibor- Kocsák Tibor: Légy jó mindhalálig c.

művének musical változata volt. A debütáló előadást követően a zenés színház hihetetlen repertoárral (Légy jó mindhalálig, Doctor Herz, Óz, Oliver, A piros esernyő, A padlás, Grease, Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról, Rocky horror show, Muzsika hangjai, Valahol Európában, Dzsungel könyve, Vörös Malom, Színezüst csehó, Második szereposztás) járta a megyét, az országot és a világot.

A színház első évtizede során 15 premiert és 900-nál is több előadásszámot produkált, és a turnéjuk során olyan kistelepülésekre is eljutottak, ahol a lakóknak csak minimális lehetőségük adódott a kultúrára, szórakozásra, kikapcsolódásra. 11 évad után, 2002 őszén a székhelyüket áttették a Mezőkovácsházi Hunyadi János Gimnáziumba és nevet változtattak, innentől DUMA'Színház a neve. A színjátszás és a szórakoztatás mellett az alapcél a diákok színházi nevelése, a személyiségfejlesztés és a színházi nevelés is. A csoport missziója Békés vármegyében a színházi kultúra, a szép magyar szó, az igényes és tartalmas szórakoztatás közvetítése és eljuttatása a legkisebb falvakba is, határokon innen és túl.

A társulat munkáját 1999-ben Mezőkovácsháza Városért emléklappal, 2014-ben Békés Vármegyéért díjjal ismerték el. 2014-ben „Magyar színház és filmművészet” kategóriában kiérdemelten kapták meg a Békés Vármegyei PRIMA díjat. Az alapító Duma Zsolt rendező, művészeti vezető 2018-ban Bonis Bona díjas tehetségfejlesztő pedagógus lett, valamint a Magyar Vöröskereszt „Az év támogatója” címet adományozta a társulat részére.

A színház 30 éve van jelen Dél-Békés és Békés vármegye kulturális életében, állandó szereplője a rendezvényeinek, ünnepeinek, színesíti a megye kulturális palettáját, szórakoztat, élményt nyújt és kimagasló szakmai színvonalat képvisel.

4. 45. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Békés vármegyei szücsbűvészet

4. 45. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 45. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

A Békés vármegyei szücsbűvészet a XIX. században alakult ki, ekkor élte a virágkorát is. A szücsbűvészek a női viseleti darabokon, a ködmönökön jelentek meg jellemzően. A ködmön a társadalmi hovatartozásnak és az ünnepélyességnek a kifejezésére is szolgált; egy olyan ruhadarab, amely — hajdanán a mentével együtt — elmaradhatatlan tartozéka volt az élet nagy fordulóinak, jelentős állomásainak. A ködmön a nagylányos öltözet legkifejezőbb alapidarabja volt, míg a mente az asszonyok téli ünneplőjeként vált ismertté.

Összességében általánosan viselt ruhadarab volt, számtalan változatban készítették és szinte minden községben, településen másként. Ezek az eltérések a szabásban és a díszítésben egyaránt fellelhetők, de nem ritka, hogy a variánsok egy-egy községen belül is kimutathatóak. A szűcshímzés szempontjából kiemelkedő települések: Mezőberény, Békéscsaba, Tótkomlós, Szarvas, Békés és Gyula.

A Békés vármegyei szűcshímzés évtizedeken keresztül meghatározó szerepet töltött be számos vármegyei település társadalmi életében. A XX. században végzett megtartó tevékenység során került a Békés megyei szűcshímzés olyan helyzetbe, amely lehetővé teszi, hogy ma is beszéljünk élő hagyományról a vármegyében. E szellemi és tárgyi örökség sokak szerepvállalása és tudatos tevékenysége eredményeként lehet ma is élő tudás, ezáltal példát szolgáltat nemcsak az országnak, hanem az egész magyarságnak az értékmegőrzés mikéntjére.

44. kép: Békés vármegyei szűcshímzés

forrás: <https://mail.bekesmegye.hu/nextcloud/s/otjeHyc7LRASypM>

4. 46. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Mogyoróssy János Városi Könyvtár gyűjteménye és tevékenysége

4. 46. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 46. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Mogyoróssy János (1805-1893) a Wenckheim-uradalom gazdatisztje, a grófi levéltár kezelője múlt iránti érdeklődését, tudományos elkötelezettségét, könyvek iránti tiszteletét és

szeretetét elsősorban családja köréből merítette. Házassága Petz Annával tovább szélesítette szellemi látókörét, mivel apósa művelt személy volt és kéziratokat is gyűjtött.

Számos közéleti szerepet vállalt, foglalkozott régészettel és rendszeresen tartotta a kapcsolatot a Nemzeti Múzeummal. Megjelentek írásai, beszámolói az Archeológiai Közlönyben, az Archeológiai Értesítő-ben és önálló kiadványban. Közreműködött Palugyay Imre: Magyarország történeti, földirati s állami legújabb leírása, valamint Nagy Iván: Magyarország családai czimerekkel és nemzedék-rendi táblákkal című munkák Békés vármegyére vonatkozó fejezeteinek megírásában. Emellett szívesen és sokszor kertészkedett is. Békés vármegyében élen járt a nemesített gyümölcsfa (alma, körte, barack) meghonosításában. Mogyoróssy a gyulai polgárok számára több könyvadományt tett.

1868. szeptember 8-án 10 ezer forint értékű könyv- és régiséggyűjteményt adományozott szülővárosának, illetve a majdan felállítandó gimnáziumnak. Ebben az adományban a 438 féle könyv és kézirat mellett 105 képet, 82 térképet, 262 érmét, 17 bankjegyet, 10 régi tárgyat és fegyvert, 14 kövületet, ásványt és múzeumi eszközt sorolt fel. A könyvek és a kéziratok darabszáma 844 kötet.

A Mogyoróssy János Városi Könyvtár sok szakmai és tudományos konferencia helye, kezdeményezője, lebonyolítója. Megalakulása óta aktív szerepet vállal Gyula város és környéke kulturális életében, közösségi tudatának építésében, erősítésében. Gyűjteményének egy része helyi vonatkozásban egyedi, amely a teljességre törekedve gyűjti a településre vonatkozó információkat, irodalmakat függetlenül azok megjelenési formájától. Figyelmet fordít a településen élő etnikumok hagyományait, életmódját, nyelvhasználatát ismertető dokumentumainak gyűjtésére, a helyi személyek életművének gondozására és egyéb értékek megőrzésére vagy felfedezésére. A könyvtár állományának másik része és a szolgáltatások az élethosszig tartó tanulást, az önművelést, az önálló alkotást és a szabadidő eltöltését támogatja. A bibliotéka folyamatosan gyűjti, feldolgozza és szolgáltatja dokumentumait mindenki számára. A 21. századnak megfelelően állandóan bővíti elektronikus tartalomszolgáltatásait, amelyet az oktatáshoz, kutatómunkához, a turisztikai célokhoz, vállalkozásokhoz, a közülethez egyaránt lehet használni. Kapcsolatteremtő képességével erősíti a város kulturális státuszát, az egyén közösséghez való tartozását, valamint az ún. gyulaiságot. A könyvtár tevékenysége igényt kelt, ösztönöz és értéket teremt, illetve megtart.

45. kép: Mogyoróssy János Városi Könyvtár gyűjteménye

forrás: <https://mail.bekesmegye.hu/nextcloud/s/otjeHyc7LRASypM>

4. 47. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Szarvas, Történelmi Magyarország mértani közepe emlékhely

4. 47. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 47. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Az 1880-as években Mihálfői József, a szarvasi főgimnázium egyik kiváló képességű földrajz-történelem tanára úgy döntött, hogy saját számításai alapján megpróbálja meghatározni Nagy-Magyarország geometriai középpontját. A keresett pont éppen Szarvas községbe esett, a már nem üzemelő Kreszán szélmalom környékére. A pontot az egyik használaton kívüli malomkövel jelölték ki, melyről a történelem későbbi szakában a megszálló román csapatok tudomást szereztek és a malomkővet elvitték az eredeti helyéről.

1929-ben Szarvas község képviselő-testülete eldöntötte, hogy emlékművet állít a malomkő helyén. Az emlékmű állítása és avatása számos nehézségbe ütközött az évek során, a történelmi változások okán végül 54 évet kellett várni az avatási ünnepségre. 1991-ben Mihály Árpád, szarvasi születésű szobrászművész vetette fel először, hogy a Holt-Körös funkció nélküli gátját fel lehetne használni erre a célra, hogy méltó emléket állítsanak a magyar történelem legfontosabb eseményei egyikének. Erre válaszul, még ebben az évben Keresztes K. Sándor miniszter természetvédelmi területté nyilvánította az emlékművet és környékét. A felújított Történelmi Országközép Emlékmű felavatása 1993. augusztus 20-án történt meg.

Ezt követően 1999 novemberében alakult meg a Millenniumi Emlékbizottság, amely napirendjére tűzte a Történelmi Magyarország közepéhez vezető „Nemzeti Történelmi Emlékút” megvalósítását, melyet Lestyán-Goda János tervezett és valósított meg. Ez mint a világ összmagyarságának nemzeti zarándokhelye, a magyar nép egyedülálló emlékeként jelenik meg.

46. kép: Szarvas, Történelmi Magyarország mértani közepe emlékhely

forrás: <https://mail.bekesmegye.hu/nextcloud/s/otjeHyc7LRASypM>

4. 48. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Molnár C. Pál festő és grafikus munkássága és a Molnár C. Pál emlékház

4. 48. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 48. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

1894. április 28-án Battonyán született. Édesanyja, Jeanne Contat Svájc francia részéről jött Magyarországra nevelőnőnek. A László birtok gazdatisztjéhez, Molnár Józsefhez ment feleségül, és végleg Magyarországon maradt. Hét gyermekük közül az első, Pál, a földesúr jóvoltából Aradra került iskolába.

A műszaki érdeklődésű kisfiút egy megnyert országos rajzpályázat terelte végleg a művészpálya felé. Budapesten felvették a Mintarajziskolába, amely mellett házitánítóskodással kereste meg a megélhetésére valót. 1919-21-ben Svájcba került, ahol Genfben és Lausanne-ban volt élete első három kiállítása. Megvalósult élete álma azzal, hogy Svájcból Párizsba utazhatott, ahol egy Louvre-beli Tiziano-kép másolásával bízta meg

egy svájci hölgy. Cserébe a művész párizsi tartózkodást finanszírozta. A Louvre-beli nagy és kis mesterek műveinek másolását tekintette igazi iskolájának.

Párizsból hazakerülve kezdett Budapesten kiállítani, először a Belvedere szalonban. Ekkor kapta művésznevét: édesanyja nevéből a C. betű tette érdekesebbé a Molnár Pál nevet. Éveken át naponta küldte – még külföldről is – lendületes tusrajzait a pesti élet mindennapjairól. 1928 és 1931 között Rómába került ösztöndíjasként. Aba-Novák, Pátzay és Szőnyi mellett első lakója volt a Római Magyar Akadémiának. Boldog alkotóéveket élték itt az ösztöndíjas fiatalok, egy életre magukba szívták Itália művészi levegőjét. Ekkortájt kezdett szürrealista stílusban festeni, ez az egyetlen stílus, amely aztán végigkísérte az életét.

A római évek után sorozatosan kapott nagy egyházi megrendeléseket. Kőszegtől Budapesten át Battonyáig országszerte sok templomban láthatók csodálatos szárnyas oltárképei. Szokatlanul merész és közvetlen stílusban nyúlt a szentek ábrázolásához, emberközelbe hozta őket. Az istenes művek alkotásaiba menekült a külső világban tapasztalható borzalmak elől. Műtermi magányba vonult, kísérletezett, alkotott és fogadta a rajongókat, akik meglátogatták. Élete végéig játszott; stílusokat, témát váltott, könnyedén és sokat festett, páratlanul sokszínű és gazdag életművet hagyott maga után. 1981. július 11-én halt meg. Életműve az egykori műteremben berendezett családi múzeumban látogatható.

47. kép: Molnár C. Pál festő és grafikus munkássága

forrás: <https://mail.bekesmegye.hu/nextcloud/s/otjeHyc7LRASypM>

4. 49. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Kis-sárréti karikás ostor

4. 49. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 49. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

A kis-sárréti karikás ostort 12 Békés vármegyében élő pásztor alkotta meg az 1900-as évek elején. Elnevezése többször változott az évek során: hívták nehéz ostornak, egy másik forrás szerint volt idő, amikor dobozi cifra karikásnak nevezték, de napjainkra-hosszas egyeztetések és megbeszélések eredményeképpen-, a földrajzi szempontok alapján, a kis-sárréti karikás ostor elnevezés a helytálló. A fennmaradt emlékek és írások szerint a legügyesebb ostorkészítő mester Deák Sándor kondás volt.

Az ostorok legfőbb jellemzője, hogy az ostornyél fogó része és az apró bőr pillangók közötti rész szaru-csont-réz berakásokkal sűrűn díszített. A berakások legtöbbször cserepes tulipán, rozmaringszál, kutya, macska, ló, disznó, makk, pásztor, balta, csizma, mozsár, mulató ember, táncoló nő, tyúk, kakas, címer, zászló, olló, kés, kard, kalapács, harapófogó, véső, ár, puska, csillag, hold, óra, bogrács a főzőfával, szénavágó, fűrész, hangszer, asztal a székkal, kulacs, kanna, petróleumlámpa, daráló szerepeltek, sokszor akár egy ostornyélbe beillesztve.

A berakások egységei szarugyűrűkkel vagy rézszegekkel vannak elválasztva, mely elválasztás szintén kizárólag ezeken a típusokon köszön vissza. A nyél körülbelül 44 cm hosszú, a végén egy 5-6 cm-en szilva alakú, faragott rész található, aminek a legvégére egy darab réz, szaru vagy csontgombot tettek. Az ostornyél középső és felső részén nyers bőrrel felköltyve 8 sorban 10-12 pici, kivágott, bőr pillangót helyeztek el, amelyek helye sülyesztett, hogy az esetleges lecsúszást megakadályozzák. A díszítésen túli funkcionális feladatuk, hogy az alsó egység a felső egységet pontosan rögzítse.

A nyélen még egy nagy sallangot, egy szív vagy bőgő alakú díszítményt helyeztek el, amely csipkézőkkel van díszítve, és feladata, hogy esős időben megakadályozza a kicsúszást a felhasználója kezéből. Az ostorderék jellemzően kígyóhátí, 6-8-10-es fonás, ami kockára vagy zabszemre van fonva, és a díszítésen kívül más szereppel nem rendelkezik.

48. kép: Kis-sárréti karikás ostor

forrás: <https://mail.bekesmegye.hu/nextcloud/s/otjeHyc7LRASypM>

4. 50. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Szarvasi Vízi Színház

4. 50. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 50. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

2011 júniusától Szarvason, a festői szépségű Holt-Körös partján egy különleges atmoszférájú, közel 1.100 fő befogadására alkalmas színházat adtak át. A Szarvasi Vízi Színház Magyarországon egyedülálló építészeti megoldásként egy finoman stilizált várkastély és egy amfiteátrum szelíd ötvözeteként épült fel egy remekbe szabott új gyalogos fahíd szomszédságában. Ez a színpad egyfajta összművészeti játszóteret kíván biztosítani a hazai és a Kárpát-medencei színjátszásnak.

A színházat szakmai együttműködési megállapodás keretében a tulajdonos a Cervinus Teátrum Művészeti Nonprofit Kft., valamint a szakmai üzemeltetésben partner Magyar Teátrum Nonprofit Kft. üzemelteti. A Békéscsabai Jókai Színház műszaki, szakmai közreműködése teszi teljessé ezt a partnerséget. Az együttműködés eredményeképpen a Szarvasi Vízi Színházba érkező közönség elé 70-80 napon keresztül változatos művészi eseménysor kerül: irodalmi, színházi előadások, táncszínházi produkciók, zenei koncertek, operaelőadások, gyermek- és ifjúsági programok, pódiumelőadások „Vers a víz fölött” címmel. A létesítmény Magyarország egyik leglátogatottabb nyári szabadtéri színházává vált az elmúlt nyári évadok során.

A célok között szerepel mind a helyi lakosság kiszolgálása, mind turisták százainak Szarvasra, s ezen a kulturális kapun keresztül Békés vármegyébe csábítása.

49. kép: Szarvasi Vízi Színház

forrás: <https://mail.bekesmegye.hu/nextcloud/s/otjeHyc7LRASypM>

4. 51. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Békés vármegyei kunhalmok

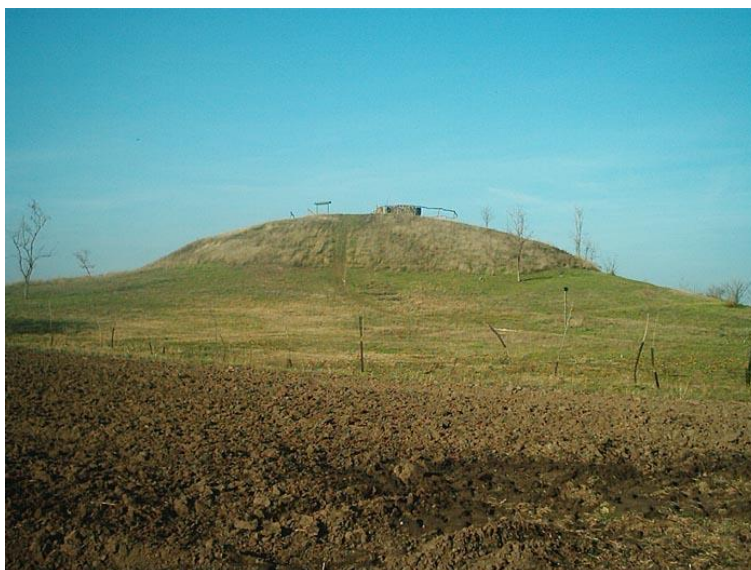
4. 51. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 51. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

A kunhalmok a Kárpát-medence ősi kultúrtörténeti emlékei. A magyar történelem során hosszú ideig semmilyen védelem nem volt a kunhalmok vonatkozásában. Mivel döntő többségük az Alföldön volt megtalálható, így e megyékben intenzívebb volt az érdeklődés a megmentésük iránt. A halmok mindig szorosan kötődtek az emberi társadalmakhoz, így kultúrát is teremtettek. Jelentős részük mindig is a mezőgazdálkodás által érintett területeken terült el. Folyamatosan csökkent a számuk a századok során, főként a mezőgazdaság és vallás erejének csökkenése miatt. A XX. század második felében az országra jellemző intenzív, nagyüzemi mezőgazdálkodás következtében nagy számban pusztultak el, mára töredékük maradt csak meg eredeti állapotában.

A kunhalom-védelem első bástyája Békés vármegye. Ezt a tényt fémjelzi egy 1994-ben tartott konferencia. A Békés Vármegyei Önkormányzati Hivatal kezdeményezésére, a Békés Vármegyei Múzeumok Igazgatósága nevében a Körös-Maros Nemzeti Parkért Egyesület 1994. november 24-ére konferencia-felhívást tett közzé a kunhalmok védelméért, megmaradásáért. A tanácskozás célja volt segítséget adni a kunhalmok védelmének mielőbbi törvényi szabályozásához, ezt ajánlasként a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium számára megküldeni. További célja és elvárása volt, hogy az akkori közeli jövőben elfogadásra kerülő törvény egyértelműen és önálló témaként jelenítse meg e legrégebbi, ember által épített kultúrtörténeti emlékek hatósági védelmét az egységes kezelés érdekében. Az egyesület a konferencia ajánlásait elküldte az akkori illetékes minisztériumnak, ott azt befogadták, feldolgozták. Az abban foglaltakat figyelembe vették az 1996. évi természet védelméről szóló törvény megalkotásakor. A jogszabály oltalma alatt már tényleges védelmet, un. ex-lege védettséget kaptak.

A konferencia utáni 17. évben az Európai Tanács 73/2009/EK rendeletével közösségi védelem alá kerültek a magyar kunhalmok. Elmondható, hogy a vármegyéből induló civil és helyi kormányzati kezdeményezés által európai uniós szabályozás született e világon is egyedülálló nemzeti értékeink, a kunhalmok védelmében.

50. kép: Kunhalom Békésszentandrason

forrás: <http://bszta.hu/index.php/telepulesunk/kunhalmok-kozsegukben>

4. 52. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Aranka Játékbaba Múzeum

4. 52. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 52. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

Az Aranka Játékbaba Múzeum a gyomaendrődi Körös Látogatóközpontban található. A különleges, egyedi értéket képviselő gyűjtemény páratlan kategóriájában, országos jelentőségű. A nagylelkű adományozók (Dr. Latorcai-Ujházy Aranka és Dr. Latorcai János) jóvoltából olyan gyűjteménnyel gazdagodott 2016-ban Gyomaendrőd városa, amely nemcsak a város látnivalóit gazdagítja, hanem hozzájárul kulturális, turisztikai vonzerejének növeléséhez is. A négy teremben berendezett kiállítás üvegtárlóiban 845 db baba látható. A kiállított gyűjteményben helyet kapott egy interaktív babasarok babaházakkal, babákkal, babakocsival és egyéb játékokkal, amelyeket a legkisebb látogatók akár játszósarokként is használhatnak.

A porcelánból vagy műanyagból készült babák a világ különböző országaiból származnak, és kifogástalan állapotban, minőségben, korhű öltözékben, restaurálva kerültek a gyűjteménybe. A karakterbabák tematikusan rendezettek: eseményt, foglalkozást vagy éppen sportot mutatnak be az adott témához megfelelő öltözékben. A kiállítási anyag komoly gyűjtőmunka és anyagi áldozat, gondos és hozzáértő restaurálás révén jött létre, amely mind a felnőttek, mind a gyermekek számára vonzó.

51. kép: Aranka Játék-baba Múzeum

forrás: <https://www.hgyvk.hu/index.php/ertektar/66-ertektar/1253-aranka-jatekbaba-muzeum>

4. 53. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Csernus Tibor festőművész és grafikus munkássága

4. 53. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4.53. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

Csernus Tibor (Kondoros, 1927. június 27-Párizs, 2007. szeptember 7.) Kossuth-és Munkácsy-díjas festőművész kiemelkedő szerepet tölt be a magyar képzőművészetben. Munkáit rangos magyar és külföldi magán-és közgyűjtemények őrzik.

Nyolcéves volt, amikor családjával Budapestre költöztek. Édesapja amatőr festő volt, így már gyermekkorában elkápráztatta a festés varázsa. Egy nyomdában dolgozott litográfus tanoncként, majd 1944-ben az Iparművészeti Iskolában folytatta tanulmányait grafika szakon. 1945-ben hadifogságba esett, a háború után pedig felvették a Képzőművészeti Főiskolára, ahol Bernáth Aurél lett a mestere. Első Munkácsy-díját még főiskolás korában kapta.

Az ötvenes évek egyetlen elfogadott stílusa, a szocialista realizmus a művészt hidegen hagyta. Szobrász feleségével, Sylvester Katalinnal rendszeresen jártak olyan művészi körökbe, ahol lehetséges volt külföldi kortárs művészeti kiadványokhoz jutni. Ekkoriban portrékat készített ismert vagy ismeretlen személyekről.

Párizsban 1957-ben járt először, ott már akkor népszerűek voltak grafikái. Hazatérése után nem engedték ki az országból, míg végül 1964-ben a francia nagykövet segítségével visszatérhettek Párizsba, ahol hamarosan francia állampolgárságot kapott feleségével együtt. Az akkori szocialista hatalom itthoni műtermét elvette, holmijait széthordták, a műteremben lévő képei pedig eltűntek.

Az 1970-es években a hiperrealista ábrázolás felé fordult, műveinek nem adott címet. Az 1980-as években akt-kompozíciókat, bibliai jeleneteket, csendéleteket, állatképeket festett. Több jelentős nemzetközi bemutatkozás után első magyarországi kiállítása 1989-ben volt a Műcsarnokban. 1997-ben Kondoros díszpolgára lett. Képzőművészeti hagyatékát 2009-ben hozták haza: hatvan festmény, csaknem háromszáz pasztell-és szénrajz, valamint legalább hatszáz illusztráció került így Magyarországra.

52. kép: Csernus Tibor

forrás: https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.kieselbach.hu%2Fmuvesz%2Fcsernus-tibor_399&psig=AOvVaw0HbB4-Bz4v6VtKXkeNeflC&ust=1700847693335000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=2ahUKEwiw0_LF1dqCAxXH2rsIHvsvDYIQR4kDegQIARBR

4. 54. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Kepenyes Pál életműve, művészeti munkássága

4. 54. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4.54. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

Kepenyes Pál (Kondoros, 1926. december 8-Acapulco, 2021. február 28.) Kossuth-díjas szobrász-és ötvösművész, Kondoros szülötte és díszpolgára. A magyar művészettörténet a 20. század legsikeresebb szobrászai között jegyzi a művészt.

Előbb az Iparművészeti, majd a Képzőművészeti Főiskolán tanult, ahol Ferenczy Béni volt a mestere. Innen osztályidegenként eltávolították, koholt vádak alapján tízévi börtönbüntetésre ítélték. Az 1956-os forradalom idején szabadították ki, fegyveresen is részt vett a szabadságharcban, végül november 21-én hagyta el az országot. Előbb Párizsban tanult

a Képzőművészeti Főiskolán, az ötvenes évek végén pedig felesége révén Mexico Citybe költözött. Pályája kiteljesedésének végleges helyszíne Acapulco lett, de előtte még egy évet New Yorkban töltött.

Témái között a nők, az élet, az energiák áramlása, a változatoság jelentek meg alkotásaiban. Művei, az önálló szobroknak tekinthető ékszereitől, kisplasztikáin keresztül a monumentális emlékművekig, világszerte keresettek és láthatók köz- és magángyűjteményekben, tereken és ékszerként viselve. Legismertebb szobra A nap népe címet viseli, Acapulco repterén található. Magyarországon a csolnoki és a szarvasi temetőben áll egy-egy nevéhez köthető emlékmű.

Utolsó kívánságát tiszteletben tartva földi maradványai szülőföldjén leltek örök nyugalomra.

53. kép: Kepenyés Pál

forrás: https://www.google.com/imgres?imgurl=https%3A%2F%2Fi0.wp.com%2Fkarpatalja.ma%2Fwp-content%2Fuploads%2F2021%2F03%2Fkepenyes_pal.jpg%3Ffit%3D1200%252C800%26ssl%3D1&tbid=aiApmcCkbIvulM&vet=12ahUKEwiowt-T1tqCAxXXOewKHZQRB0MQMygDegQIARBL..i&imgrefurl=https%3A%2F%2Fkarpatalja.ma%2Fkultura%2Fkulturalis-hirek%2Felhunyt-kepenyes-pal-szobrasz-es-otvosmuvesz%2F&docid=8d45Qm3uZD_ATM&w=1200&h=800&itg=1&q=kepenyes%20p%C3%A1l&ved=2ahUKEwiowt-T1tqCAxXXOewKHZQRB0MQMygDegQIARBL

4. 55. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* „Mundérba bújtt történelem” magángyűjtemény

4. 55. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 55. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

Túri Jánost, az egykori szeghalmi hivatásos tűzoltót mindig is vonzotta az egyenruhások világa, magával ragadta a hivatástudatuk, az egyenruha tisztelete és viselése. 1991-ben kezdte meg a relikviák szenvedélyes gyűjtését, amelynek eredményeként Szeghalmon állandó kiállítás nyitotta meg kapuit, ahol 7 teremben 55 országból származó relikviagyűjteményt tekinthetünk meg 260 m² területen. A különböző államokból származó katonai egyenruhák mellett rendvédelmi és karhatalmi szervek, a tűzoltóság és a katasztrófavédelem emlékeivel ismerkedhetnek meg a tárlatvezetésen résztvevők. Az egyenruhák mellett kiegészítők, kitüntetések, kardok, szuronyok, hatástalanított fegyverek, dokumentumok is megtekinthetők, például katonai, rendvédelmi, tűzoltó, polgári védelmi, vám- és pénzügyőrség, ÁVH, KGB, mentősök, vasutasok, ifjúsági gárdisták, cserkészek, valamint a Szeghalmi Ifjúsági Fúvószenekar egyenruhái, ékítményei, csapatjelzések, kitüntetések, fegyverek stb.

Néhány ritkaság a gazdag gyűjteményből:

- Magyar Honvédség parancsnokának egyenruhája,
- a második világháborúból a Don-kanyarból „hazahozott” lövészsorozatos zubbony, a hadifogságban jelzéseitől megfosztott őrnagyi köpeny,
- I. világháborús huszáruha,
- a szlovák attasé zubbonyai, Ivanov magyarországi szovjet katonai attasé egyenruhája, az Iraki Köztársasági Gárda őrnagyi zubbonya, US ARMY egyenruhák, angolai Lanchester-pilóta zubbonya és sapkája, a francia idegenlégió katonájának teljes szemleruházata,
- az 1848-49-es szabadságharc pisztolyai,
- az 1800-as évek elejéről származó Napóleon hadseregének tüzértiszti tőre,
- I. és II. világháborús kitüntetések,
- egy olyan magyar zászló, ami az 1956-os forradalom idején egy elesett magyar katona letakarására szolgált, és a család kérésére azóta sem lett kimosva.

Az egyedülálló magángyűjteményre vármegyén kívül is igény mutatkozik, amely az időszakos és vándorkiállításokon érhető tetten. Komplexitásának és kuriózumának köszönhetően a hazai és a nemzetközi relikviagyűjtemény méltó arra, hogy a kulturális örökség kategórián belül színesítse a vármegyei értékek tárházát.

54. kép: „Mundérba bújt történelem” magángyűjtemény

forrás: Békés Vármegye Önkormányzata

4. 56. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* A Békés-bánáti Esperesség evangélikus egyházi latin iskolája Mezőberényben

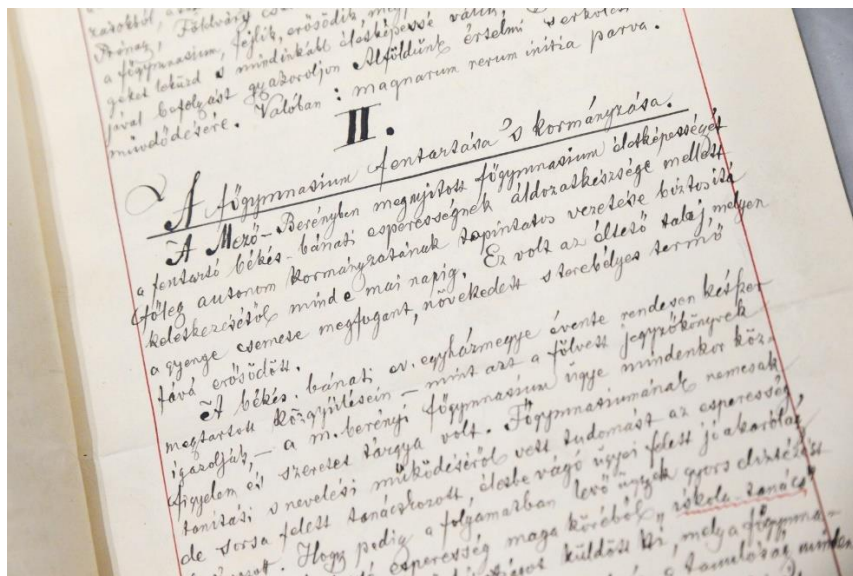
4. 56. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 56. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

Békés vármegye első gimnáziuma, „latin iskolája” Mezőberényben jött létre széles körű vármegyei összefogás eredményeként. A Békés-bánáti Evangélikus Esperesség felügyelője, Klaniczay János, Temes vármegye főjegyzője 1798-ban javaslatot tett egy evangélikus latin egyházi iskola alapítására. A több évig tartó agitáló munka és a támogatók keresését követően 1802. május 19-én a szarvasi evangélikus templomban tartott esperességi közgyűlésen meghozták a határozatot: alakuljon Mezőberényben egy evangélikus latin egyházi, latinos műveltséget adó gimnázium, amelyet akkor az alapító atyák a Ratio Educationisból eredő főgimnáziumnak neveztek el. Az iskolának helyt adó Mezőberényt azért tartották alkalmasnak, mert az ott tanulók a magyar nyelv mellett „természetben” (a lakosság által is beszélt nyelven), sajátíthatták el a német és a tót nyelvet, mely nemcsak a mindennapokban, hanem az egyházi életben is fontos szerepet töltött be az istentisztelet nyelveként a nemzetiségi egyházközségekben.

A „gimnázium” nem csak a vármegye első gimnáziuma volt. Az innen kikerülő diákok közül számosan bizonyították munkásságukkal az intézmény kiemelkedő munkáját. A magyarországi hasonló intézmények közül az elsők között fokozott gonddal ügyelt a magyar

nyelv használatára akkor, amikor nem magyar volt a hivatalos nyelv Magyarországon. Az intézmény fontos szerepet töltött be a Tiszántúl kulturális életének fejlődésében. Felekezeti és nemzeti különbségek nélkül szolgálta a magyar, mindenekelőtt az Alföld lakosságának közművelődési érdekeit, ahol a „sokféle nyelv és sok religio” nem zavarhatta meg a tanulók nyugalmaát.

55. kép: A Békés-bánati Esperesség evangélikus egyházi latin iskolája Mezöberényben
forrás: Békés Vármegye Önkormányzata

4. 57. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Alföldi Vadásztársulat

4. 57. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 57. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

Az Alföldi Vadásztársulat a történelmi Magyarország területén elsőként megalakult vadásztársaság.

A Nagycsáki birtok a Harruckern uradalom része volt, majd öröklés útján női ágon a Batthyány családhoz került. Gróf Batthyány László 1844 és 1851 között vadászházat alakított ki a nagycsáki pusztán, melyet később vadászkastéllyá alakított. A XIX. századi lóversenyzés divatjával virágzásnak indult a lótényésztés is. Ménest ménesre alapítottak, ám a szakszerű tenyésztéshez hozzátartozott a tenyészállomány kipróbálása. Így terjedt el angol mintára a falkavadászat divatja. Csáki pusztán megalakult az első magyar falkavadász társaság. A szabadságharc visszavetette a vadászatokat, ám a világháború után újraalakult az egyesület. 1850-ben Csákon alapította meg gróf Batthyány László és báró Wenckheim Béla hazánk első bejegyzett vadásztársaságát. Később az uradalom a vadászat bölcsőjévé vált. Tíz éven keresztül a legnagyobb puska nélküli vadászrendezvényeknek számítottak a csáki

falkavadászatok és agarászatok. 1851. október 16-án tartották meg az első vadászatot. Ebben az évben két falkát és idomárt, azaz huntsmant hozattak Angliából. Hesp Róbert volt az idomár, aki később a híres Kincsem trénere lett.

A vadászatok száma és forgalma növekedett, s 1858-tól – 22 éven keresztül – Petőfi István gazdatisztként és jószágigazgatóként segített mintagazdasággá válni az egykori Batthyány-birtokot. Petőfi István első osztályú agarásznak számított, kitűnő kutyákat nevelt. Nem egyszer bíráskodott a Geist uradalomban rendezett vadászatokon. A „Piczi” nevű magyar agár kutyájáról mintázott szobor ma a kondorosi csárda bejárati előterében tekinthető meg, emléket állítva a társulat falkájának, a csákoí agarászatoknak és vadászatoknak, valamint Petőfi Istvánnak egyaránt.

Az Alföldi Vadásztársulat az állattenyésztés fejlesztésén túl a vadgazdálkodásban is szerepet játszott.

56. kép: Alföldi Vadásztársulat

forrás: Békés Vármegye Önkormányzata

4. 58. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Kállai Ferenc hagyaték

4. 58. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* kulturális örökség

4. 58. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

Kállai Ferenc Kossuth-díjas színművész, a Nemzet Színésze, a magyar színjátszás kimagasló alakja. 1925-ben Gyomán született, a család Budapestre költözéséig itt élt. A szülőföldhöz szorosan ragaszkodott, ha tehetné, hazalátogatott. A művész halála után özvegye, Kállai Ferencné, férje személyes tárgyaiból, kitüntetéseiből és dokumentumokból álló hagyatékát

Gyomaendrődnek adományozta, melyet az Endrődi Tájház és Helytörténeti Gyűjtemény gyűjteményi anyagában őriznek. A hagyatékból 2014 áprilisában nyílt kiállítás az Endrődi Népház kiállítótermében. 2024 júliusában megnyílt a Vidovszky Béla Városi Képtár állandó kiállítótermében a Kállai Múzeum, így méltó helyre került a Kállai hagyatéék.

A Gyomaendrődre került Kállai hagyatéék helytörténeti és színháztörténeti szempontból egyedülálló és pótolhatatlan gyűjtemény. A gyomai származású Kossuth-díjas művész életművének sajátos lenyomata a hagyatéék, mely jelentős, eddig fel nem tárt, színháztörténeti szempontból hiánypótló dokumentumot, leírást tartalmaz. A hagyatéék nemcsak gyomaendrődi szempontból megőrzendő értéket képvisel, hanem az egész nemzet számára is jelentős érték.

57. kép: Kállai Ferenc hagyatéék

forrás:https://www.google.com/search?q=k%C3%A1llai+ferenc+hagyat%C3%A9k+gyomaendr%C5%91d&rlz=1C1CHZN_huHU993HU994&oq=K%C3%A1llai+Ferenc+hagyat%C3%A9k+Gy&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUqBwgBECEY_oAEyBggAEEUYOTIHCAEQIRigATIHCAIQIRigATIHCAMQIRigAdIBCTEzMjkzajBqNKgCALACAA&sourceid=chrome&ie=UTF-8#lpg=ik:CAoSf0NJSE0wb2dLRUIDQWdJRFh2ZC15amdF

4. 59. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Nóniusz lófajta

4. 59. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* sport

4. 59. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

A Mezőhegyesi Császári és Királyi Katonai Ménesintézet megalapításával új fejezet nyílt a magyar lótenyésztés történetében. A ménesintézet létrehozása Csekonics József vértesszázados, első mezőhegyesi ménesparancsnok terveinek köszönhető. Mezőhegyesen született meg az első három tradicionális magyar lófajta, a Furioso-North Star, a Gidrán és a Nóniusz. A Nóniusz kitenyésztésénél katonai céloknak kellett megfelelni: nagy testtömeg, szervezeti szilárdság, munkabírás.

A Nóniusz fajta ősapja, Nonius Senior a franciaországi Rosires-i ménésből került Mezőhegyesre mint hadizsákmány 1816-ban. 1816-tól 1832-ig összesen 17 éven keresztül állt tenyésztésben, és ez idő alatt 368 kancát fedezett, ebből 79 mén és 122 csikó született. Utódai közül 15 törzsmén fia 100 éven keresztül fedezett Mezőhegyesen. A Nóniusz fajta kiválóan javította az ország lóállományát, értékét hazai és nemzetközi kiállítási sikerek sora jelzi. Az 1900-as Párizsi Világkiállításon a Nóniusz „C” XXXVI-os törzsmén a „tökéletes ló” címet érdemelte ki. A melegvérű, nagy testtömegű, nyugodt vérmérsékletű ló gazdasági és hadászati célokra is megfelel mind nyereg alatt, mind hámos használatra. A háború után még jobban elterjedt Magyarországon a Nóniusz tenyésztése. Mezőhegyes törzsménjeit nemcsak a ménésbirtok, hanem az ország lótenyésztői számára is hozzáférhetővé tették kancák fedeztetésére. Napjainkban a fajta tenyésztését a Nonius Lótenyésztő Országos Egyesület felügyeli.

A Nóniusz lófajtát 2004-ben a Magyar Országgyűlés nemzeti kincsé nyilvánította. Az első tradicionális magyar lófajta, melyet mind a mai napig abban a ménésben tenyésztenek, ahol a fajta született.

58. kép: A mezőhegyesi Nóniusz

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/noniusz-lofajta/>

4. 60. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Magyarbiliárd mozgalom, játék és sport

4. 60. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* sport

4. 60. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

A magyarbiliárd egy magyarországi biliárdjáték fajta, amit főleg Békés megyében játszanak. A magyarbiliárd mozgalom ezen játékot kedvelők mozgalma, melynek kiinduló és

fő területe Békés megye. A képviselő, összefogó szervezet a Magyar Bábus Biliárd Egyesület (MBBE), melynek székhelye Békéscsaba.

A „kéglijáték” (sok más játékhoz hasonlóan, mint a kártya vagy kugli) Németországból érkezhetett meg hozzánk - a németek ma is játsszák a „kegelbillard”-ot. James Masters angol játékkutató szerint az olasz bábus biliárd terjedt el észak és kelet felé.

Alapkellékek a játékhoz: 3 db szabványos karambolgolyó és 1 vagy 5 fabábu. Két alapfajtája van a játékoknak: a sokak számára a snooker-ből, a pool-ból vagy a karambolból ismert szériajáték, illetve a váltott lökésű játékfajta.

A Dél-Alföldön az 1960-as évekig zsebes asztalon is játszották a bábus biliárdot. Voltak úgynevezett fordítós asztalok is, melyeknek két lapja volt: az egyik zsebes, a másik zseb nélküli, így a szükség szerinti oldalát lehetett fölülre fordítani.

59. kép: A magyarbiliárd kellékei

forrás: <https://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/magyarbiliard-mozgalom-jatek-es-sport/>

4. 61. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Gyulai Kutyás Agility Szabadidősport Klub

4. 61. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* sport

4. 61. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

A Gyulai Kutyás Agility Szabadidősport Klub 2001. február 22-én alakult azzal a céllal, hogy megfelelő gazdasági háttérrel biztosítson a 2002-ben megrendezendő III. Keverék és Fajtatiszta Kutyá Agility Világ bajnokságnak és az I. ParAgility Világkupának. Magyarországon egyedüli, hogy a helyi önkormányzat sportszervezetként ismeri el a kutyás

klubot. A tagok jelentős része fiatalokból, tanulókból áll, de megtalálható az idősebb korosztály is. Az ő élettapasztalatuk meghatározó a fiatalok számára. Az alapszabályban is rögzített cél a fiatalok egészséges életre való nevelése, a természetszeretetre és az állatszeretetre való tanítása az agility sport eszközeivel. A sportolók kutyáikkal részt vesznek terápiás foglalkozásokon, ahol lelkileg sérült és beteg gyerekeknek, időseknek tartanak kutyaterápiás foglalkozást, ezzel is elősegítve gyógyulásukat.

Gyula az agility sport fővárosa. Az eltelt évek alatt hat világeseményt rendeztek. Három Ifjúsági Agility Európa Bajnokságot és egy helyszínen, egy időpontban három világbajnokságot és három ParAgility Világkupát. A rendezvény az esélyegyenlőség nevében ép és sérült sportolók együttes részvételével zajlott.

60. kép: Gyulai Kutyás Agility Szabadidősport Klub

forrás: <https://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/gyulai-kutyas-agility-szabadidosport-klub/>

4. 62. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Balczó András életműve, sportolói munkássága

4. 62. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* sport

4. 62. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

Balczó András, a Nemzet Sportolója, háromszoros olimpiai bajnok, minden idők legjobb öttusázója. Már életében legendává vált, mert nem a győzelem megszerzésében foglalmazta meg küldetését, hanem a maximumra törekvésben.

1938. augusztus 16-án született. Családja 1934-ben költözött Kondorosra, majd másfél évvel András születése után Nyíregyházára költöztek. 1956-ban felkerült Budapestre, a Csepel SC versenyzőjeként kezdte sportpályafutását előbb a háromtusában, később az öttusában. 1958-ban az aldershoti világbajnokságon mutatkozott be, ahol csapatban a dobogó második fokára állhatott fel. 1960-ban Rómában már tagja volt az olimpián aranyérmet szerzett

öttusacsapatnak. Az 1968-as mexikói olimpián a győztes csapat tagja, egyéniben ezüstérmes lett. Az 1972-es müncheni olimpián egyéniben olimpiai bajnok, csapatban ezüstérmet szerzett. Egyéni világbajnokságot először 1963-ban nyert, majd ezt még négyszer megismételte. Nyolcszor lett magyar bajnok egyéniben, négyszer csapatban. Utolsó világbajnoki győzelmét Budapesten aratta, ahol a futószám végén a jelen lévő szurkolók együtt futották vele az utolsó métereket. Sportolóként elért mindent, amit el lehet érni.

Kósa Ferenc *Küldetés* címmel készített óriási sikert aratott filmet egyedülálló pályafutásáról. Mivel a filmben komoly kritikát fogalmazott meg a kommunista rendszerrel szemben, sportvezetői karrierje elé akadályokat gördítettek, pedig két diplomát is szerzett a Testnevelési Főiskolán. Visszavonulását követően sajnos nem részesült a sikeres pályafutásával kiérdemelt támogatásban.

Kimagasló eredményeinek háttérében nem más állt mint a hit. A hite röpítette a győzelmek felé. Kivételes tehetsége, elhivatottsága, akaratereje a hittel párosulva segítette győzelemről győzelemre.

61. kép: Balczó András

forrás:https://www.google.com/imgres?imgurl=https%3A%2F%2Fnyiregyhaza.lutheran.hu%2Fwp-content%2Fuploads%2F2017%2F04%2FBalczoAndr%25C3%25A1s-20150829.jpg&tbnid=GwG3HUfFSGiisM&vet=10CNEBEDMosAJqFwoTCJDM59fW2oIDFQAAAAAdAAAAABAD..i&imgrefurl=https%3A%2F%2Fnyiregyhaza.lutheran.hu%2F2015-2%2F&docid=VQEVTViW_uH1M&w=720&h=480&q=balcz%C3%B3%20andr%C3%A1s&ved=0CNEBEDMosAJqFwoTCJDM59fW2oIDFQAAAAAdAAAAABAD

4. 63. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Sasváriné Paulik Ilona élete és sportolói munkássága

4. 63. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* sport

4. 63. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

Sasváriné Paulik Ilona (Kondoros, 1954. november 8-Budapest, 1999. március 15.) paralimpiai bajnok asztaliteniszező számos hazai és világversenyen öregbítette Kondoros, a vármegye és hazánk hírnevét.

13 éves korában sajnálatos balesete miatt gerincsérülést szenvedett. Kiderült, hogy tolókocsiban kell leélnie életét. Felkerült Budapestre, ahol különféle kezeléseket kapott és szaktornát végzett. A fővárosban ismerkedett meg a parasporttal és az általános iskolát is itt fejezte be. Érettségi után diplomát is szerzett.

Az asztalitenisszel az 1970-es évek végétől kezdett versenyszerűen foglalkozni. Pályafutása során kevés kivétellel a C3-as sérültségi kategóriában versenyzett. Szorgalmas, technikás versenyzőnek tartották. Első komolyabb nemzetközi sikerét az angliai Stroke Mandeville-ben rendezett Európa-bajnokságon aratta: párosban megszerezte első Európa-bajnoki címét, egyéniben ezüstérmes lett. 1996-ban érte el legnagyobb sikerét: paralimpiai bajnok lett. Emellett négyszeres Európa-bajnok, van Európa-és világbajnoki ezüstérme, Európa-bajnoki bronzérme, paralimpiai ezüst-és bronzérme. Neve szerepel a paralimpiai bajnokok emléktábláján.

Kondoroson róla nevezték el a városi sportcsarnokot, melynek folyosóján elhelyezett vitrinben számos érme, kupája látható. Itt olvasható: „Küzdelmes élete, személyes példamutatása az egészséges emberek számára is példaképül szolgálhat.”

62. kép: Sasváriné Paulik Ilona

forrás: https://www.google.com/imgres?imgurl=https%3A%2F%2Ffebssz.hu%2Fwp-content%2Fuploads%2Fangyal.jpg&tbnid=Il7q9cxXKdcsKM&vet=12ahUKEwj3h5zb19qCAxXvhv0HHZ-_BSQQMygBegQIARBM..i&imgrefurl=https%3A%2F%2Ffebssz.hu%2F2017%2F10%2F11%2Fsasvarine-paulik-ilona-emlekkupa%2F&docid=23x0ebSTnV-HyM&w=800&h=560&q=sasv%C3%A1rin%C3%A9%20paulik%20ilona&ved=2ahUKEwj3h5zb19qCAxXvhv0HHZ-_BSQQMygBegQIARBM

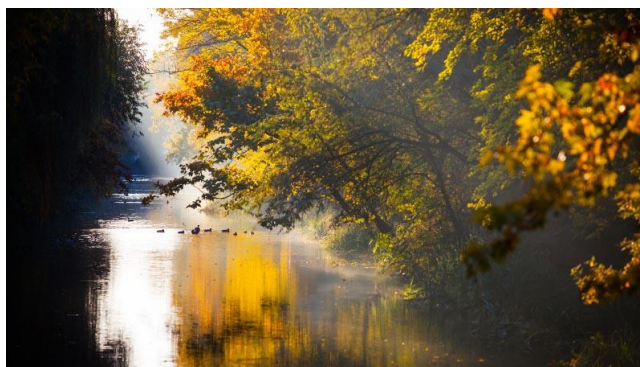
4. 64. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Körös-Maros Nemzeti Park

4. 64. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* természeti környezet

4. 64. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

A Körös-Maros Nemzeti Park hazánkban hetedik nemzeti parkként alakult meg 1997 januárjában. Működési területe magába foglalja Békés vármegye egész területét, Csongrád-Csanád vármegye Tiszától keletre eső területeit, valamint a Dévaványai-Ecsegi puszták és a Hármaskörös hullámterének Jász-Nagykun-Szolnok vármegyébe nyúló részeit. A működési terület összesen 800 ezer hektár. A Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatósága látja el mintegy 52 ezer hektár védett terület kezelési, fenntartási és fejlesztési feladatait. A területből több mint hatezer hektár fokozottan védett terület. A működési terület két tájegységre különíthető el. Az egyik a Tisza és mellékfolyóinak árterületei, a másik a Békés-Csanádi löszhát. Kiemelt feladat a szikes puszták, a meglévő mocsármaradványok és holtágak, a még fellelhető természetes és természetközeli erdők védelme, valamint az állat- és növényritkaságok megőrzése, melyek Magyarországon egyedül itt tenyésznek (pl. volgamenti hérics, bókoló zsálya).

A nemzeti park számos értékes füvespusztát (Mágor-pusztá, Ecsegpusztá, Kopáncsi-pusztá), az ország egyik legértékesebb sziki erdőpusztáját (Bélmegyer-Fáspusztá) és hazánk legnagyobb löszpusztagyepét (Battonya-Tompapusztá) foglalja magába. Kiemelt jelentőséggel bírnak a nemzeti park vizes élőhelyei (Sző- és Ugrai-rét, Kardoskúti-fehértó, Montág-pusztá).

63. kép: A Körös-Maros Nemzeti Park

forrás:<http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/koros-maros-nemzeti-park/>

4. 65. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Volgamenti hérics

4. 65. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* természeti környezet

4. 65. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

A Körös-Maros Nemzeti Park legkorábban virágzó növényfaja. Március végén éri el virágzásának csúcsát. A virágra először 1935-ben Herkner Zoltán vasúti főmérnök figyelt fel Csorvás és Orosháza között vonatozva. Néhány tövet elküldött a Magyar Nemzeti Múzeum Növénytárába. A fajt volgamenti héricsnek azonosították be, melyből ekkoriban 482 tövet találtak Csorvás határában. A faj a 70-es évek elejére a kipusztulás közelébe került, ekkor összesen 91 tövet számoltak össze. A virágot ezért 1971-ben - Magyarországon első növényfajként - védetté nyilvánították. A védelmi munkának köszönhetően az egyedszám növekedésnek indult. Szaporítása rendkívül nehéz, ezért a tövek megóvása az eredeti termőhelyükön szakemberek feladata. A virágzó növények száma évről évre ingadozik, többnyire 100 tő körül van. A növény Csorvás határában mindössze egy néhány méter széles mezsgyén él, ezért különösen fontos az élőhely további zsugorodásának megakadályozása.

Magyarországon kizárólag Békés vármegyében él a Körös-Maros Nemzeti Park területén. A volgamenti hérics ritkaságánál fogva fokozottan védett növény Magyarországon. Tővenkénti természetvédelmi értéke 250 ezer forint.

64. kép: Volgamenti hérics

forrás: <https://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/volgamenti-herics/>

4. 66. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Szarvasi Arborétum

4. 66. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* természeti környezet

4. 66. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Az arborétum Szarvas város nyugati szélén, a Szarvas-Békésszentandrás holtág partján fekszik. Az olasz származású Bolza család birtokaként az 1800-as években alakult. Összesen

82 hektár területével az ország legnagyobb dendrológiai gyűjteménye, országos jelentőségű védett természeti terület. Gyűjteményében több mint 1600 fféle fásszárú növény található, de jelentős a lágyszárú és az élőhelyekhez kapcsolódó zoológiai értékek száma is. Öt kertrészletből áll, a legidősebb és legértékesebb a Pepi-kert. Itt találhatóak a legidősebb ültetett növények, pl. a kert szimbólumának tekinthető hegyi mamutfenyő. A Pepikerthez kapcsolódik a Mitrowssky-kert fiatalabb gyűjteménye, valamint a konyhakert, amelyet valamikor zöldséges és gyümölcsös kertként hasznosítottak. A parkerdő az Alföld-fásítási program keretében alakult ki. Ma még nem látogatható az ötödik kertrészlet, a 15 hektáron elterülő törzsültetvény és faiskola. A magyarországi arborétumok között a legnagyobb területű kert, a gyűjtemények fejlesztésére ma is van lehetőség és hely. A kert a növényi génvagyon egyik őrzője.

65. kép: Szarvasi Arborétum

forrás: <https://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/szarvasi-arboretum/>

4. 67. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Csabai Kolbászfesztivál

4. 67. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* turizmus, vendéglátás

4. 67. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Az 1997 óta évi rendszerességgel megrendezett Csabai Kolbászfesztivál a csabai kolbász hagyományára épül, széles felületen érintkezik a város hagyományaival, szokásrendjével, gazdasági múltjával és jelenével, civil közösségeivel. A kolbászfesztiválnak köszönhetően olyan rendezvény jött létre Békéscsabán, amely bemutatja a térség gasztronómiai hagyományait, és lehetőséget teremt más térségeknek is a bemutatkozásra. Az elmúlt években a kolbászkészítés mellett teret kapott az örölpaprika-készítés, a helyi kismesterségek és a disznóvágási hagyományok bemutatása, a hurka- és cigánkakészítés, a borkóstolás, a helyi pálinkakészítés, a térség turisztikai adottságainak, kulturális értékeinek

bemutatása. 2009-ben a magyarországi fesztiválok közül egyedülként kapta meg a „Kiváló minősítésű gasztronómiai fesztivál” címet, amelyet 2012-ben újra kiérdemelt.

66. kép: Csabai kolbászfesztivál

forrás:<http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/csabai-kolbaszfesztival/>

4. 68. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Körös-völgyi Sokadalom

4. 68. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* turizmus, vendéglátás

4. 68. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

A Millenniumi Kormánybiztosi Hivatal 2000-ben úgy döntött, hogy a Kárpát-medence élő népi kultúráját mint nemzeti kincsünket bemutatja a nagyközönségnek. Ennek egyik állomása Gyulán a vár előtti tér volt. A szervezet megtartotta az első rendezvény szellemiségét, és ennek megfelelően rendezik meg évente a Körös-völgyi Sokadalmat. A rendezvényen bemutatkozik a Kárpát-medence egy tájegysége, a Dél-Alföld, értve ez alatt Jász-Nagykun-Szolnok, Csongrád, Bács-Kiskun, Hajdú-Bihar és Békés vármegyét, Jugoszláviából a Vajdaságot, a Bánságot és Bácskát, valamint Romániából Arad és Bihar megyét. E vidékek sajátos, soknemzetiségű élő néptánc és népi kézműves kultúrájának a találkozása és bemutatása a Körös-völgyi Sokadalom. Gazdag folklór hagyományokkal rendelkezik e vidék, hiszen itt megtalálható a magyar lakosság mellett a szlovák, román, szerb, német lakosság is, akik e területen megőrizték kulturális kincsüket.

A fesztiválon minden évben egy tematikus kiállításon mutatják be Békés vármegye élő népművészetét. Egységes stílusú, fából készült pavilonokban a különböző régiókból érkezett kézművesek működő műhelyekben ismertetik meg a látogatókat a sok helyen már elfeledett régi mesterségek fortélyaival, és közel 100 alkotó árusítja minősített munkáit.

67. kép: Körös-völgyi Sokadalom

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/koros-volgyi-sokadalom/>

4. 69. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Békési szilvalekváros papucs

4. 69. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* turizmus, vendéglátás

4. 69. 3. *A nemzeti érték bemutatása*

Az egyszerű paraszti konyhában arra törekedtek, hogy minden otthon található alapanyagot fel tudjanak használni. A sütemények esetében az volt a cél, hogy friss ízük minél tovább élvezhető legyen. A békési szilvalekváros papucs idő- és munkaigényes, de a fenti kritériumoknak megfelel. A békési szilvalekváros papucs két fő alkotóeleme a békési szilvalekvár és a különleges tészta. A békésiek hagyományosan besztercei szilvából főznek lekvárt. Érdemes érett, a szára körül már fonnyadó gyümölcsből főzni. A gyümölcsön kívül semmi nem kerül a lekvárba. A békési szilvalekváros papucs tésztája sóból, vízből és lisztből készül. A disznótorkor félretett, gondosan aprított hájat hajtogatják bele a tésztába, amelyet hideg helyen, letakarva pihentetnek. A tésztát a lehető legvékonyabbra nyújtják, 6-8 cm-es négyzetekre vágják. Erre kerül a jó sűrű lekvár. Tetejét összecsípi, majd aranyárgára sütik.

Csapó Imre pékmester arra törekszik, hogy vásárlóinak a nagymamájától és az édesanyjától megszokott ízvilágot adjon. Csapóék terve, hogy az egész ország területén megismerjék a békési szilvalekváros papucsot.

68. kép: Békési szilvalekváros papucs

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/bekesi-szilvalekvaros-papucs/>

4. 70. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Százéves (Reinhardt) cukrászda

4. 70. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* turizmus, vendéglátás

4. 70. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

Az 1840 óta üzemelő Százéves cukrászda – korábbi nevén Reinhardt – Magyarország második legrégebbi cukrászdája. A vendéglátóhelynek otthont adó, a Dél-Alföld legértékesebb emeletes városi polgárházaként számontartott épület az 1801-es nagy gyulai tűzvész után épült a város akkoriban egyik legelismertebb építésze, a Wenckheim grófok alkalmazásában álló Czigler Antal tervei alapján. A késő copf és empire stílusú, illetve klasszicizáló homlokzata, a földszinti helyiségek kolostorboltozatai és díszítőfestése önmagukban is figyelemreméltó építészeti emlékek.

Csodás, empire stílusú épületében a díszesen festett falak között eredeti biedermeier bútorzat és hagyományos sütemény, parfé-, cukorka- és fagyaltkínálat repíti vissza a látogatót az egykori nyüzsgő kávéházi világba. Mivel a cukrászda mindig is közösségi hely volt (a boltozatok közepén feltárt falképek töredékei bizonyítják) az 1984-1986 közötti helyreállítás

során igyekeztek a reformkori hangulatot visszaidézni, míg az egykori cukrászműhely helyén cukrászmúzeumot rendeztek be korabeli eszközökkel. 2004-ben a cukrászda életében egy jelentős felújítást hajtottak végre, hogy továbbra is a legértékesebb gyöngyszeme maradhasson a Dél-Alföldnek és egyedi, különleges élményt nyújtson vendégeinek.

A biedermeier stílusban berendezett cukrászda ma Gyula városának egyik kiemelt turisztikai vonzereje, kihagyhatatlan célpont a történelmi fürdővárosba érkező látogatók számára. A cukrászdában kaphatók a Kézműves Cukrászat által előállított minőségi sütemények és főzött fagylaltok, illetve Cadeau kézműves bonbonok, csokoládék.

69. kép: Százéves cukrászda

forrás: <https://mail.bekesmegye.hu/nextcloud/s/otjeHyc7LRASypM>

4. 71. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Gyomaendrődi Nemzetközi Sajt-és Túrófesztivál

4. 71. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* turizmus, vendéglátás

4. 71. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

A Gyomaendrődi Nemzetközi Sajt-és Túrófesztivál egy több évtizedes hagyományra visszatekintő, évente megrendezésre kerülő gasztronómiai és kulturális esemény. A fesztivál központjában a minőségi kézműves sajtok és túrók, valamint a hozzájuk kapcsolódó gasztronómiai élmények állnak. A rendezvény azonban ennél sokkal többet kínál: színvonalas kulturális programokat, koncerteket, látványos bemutatókat (pl. sajtkészítés), főzőversenyt. A fesztivál nemzetközi jellege a külföldi kiállítók megjelenésében mutatkozik meg, akik saját tájkülönlegességeiket kínálják.

A Gyomaendrődi Nemzetközi Sajt-és Túrőfesztivál a Bethlen Gábor Szakképző Iskola kezdeményezésére indult útjára 1999-ben. A kezdetektől fogva célja a minőségi hazai és külföldi sajtok és túrók népszerűsítése, a kézműves termelők támogatása és a gasztronómiai kultúra ápolása. A XIX. fesztivál 2017-ben egybeesett Gyoma újratelepítésének 300. évfordulójával, ami különleges, ünnepi jelleget kölcsönzött a rendezvénynek.

A fesztiválhoz hagyományosan kapcsolódik a „Gyomaendrőd, szeretlek” program a rendezvény előestéjén, amely helyi művészeti csoportok bemutatóival, fáklyás felvonulással és mazsorett felvezetéssel teremt ünnepi hangulatot. A település csatlakozása a Sajtút Hálózathoz a fesztivál jelentőségét erősíti.

70. kép: Gyomaendrődi Nemzetközi Sajt-és Túrőfesztivál

forrás: https://gyomaendrod.com/cikkek/24-gyomaendrod-nemzetkozi-sajt-es-turofesztival-15216#google_vignette

4. 72. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Kondorosi csárda

4. 72. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* épített környezet

4. 73. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

A nyolc út találkozásánál 1740 körül épült, majd 1784-ben barokk stílusban újra épült Kondorosi csárda az a műemlék épület, amely az alföldi csárdák utolsó hírvivőinek egyike. Azok közül is azon ritka épületek egyike, mely eredeti állapotában helyreállítva, eredeti funkcióját látja el a mai napig, így nem csupán az épített örökséget, hanem a sokszínű magyar gasztronómia csárdákhoz kapcsolódó hagyományait is be tudja mutatni. A Dél-Alföld pusztai csárdái közül a kondorosi számít a legjelentősebbnek. A csárda-vendégfogadó-postaállomás épületegyüttes főépületből, fedett-nyitott lóállásból,

gémeskútból és magtárból áll. Falai között bujdosott egykor Rózsa Sándor, a nevezetes betyár, de olyan művészek is a történelem részévé tették, mint Arany János vagy Erkel Ferenc.

A Kondorosi csárda a magyarság olyan épített öröksége, amely komplex élményt nyújt látogatói számára: gasztronómiai bázis, kereskedelmi központ, építészeti érdekesség, zenei kultúránk fontos állomásának helye, műemlékvédelmi látványosság, régészeti lelőhely, néphagyományaink helyszíne. Modern konyháján a legkorszerűbb konyhatechnológiai eljárásokkal varázsolják a vendégek elé a hagyományos magyar konyha ízeit vagy éppen az étkezés magas művészetét jelentő 'fine dining' (6-8 apró adagokból álló ételsor) kulináris fogásait. 2019. október 3. fontos gasztronómiai mérföldkő a csárda életében, ugyanis ezen a napon a Magyar Nemzeti Értékek és Hungarikumok Szövetsége által a Kondorosi gulyás elnyerte a Hagyományok-Ízek-Régiók (HÍR) védjegyhasználati jogot. 2020-ban a Kondorosi Csárda Múzeumot pályázati forrásból felújítottak és korszerűsítettek, emellett a belső terek is átalakultak. A múzeum belső kialakítása során arra törekedtek, hogy a korábbi csárda hangulatát megidézve mutassák be az akkori létformát, valamint a csárdához kapcsolódó és hozzá tartozó betyárságnak a történetét. A Kondorosi Csárda Múzeum felújítása során a hagyományos értékeket helyezték előtérbe. A gazdag gyűjteményt, a már bemutatott tárgyakat felújították és új kontextusba helyezve, interaktív tárlat mutatja be a korabeli csárdavilágot és a betyárok korát a látogatóknak. A műemlék épület vonzásadottságát növeli a minden év júliusában a csárda melletti téren megrendezett Kondorosi Betyár Napok nevű esemény.

71. kép: Kondorosi csárda

forrás: http://bekeswiki.bmk.hu/index.php/F%C3%A1jl:Kondorosi_csarda_2022_1.jpg

4. 73. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* békési görög templom

4. 73. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* épített környezet

4. 73. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

A görög templom Békés város történeti településmagjában és egyúttal a mai városközpontban helyezkedik el. Vármegyénk egyetlen jelentősebb megmaradt görög emléke.

A görög kereskedők által alapított, barokk stílusú, copf jegyeket is felmutató építmény 1786-1791 között épült. Egyhajós, síkmennyezetes, egységes copf berendezése és ikonfala 1795-ben készült.

Vármegyénk egyetlen görög feliratos temploma. Az országban csupán hét hasonló templom ismert. A békési hazánk legrégebbi görög feliratos oltárasztala. A templom ismeretlen, kiemelkedő tehetségű fafaragó mestere más hazai templomon nem tevékenykedett, mely a békési templomot megkülönbözteti valamennyi keleti rítusú templomunktól. A templom ikonjai a híres mester, Stefan Tenecki műhelyében készültek. A békési és a szentesi ikonfalon kívül nem ismerünk olyan alkotásokat, melyeket Tenecki műhelye görögök megrendelésére készített és görög feliratokkal látott el. Ugyanakkor a szentesivel szemben a békési templom ikonjai egységes minőségben, magasabb kvalitással készültek, egy módosabb és igényesebb kereskedőréteg emlékét őrzik.

72. kép: békési görög templom

forrás: https://bekes.helyivilaga.hu/adatlap/roman_ortodox_templom_bekes/5306

4. 74. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* geszti Tisza-kastély

4. 74. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* épített környezet

4. 74. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

A geszti Tisza-kastély a 18. század végén, 1772-1776 között épült Tisza László főjegyző számára, eredetileg barokk kúria jelleggel. A 19. században klasszicista és historizáló stíluselemekkel bővült és a Tisza család fő rezidenciájává vált. A kastély különös jelentősége, hogy két magyar miniszterelnök, Tisza Kálmán (1875-1890) és Tisza István (1903-1905, majd 1913-1917) is itt élt, és innen indult politikai pályája.

A kastélyhoz tartozik a Tisza család kriptája is, ahol több családtag nyugszik. A kastély a 20. században jelentős károkat szenvedett, ám 2020-2024 között nagyszabású műemléki rekonstrukció zajlott. Helyreállították a homlokzatokat, a tetőszerkezetet, a belső tereket, a parkot. Ma interaktív kiállítás mutatja be a Tisza család történetét és a korszak társadalmi viszonyait.

A geszti Tisza-kastély Békés vármegye egyik legjelentősebb épített öröksége, országos szempontból is kiemelkedő érték. Története szorosan összefonódik a 19-20. századi magyar történelemmel.

73. kép: geszti Tisza-kastély

forrás: <https://nof.hu/hu/geszt-tisza-kastely/>

4. 75. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* szabadkígyósi Wenckheim-kastély

4. 75. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* épített környezet

4. 75. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

Szabadkígyós a környező településekkel együtt a 18. század végén került a Wenckheim család birtokába. Gróf Wenckheim József Antal lánya, Krisztina férjével Szabadkígyóson

szeretett volna kastélyt építeni. A tervezéssel Ybl Miklóst, a kor egyik legnagyobb építészt bízták meg. Az ő tervei alapján épült meg a német neoreneszánsz stílusú kastély. Wenckheim Krisztina kérése volt, hogy az épületnek annyi ablaka legyen, ahány nap van egy évben, annyi szobája, ahány hét van egy évben. Ennek megfelelően a kastélynak 365 ablaka, 52 szobája, 12 bejárata és 4 épületrésze van. A kastély 1879-re készült el, kora egyik legjelentősebb épülete volt. A kastélyhoz 23 hektáros park tartozik szigettel, hidakkal, tóval, melyet a Zsigmond-forrás vize táplált. Az épület előtt franciakertet alakítottak ki közepén szökőkutas vízmedencével. Később a kastély köré úszómedence, lovaspóló pálya, sőt még egy repülőgép leszálló is épült.

Wenckheim József és családja 1944 augusztusában hagyta el a kastélyt, a família Bécsbe menekült. A kastély a második világháború után állami kézbe került, falai között mezőgazdasági és élelmiszeripari szakiskola működött. Az iskola 2011-es kiköltözése után a kastély üresen állt. A Nemzeti Kastélyprogram és Nemzeti Várprogram keretében több mint 3 milliárd forintból helyreállított kastélyt 2022. március 19-én adták át. A felújított épületben interaktív kiállítás enged betekintést az arisztokrata világba „Vendégségben Wenckheiméknél” címmel.

74. kép: szabadkígyósi Wenckheim-kastély

forrás: <https://aktivkalandor.hu/latnivalo/wenckheim-kastely-szabadkigyos/>

4. 76. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Betyár Napok a Kondorosi csárda mellett

4. 76. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* turizmus, vendéglátás

4. 76. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

A Betyár Napok a Kondorosi csárda mellett Kondoros városának egyik legmeghatározóbb hagyományőrző rendezvénye, vármegyei szinten is jelentős esemény. Mivel a település és a csárda Rózsa Sándorról, az egykori betyárról nevezetes, kézenfekvő volt a rendezvény elnevezése.

Korábbi helyszíne a kondorosi sportpálya volt, jelenleg a kondorosi csárda, a Csárdamúzeum, a mellette található tér, valamint ennek vonzáskörzetébe tartozó utak, kövezett és füves területek adnak otthont a rendezvénynek. Másik jelentős helyszínes a Szlovák-Magyar Táj-és Alkotóház, valamint a tó mellett fekvő Betyár játszótér, mely központi helye a gyerekprogramoknak. Hagyományőrző rendezvényként számos, a környékkel harmonizáló érték megjelenik az eseményen. Gasztronómia területén a házipálinkák, házilekvárok, szörpök, vastagkolbászos, savanyúságok versenye rendszeres programelem. Kulturális örökség terén hagyomány a csikós és betyár bemutató. A néptáncgyűttesek és népi zenekarok előadása mellett két műsorszám között táncházat is tartanak. A „Kézművesek utcájába” helyi, valamint a környező települések kézműveseinek, termelőinek kiállítása és vására tekinthető meg.

A hagyományőrzésen túl a rendezvény célkitűzései közé tartozik a nemzeti értékek népszerűsítése, megőrzése, gondozása, valamint a közösségfejlesztés, hiszen minden korosztály igényeit igyekszik kielégíteni.

75. kép: Betyár Napok

forrás:https://www.google.com/imgres?imgurl=http%3A%2F%2Fimg.bekesmegye.com%2F2008%2F08%2Fa_kiscsikos_811_20080805134607_922.jpg&tbid=zGB03hgOL0SO9M&vet=12ahUKEwjkcex2NqCAxXVzQIHb5TBs4QMygaegUIARCBAQ..i&imgrefurl=https%3A%2F%2Fwww.bekesmegye.com%2Fkondoros-varos%2Fhirek%2Fviii-betyar-napok-a-kondorosi-csarda-mellett&docid=i8hv6ZgyjnXzZM&w=500&h=375&itg=1&q=bety%C3%A1r%20napok%20kondoros&ved=2ahUKEwjkcex2NqCAxXVzQIHb5TBs4QMygaegUIARCBAQ

4. 77. 1. A nemzeti érték megnevezése: Gyulai várfürdő

4. 77. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* turizmus, vendéglátás

4. 77. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

A Gyulai várfürdő Magyarországon egyedülálló, 8,5 hektáros, arborétum jellegű, természetvédelmi területté nyilvánított parkban fekszik, mely korábban az Almásy család birtokában lévő kastélyhoz tartozott. A pazar botanikai látványosságokkal bíró 200 éves ősparkban élő 10.000 tő virág, közel 100-féle fa, bokor és cserje varázsolja a fürdőbe a természet harmóniáját.

Az egész évben nyitva tartó strand-, élmény- és gyógyfürdő kategóriában is ötcsillagos minősítéssel rendelkező Gyulai várfürdő történelmének fontos mérföldköveinek minősülnek az I. kút termálvizének 1968. évi gyógyvízzé nyilvánítása, valamint a fürdő 1971-es gyógyhelyé minősítése.

A 72 °C-os, 2.005 méter mélységből a 10 gyógymedencébe kerülő alkáli-hidrogén-karbonátos- kloridos gyógyvíz mozgásszervi károsodások, reumás panaszok, idült idegbántalmak, gyulladásos nőgyógyászati és urológiai betegségek esetén egyaránt gyógyírként szolgál, emellett sikerrel alkalmazható balesetek, műtétek utáni rehabilitációs kezelések során is. A télen-nyáron működő gyógyászaton lenyűgöző környezetben, kiváló szakemberek segítségével gyógyulhatnak a vendégek. Beltéri és kültéri, különböző hőfokú medencék és gyógyászati kezelések széles palettája várja a pihenésre vágyókat.

A várfürdő legismertebb vízgyógyászati kezelése a fürdőkezelés, az iszappakolás, a súlyfürdő, valamint a tangentoros víz alatti masszázskezelés. A gyögmasszőrök által alkalmazott orvosi gyögmasszázs tovább fokozza a kezelések határfokát. A négy évszakban működő gyógyászaton reumatológus szakorvosi irányítás mellett zajlanak a személyre szabott gyógykezelések. A rehabilitációs kezelési program már 6–8 kezelési nap után látványos javulást hozhat.

A gyógyulás mellett a kikapcsolódásra is számtalan lehetőség kínálkozik. A szabadtéri strandmedencék között a kisgyermek kedvence a gyermek víziparadicsom; nyári szezonban emellett a hullámmedence közel egyméteres hullámokkal, valamint a csúszdás medence kínál felüdülést a forróságban. A kupolás wellness medence egész évben vendégeink rendelkezésére áll, az egyedi hangulatú medencetérben számtalan élményelem kényeztet a vendégeket. A Castello szaunapark 3 kültéri szaunaházzal, kültéri jakuzzikkal, merülődézsákkal, dézsazuhanyokkal, 2 beltéri infrasaunával, finn szaunával és gőzkabinnal várja a szaunázni vágyókat. A meghitt hangulatú beltéri, illetve kültéri pihenő nagyon jó

helyszínt biztosít baráti beszélgetésekre, rekreációra. A szaunafelöntések kedvelői pedig minden délután és szombat esténként is hódolhatnak szenvedélyüknek, a kiváló szaunamesterek által tartott szaunaszeánszokon.

Az élményfürdő, az AquaPalota 2013-as megnyitása óta a várfürdő egész évben teljes körű szolgáltatással áll a fürdővendégek rendelkezésére. Az akadálymentesített, több mint 6.000 nm alapterületű és közel 900 négyzetméternyi vízfelülettel rendelkező élményfürdőben számos különleges élményelem – sodrófolyosó, álló-, és fekvőmasszázsok, vízesések, buzgárok, nyakzuhanyok, ugrómedence, családi csúszda, “fényalagút” testcsúszda, egy csúszógumis, két szakaszon felfelé tartó csúszda – garantálja az önfeledt szórakozást. A baba- és gyermekmedence mellett a családok kikapcsolódását baba-mama pihenőszoba és korosztályonként elkülönített játszóterek szolgálják.

76. kép: Gyulai várfürdő -AquaPalota

forrás:

https://www.google.com/search?q=gyulai+v%C3%A1rf%C3%BCrd%C5%91&rlz=1C1CHZN_huHU993HU994&oq=gyulai+v%C3%A1rf%C3%BCrd%C5%91&aqs=chrome.0.35i39j46i131i175i199i433i512j0i512l3j69i60j69i61j69i60.7996j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8#lpg=cid:CgIgAQ%3D%3D,ik:CAoSLEFGMVfpcE9qanFveWdOblVMXzVZVGxrTWFQMmJQZ0hRTl9kTk0tYnlvM2lN

4. 78. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Endrődi csizmadia és cipész hagyományok

4. 78. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* ipari és műszaki megoldások

4. 78. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

Az endrődi csizmadia és cipész kézműves mesterségnek jelentős hagyományai vannak. A két egymással összenőtt kézműipar Endrőd község iparostársadalmának legnépesebb táborát alkotta. Az endrődi parasztcsizma és a lovaglőcsizma kiváló minősége miatt keresett termék

volt nemcsak a szűk piaci körzetben (Mezőtúr, Szarvas, Dévaványa, Körösladány), hanem a Sárrét távolabbi településein (Komádi, Berettyóújfalu, Füzesgyarmat stb.) is. A meglévő és elevenen élő, fejlett kézműipari hagyományokra épült az Endrődi Cipész Szövetkezet (ENCI), mely virágkorában 1500 embernek adott munkát. Termékeik révén széles körben, országos viszonylatban is ismertté vált az itteni lábbelikészítő mesterek szaktudása. A válságok ellenére még jelenleg is számottevő Gyomaendrődön a cipész kisüzemek és cipőkészítő műhelyek száma és terméke.

77. kép: Csizmadia műhely Gyomaendrődön

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/endrodi-csizmadia-es-cipesz-hagyomanyok/>

4. 79. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Orosházi üvegipar

4. 79. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* ipari és műszaki megoldások

4. 79. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

Az orosházi öblösüveggyár 1963. november 6-án indult, amely az évek során több tulajdonosváltáson és fejlesztésen is átesett. Az élelmiszergazdaságot ellátó csomagoló üvegek gyártása mellett szükség volt az építőipar és járműipar igényeit kielégítő síküveg előállításra is. Az üvegipar megtelepedése fellendítette a már meglévő egyéb ágazatok fejlődését is és a korábbiakhoz képest különösen hatalmas méreteket, magas szintű műszaki követelményeket, európai távlatokat hozott az agrárvilág egyik magyar bázisvidékére.

A város mindennapjaiban fokozatosan megváltozott a hagyományos gondolkodás, az üveggyár – mint jelkép is – az Orosházán és környékén élők egyik büszkesége lett. Fél évszázada Orosháza a hazai sík-és öblösüveggyártás nagyhatalma, napjainkban egyetlen képviselője. Az elődök munkájának, valamint a folyamatos technológiai fejlesztéseknek köszönhetően az üveggyártás európai rangra emelkedett, így Orosháza több nemzetközi vállalatnak adhat otthont.

78. kép: Orosházi üvegipar

forrás: <http://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/oroshazi-uvegipar/>

4. 80. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Gyulai „Kapus” híd

4. 80. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* ipari és műszaki megoldások

4. 80. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

Az egykori Fehér-Körösön átívelő híd vámszedőhely volt, ezért nevezték „Kapus” hídnak. A hídvám szedését még Mária Terézia császárnő engedélyezte ott, ahol a hidat a földesúr építtette. A „Kapus” híd építését követően később 1853 szeptemberében ismét elrendelték, hogy a „Kapus” hídon és a remetei hídon keresztülvonuló szekerek után vámot fizessenek.

A kiváló gyulai műszaki megoldás Bodoky Károly mérnök tervei alapján az egykori Fehér- Körösön épülve a legnagyobb terhelés mellett is kiválóan bizonyította eredményes működését. Az Erdély kapujának is nevezett téglá anyagú műemlék több mint két évszázada látja el feladatát. Az anno könnyebb járművekre tervezett átjáró ma is állja a terhelést, jelenleg a turizmust szolgálva. A Kossuth teret a Városház utcával összekötő téglahíd a helyi

turizmus egyik központi eleme: igen népszerű séta, vendéglátós és fotótéma a városban.

A dupla ívű építmény nemcsak egy szép műemlék Gyulán, hanem fontos része a városi közlekedésnek is.

79. kép: Gyulai „Kapus” híd

forrás: <https://mail.bekesmegye.hu/nextcloud/s/otjeHyc7LRASypM>

4. 81. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Szarvasi szárazmalom

4. 81. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* ipari és műszaki megoldások

4. 81. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

Magyarországon egyetlen szárazmalom található működőképes állapotban és eredeti helyén: ez a szarvasi szárazmalom. Ez az ipari műemlék nemcsak a helyiek büszkesége, hanem az ország hasonló épületei között is egyedülálló.

A hagyományos malomtípusok közül Szarvason csak szárazmalmok és szélmalomok működtek, amelyek első emlékei 1722-ből származnak. A múlt században még sok ezer darab működött belőlük, sőt egy-egy városban, nagyobb településen számosságuk száz körüli volt. Mára csak a szarvasi szárazmalom maradt meg működőképes állapotban mint műemlék.

A középkorban a malmok menedékek (asilum) voltak. A malmok hazánkban a megkülönböztetett épületek közé tartoztak. A szarvasi Tomka Sándor-féle malmot 1836-ban építették cseh mesterek, megrendelője a gróf Bolza család volt. A szárazmalmoknak mint gyülekezőhelyeknek is jelentős társadalmi szerepük volt. A Tomka-féle szárazmalomnak fontos és komoly társadalmi élete volt, többek között még önkéntes és ingyenes tanításról is

beszélnek, amit a malomsátor alatt tartottak. A szarvasi szárazmalom mint malommúzeum várja látogatóit az önkormányzati fenntartású Tessedik Sámuel Múzeum és Szárazmalom működtetésében.

80. kép: Szarvasi szárazmalom

forrás: <https://mail.bekesmegye.hu/nextcloud/s/otjeHyc7LRASypM>

4. 82. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Bodoki Károly Vízügyi Múzeum

4. 82. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* ipari és műszaki megoldások

4. 82. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

A Hosszúfoki szivattyútelep a Kettős-Körös jobb partján, Mezőberény és Békés között található. Létrejöttének célja a Körös jobb oldalának belvízvédelme. A telepet a kor akkori legkorszerűbb technikájával szerelték fel: beépített, falazott gőzkazán magas téglakéménnyel, a szivattyút egy nagy teljesítményű gőzgép hajtotta. A gőzszivattyú a 60-as évekig üzembiztosan működött és használatban volt.

A 70-es évek árvizei sok vízgépet, vízügyi épületet tönkretettek, ekkor határozott úgy a Vízügyi Igazgatóság, hogy a még fellelhető gépeket, eszközöket összegyűjtik és a Hosszúfoki szivattyútelepen kiállítják. Az épületen belül több helyiségben láthatók a fennmaradt eszközök, dokumentumok, térképek, fotók. Az udvaron az 1600-as évektől napjainkig megtekinthetők a folyamszabályozáshoz használt eszközök, nagyobb vízgépészeti szerkezetek és vízügyi gépek. A múzeumot 1974-ben nyitották meg, neve Bodoki Károly Vízügyi Múzeum. Az 1898-ban gyártott gőzszivattyú-gőzkazán együttest 2012-ben védetté nyilvánították. Az akkor legyártott gép kitűnő minőségben készült el, elméletileg üzemképesen áll egykori beépítési helyén.

81. kép: Bodoki Károly Vízügyi Múzeum

forrás: <https://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertek/bodoki-karoly-vizugyi-muzeum/>

4. 83. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Békéscsabai István malom

4. 83. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* ipari és műszaki megoldások

4. 83. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

1853-ban építette Pain Antal hamburgi gépész Csabán az első gőzmalmot, amiben kilenc molnár óránként négy köböl búzát őrölt lisztté. Az akkor még csak kétemeletes malomépület 1860-ban Epstein Lipót és családja tulajdonába került, majd Deutsch Bernát pesti kereskedő vette bérbe. 1872-ben Epstein özvegyétől Rosenthal Márton gyulai szappanosmester vette meg, aki lerobbantotta az eredeti épületet és egy újat épített. Fiai: Adolf és Ignác emelték a hazai malomipar legmodernebb üzemévé, országosan a legjobb hírű malomként tartották számon. 1915-ben egy lisztrobbanás következtében kigyulladt, súlyos károkat szenvedett az épület. Újjáépítéskor ötemeletes lisztraktárral és gabonasilóval bővült. A világháború után államosították, bővítették és fejlesztették, ekkor vette fel az István malom nevet. Fennállásának századik évfordulóján elérte addigi legnagyobb termelését, az évi 6 ezer vagont. A malom 1961-ben tért át a villamos meghajtásra. A privatizáció után 2005-ben a malomban leállt a termelés, jelenleg – a szomszédos lisztraktárral együtt – 150 éves működés után üresen áll.

A helyi védelem alatt álló épület a csabai városkép egyik legjellegzetesebb eleme. Sajnos 2019-ben az épület tetőszerkezete és belseje megsemmisült ismeretlen okból keletkezett tűz következtében.

82. kép: Békéscsabai István malom

forrás: <https://ertektar.bekesmegye.hu/ertektari-ertekek/bekescsabai-istvan-malom/>

4. 84. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Dr. Mosonyi Emil munkássága és a Tájvízház

4. 84. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* ipari és műszaki megoldások

4. 84. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

Dr. Mosonyi Emil (Budapest, 1910. november 10. - Karlsruhe, Németország, 2009. április 24.) Kossuth- és Széchenyi-díjas világhírű magyar vízépítő mérnök, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjának emlékszobája a Körös-vidéki Vízügyi Igazgatóság által üzemeltetett Tájvízház bemutatóház épületében található.

Dr. Mosonyi Emil a nemzetközi és hazai vízépítő társadalom és tudományos élet világhírű alkotója, kutatója, számos mérnökgeneráció mértékadó oktatója. 2005-ben tett vármegyei és gyulai látogatását követően jelezte - Békés vármegyéhez való kötődését igazolva - szívesen bocsátaná rendelkezésre személyes tárgyainak, bútorainak egy részét egy, a halála után kialakítandó emlékhely céljaira. Örömmel vették ezt a megtisztelő jelzést, és 2007. október 20-án elkészült egy szándéknyilatkozat a Mosonyi-emlékszoba kialakításáról. 2010-ben a neves vízépítő mérnök születésének 100. évfordulója alkalmából a Duna Múzeum és a Körös-vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság – az országban egyedülálló módon - emlékszobát alakított Gyulán, a Városház utca 25. szám alatt, a vízügyi igazgatóság székházával szemben. Az emlékszobát dr. Mosonyi Emil hagyatékából a németországi singeni dolgozószobájával azonos módon rendezték be, néhány látogatóbarát kiállítási elemmel kiegészítve.

Az arcképétől és sajátkezű aláírásától jobbra a falon tablók mutatják be dr. Mosonyi Emilt, a mérnököt, (tudóst, kutatót, az embert) a tanárt, a kapott elismeréseket és a nagyvilágban betöltött szerepét. Számos érdekes dokumentum érintőképernyőn és a lapozgatóban látható. A közepén lévő televízió egy riportfilm részlete vetíthető. A beszélgetés során a rá jellemző és lebilincselő előadói stílusban mondja el szakmai hitvallását duzzasztóművekről, erőművekről, a környezet védelméről. Jellegzetesnek mondható ruhái, kedves könyvei, tárgyai is helyet kaptak itt. A világtérkép szemlélteti, hogy szakmai munkáját az egész világ megismerte és elismerte. A különböző színű lámpák felkapcsolásával megjeleníthető, hogy a világ mely részén milyen minőségben volt jelen, hol kapott nemzetközi elismerést, milyen tisztségei voltak nemzetközi szervezetekben, egyetemi és mérnök továbbképző tanári szerepét, díszdoktori címei és szakértői tevékenysége helyszíneit. Feleségével tett számtalan utazásáról a kiállított képek tanúskodnak. Az arcképe alatt elhelyezett tárgy egy nagyítógép. Ez a készülék volt legfontosabb segítője a munkája során, miután idős korára a látása megromlott. Fáradhatatlanul írt és olvasott ennek segítségével élete végéig. A készüléken nyitva hagyott könyv, az íróasztalán elhelyezett tárgyak az utolsó napjait idézik meg.

83. kép: Dr. Mosonyi Emil munkássága és a Tárvízház

forrás: <https://mail.bekesmegye.hu/nextcloud/s/otjeHyc7LRASypM>

- 4. 85. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* Dr. Gschwindt András munkássága
- 4. 85. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* ipari és műszaki megoldások
- 4. 85. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

Dr. Gschwindt András a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem címzetes egyetemi docense. Mezőberényben született 1941. március 19-én.

Az első kapcsolódást a világűrhez a Szputnyik-1 jeleinek mezőberényi vétele jelentette középiskolai éveiben. Hamar megtalálta hobbiját, az amatőr rádiózást. Már középiskolás korában megszerezte az önálló hívójelet, mely a sikeres rádióamatőr vizsga eredménye volt. Érettségi után egy évvel vették fel a Budapesti Műszaki Egyetemre, ahol 1965-ben villamosmérnökként végzett. Egyetemi évei alatt folytatta rádióamatőr tevékenységét és alapító tagja, majd vezetője lett az egyetemi úrkutató csoportnak. 1972 óta vezetésével újra folyamatosan működik és vezető szerepet tölt be az amatőr rádiózásban az 1924-ben alakult amatőr rádióklub az egyetemen. 17 műholdra, a MIR űrállomásra, a Vega űrszondára kerültek a csoport tagjai által készített különböző berendezések. A Halley üstököst megfigyelő űrszonda – fedélzetén az úrkutató csoport által készített alegységekkel – kiemelkedő sikert hozott a hazai úrkutatásnak.

Dr. Gschwindt András vezetésével született meg Magyarország első műholdja Masat-1 névvel, mely közel három évig rótt a köröket a Föld körül. 2019-ben világelsőként került Föld körüli pályára a legkisebb műhold, 5 cm-es élhosszúságú kocka, SMOG-P, mely a Föld köré feleslegesen sugárzott földi rendszerek jeleit méri. Ezt követően elkészült ezen jelek értékét bemutató szmogtérkép.

Dr. Gschwindt András büszkén vállalja mezőberényi gyökereit. Kiemelkedően érdeklődik a város történései iránt. Tudományos munkásságával, a városhoz való szoros kötődésével érdemelte ki a „Mezőberény Város Díszpolgára” címet 2013-ban. Ugyanebben az évben kapta meg a „Budapest Díszpolgára” címet is.

84. kép: dr. Gschwindt András

forrás:https://www.google.com/imgres?imgurl=https%3A%2F%2Frsoe.hu%2Frsoe_hirek%2Fmedia%2Fposts%2F15%2Fgallery%2Fgschwindt3.jpeg&tbnid=Kp85ZxN3L9QuWM&vet=12ahUKEwj884-I2dqCAxW85wIHHXJKBZ4QMygCegQIARBS..i&imgrefurl=https%3A%2F%2Frsoe.hu%2Frsoe_hirek%2Fmagyar-muholdak-atyja-dr-gschwindt-andras.html&docid=UVdTL5QKJRmyaM&w=1580&h=2048&itg=1&q=dr.%20gschwindt%20andr%C3%A1s&ved=2ahUKEwj884-I2dqCAxW85wIHHXJKBZ4QMygCegQIARBS

4. 86. 1. *A nemzeti érték megnevezése:* A Bodoki mérnökdinasztia munkássága

4. 86. 2. *A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:* ipari és műszaki megoldások

4. 86. 3. *A nemzeti érték bemutatása:*

A gyulai kötődésű Bodoki mérnökdinasztia munkássága, műszaki, jogi, közgazdasági tevékenysége a Körösök és a Berettyó vidékén, kiemelve a folyószabályozások előkészítésében, tervezésében és a kivitelezés, működtetés megvalósításában betöltött szerepüket, mely a természeti környezet emberi közösségek számára történő megélhetőségét, a gazdálkodást, a települések árvízi biztonságának megteremtését szolgálja.

A dinasztia (tagjai Bodoki Henter Mihály, fiai: Bodoki Károly és Bodoky Lajos, valamint Károly fia: Bodoki Kálmán) neve összeforrott a folyószabályozások történetével, mely már több mint másfél évszázadot tudhat maga mögött. A Bodoki mérnökök tevékenységére, szakmai munkásságukra és személyiségükre hálával és elismeréssel emlékeznek a Körös-vidék, Gyula város lakosai és a vízügyi szakma képviselői. Ők és munkatársaik hozzájárultak ahhoz, hogy a mai Körös-vidék árvízi- és vízgazdálkodási helyzete a lehetőségekhez mérten biztonságos legyen, sikerrel nézzen szembe a kihívásokkal, melyek közül ma a klímaváltozás a legnagyobb.

A teljesség igénye nélkül a Bodokiak munkássága az alábbiak miatt tűnik ki:

Bodoki Henter Mihály (1782-1838): a mérnökdinasztia alapítója, Békés vármegye első önálló mérnöke, aki a családból elsőként lépett a mérnöki pályára. 1812-ben foglalta el vármegyei posztját, Gyulán lakott. Ezt a munkát haláláig, 1838-ig végezte, amely a szabályozási munkák terén főként részleges beavatkozásokból állt. Nevét fémjelzi a Kapus híd, a Fehér-Körös felett Gyulán átívelő kőhíd, amely nemcsak a Gyulai Értéktárat, hanem a vármegyeit is gazdagítja.

Bodoki Károly (1814–1868) 1814. március 29-én Békésen született, (anyja Major Terézia) vízepítő mérnök, akinek neve összeforrott a Körösök és a Berettyó-völgy szabályozásának és ármentesítésének történetével, annak kiemelkedő személyisége. Mérnöksége idején létesült a Fehér-Körösnek Gyula város határán kívül ásatott 19 km hosszú új medre is, a Fehér-Körös mai alsó szakasza, a Kettős-Körös mai felső szakasza, a Gyula-békési-nagycsatorna, amelynek

munkálatait 1857. május 25-én Ferenc József császár és felesége, Erzsébet királyné is megtekintette.

Elismerése születésének 200. évfordulóján szobrának felállításában csúcsondott ki, melyet születésnapján avattak fel.

Bodoky Lajos (1832–1885) Bodoki Károly majdnem húsz évvel fiatalabb öccse. Fontos szerepe volt a Pestet fenyegető 1876. évi nagy árvíz elhárításában, és terve alapján készült el a Duna magyarországi felső szakaszának rendezése.

Bodoki Kálmán (1858-1918), apját követte a mérnöki pályán. Műegyetemi diplomaszerezését követően visszatért szülővárosába, Gyulára, ahol a Folyammérnöki Hivatalban dolgozott.

Emléktáblák, névadások, kiadványok, festmény, múzeum Hosszúfokon, ünnepek s végül a Gyulán álló Bodoki Károly szobor azt bizonyítja, hogy az utókor nem felejt. A szakma, amelyet műveltek, a város, ahol éltek, a Körös-vidék, amelyért dolgoztak, a szülőföld, ahonnan elszármaztak, mind őrzik emléküket. „A Bodoki mérnökdinasztia munkássága” méltó helyet foglal el az ipari és műszaki megoldások kategóriájú értéktárban.

85. kép A Bodoki mérnökdinasztia munkássága

forrás: Békés Vármegye Önkormányzata

5. Hungarikumok

5. 1. Hungarikumok szakágazatonként

Agrár- és élelmiszergazdaság

1. Pálinka
2. Törkölypálinka
3. Csabai kolbász vagy Csabai vastagkolbász
4. Magyarországi Tokaji borvidéken előállított Tokaji aszú
5. Hízott libából előállított termékek
6. Gyulai kolbász vagy Gyulai pároskolbász
7. Szikvíz
8. Kalocsai fűszerpaprika-őrlemény
9. PICK téliszalámi
10. Magyar akác
11. Magyar akácméz
12. HERZ Classic téliszalámi
13. Makói hagyma
14. Szegedi fűszerpaprika-őrlemény
15. Magyar szürke szarvasmarha

A magyar szürkemarka eredete pontosan nem ismert, valószínűsíthetően a honfoglaló magyarsággal érkezett a Kárpát-medencébe. Jelenléte a középkortól bizonyított hazánkban. „Igazi világmárkának” számított, lábon hajtva az ország egyik legnagyobb hasznát hajtó exportcikke volt a XV-XVIII. század között. Nyugat-európai vágóhidakon feldolgozott húsát emelt áron lehetett értékesíteni.

Mostanság, a magyar szürke szarvasmarha tenyésztésénél a több száz éves hagyományokra épülő néprajzi és kulturális örökséget képviselő extenzív gulyabéli tartás gyakorlata ötvöződik a modern kor elvárásaival. Kutatási eredmények igazolják a magyar szürke szarvasmarha húsának kiemelkedő beltartalmi értékét, illetve minden más marhahústól eltérő ízvilágát és minőségét.

86. kép: Magyar szürke szarvasmarha

forrás: <http://www.hungarikum.hu/hu/magyar-sz%C3%BCrke-szarvasmarha>

16. UNICUM keserűlikőr

17. Debreceni páros kolbász

18. Fröccs

A fröccs szőlőbor és - a nagy nyomással szikvizes szifonfejjel ellátott palackból, üvegből vagy ballonból kinyert - szikviz (szódavíz) változó arányú, közvetlenül a fogyasztás előtt készített keveréke.

A fröccsfajták száma az ötvenhez közelít. Készülhet fehérből, roséból vagy vörösborból. A fröccsnek Magyarország az őshazája és a mai napig fellegvára, mivel magyarországi borászatok és szikvízkészítő mesterek közös erővel szolgálják ki a nagy fogyasztói igényt. A fröccs lassan 200 éve töretlen népszerűségnek örvend a fogyasztók körében.

87. kép: Fröccs

forrás: <http://www.hungarikum.hu/hu/fr%C3%B6ccs>

- 19. Alföldi kamillavirágzat
- 20. Kürtőskalács
- 21. Piros Arany és Erős Pista
- 22. TÖRLEY pezsgő
- 23. Egri Bikavér
- 24. Magyar pásztor-és vadászkutyafajták
- 25. Szentesi paprika
- 26. Szőregi rózsató

Egészség és életmód

- 26. Béres Csepp és Béres Csepp Extra
- 27. ILCSI Szépítő Füvek natúrkozmetikai termékek
- 28. Magyar Védőnői Szolgálat mint nemzetközileg is egyedülálló, tradicionális ellátási rendszer

A több mint 100 éves múlta visszatekintő védőnői hivatás gyakorlói olyan komplex, preventív, családvédelmi szolgáltatást biztosítanak hazánkban, amely egyedülálló Európában. Összehasonlítások alapján Európa más országaiban a magyarországihoz képest kevésbé összehangolt az édesanya és a gyermek egészségügyi ellátása.

Hazánkban védőnői munkát csak védőnői szakon szerzett főiskolai oklevéllel rendelkező személy végezhet. Szakmai tevékenységét önállóan látja el, de rendszeresen kapcsolatot tart az egészségügyi, gyermekjóléti és szociális ellátórendszer embereivel. A védőnő szoros személyes kapcsolatot tart gondozottaival, melynek során az egyéni szükségleteknek megfelelően különböző problémáikban - egészségügyi, szociális, mentálhigiénés - tanácsot nyújt. Ezen kívül szűrővizsgálatokat szervez, védőoltásokat készít elő, egészségnevelő és más egészségvédő közösségi programokat biztosít a gondozottak számára.

88. kép: Védőnő

forrás: <http://www.hungarikum.hu/sites/default/files/vedono.png>

29. A Hévízi-tó és a tradicionális hévízi gyógyászat

30. Kabay Jánosnak, az Alkaloida gyógyszergyár alapítójának életműve

Ipari és műszaki megoldások

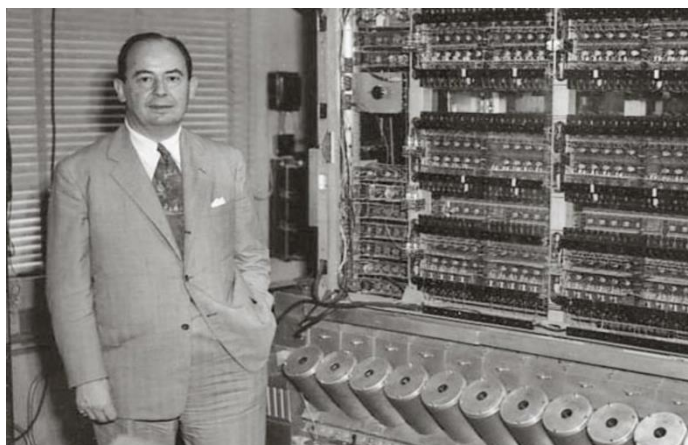
31. KÜRT adatmentés

32. Zsolnay porcelán és kerámia

33. Neumann János életműve az informatika és a számítógépek világában

Neumann János (teljes nevén margittai Neumann János Lajos) a XX. század egyik legnagyobb matematikusa volt. Neumann nemcsak a matematikában, hanem számos más tudományban: a számítástechnika, a fizika, a közgazdaságtan, a meteorológia, az automataelmélet és nem utolsósorban a játékelmélet terén is maradandót alkotott. A modern számítógépek működését mai napig megalapozó Neumann-elvek megalkotása (1945-ben írt tanulmányában) meghatározta a számítógépek működését.

A mai napig minden infokommunikációs eszköz az asztali számítógéptől a laptopon keresztül, az okostelefonokon át az ipari alkalmazásokig, mind-mind azonos felépítésű, Neumann-elven működő rendszerek.

89. kép: Neumann János

forrás: <http://www.hungarikum.hu/hu/neumann-j%C3%A1nos-%C3%A9letm%C5%B1ve-az-informatika-%C3%A9s-sz%C3%A1m%C3%ADt%C3%B3g%C3%A9pek-vil%C3%A1g%C3%A1ban>

Kulturális örökség

- 34. A táncház módszer mint a szellemi kulturális örökség átörökítésének magyar modellje
- 35. Mohácsi busójárás, maszkos télúzó szokás modellje
- 36. Solymászat mint élő emberi örökség
- 37. Matyó népművészet – egy hagyományos közösség hímzéskultúrája
- 38. Budapest – a Duna-partok, a Budai Várnegyed és az Andrássy út
- 39. Hollókő ófalu és környezete
- 40. Az Ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és természeti környezete
- 41. Hortobágyi Nemzeti Park – a Puszta
- 42. Pécs (Sopiana) ókeresztény temetője
- 43. Fertő / Neusiedlersee kultúrtáj
- 44. A Tokaji történelmi borvidék kultúrtája
- 45. Herendi porcelán
- 46. Magyar operett
- 47. Kassai-féle lovasíjász módszer
- 48. Halasi csipke
- 49. Kalocsai népművészet: írás, hímzés, pingálás

50. 100 Tagú Cigányzenekar - A zenekar világhírű művészi és hagyományőrző gyakorlata

A Magyar Örökség-díjas 100 Tagú Cigányzenekar nevét és eddigi teljesítményét méltán őrzi a Hungarikumok Gyűjteménye mellett az Aranykönyv és a Magyar Szellem Láthatatlan Múzeuma is. A több mint 30 éve alapított világhírű társulat egyedülálló zenei formáció, amely komolyzenét, többek között Liszt, Bartók, Kodály, Hubay, Erkel, Brahms, Csajkovszkij és Strauss műveit adja elő, mindamelllett tradicionális magyar cigánymuzsikát, magyar nótát és népdalt is játszanak. A zenekar művészi és hagyományőrző teljesítménye példaértékű a hazai kulturális és művészvilágban.

A zenekar megalakulása óta több mint ezer koncertet adott. Fennállása óta 21 CD, 5 DVD lemezt jelentetett meg, ebből 5 platina, 9 aranylemez díjat nyert. Számos rádió-és tévéfelvétel, sőt több film is készült róluk.

90. kép: A Száz Tagú Cigányzenekar

forrás:<http://www.hungarikum.hu/sites/default/files/f%C5%91k%C3%A9p%20100tag%C3%BA.jpg>

51. Gróf Széchenyi István szellemi hagyatéka

52. Klasszikus magyar nóta

53. Zsolnay Kulturális Negyed

54. Tárogató

55. Vizsolyi Biblia

Az első, magyar nyelven megszülető Szentírás-fordítás, amely 1590-ben Vizsolyban látott napvilágot. Kulturális, hitéleti és nyelvtörténeti hatása felbecsülhetetlen. A Károlyi-biblia (protestáns gyakorlatban: *Károli-biblia*) avagy vizsolyi biblia a legrégebb fennmaradt (és ma is használt) teljes, magyar nyelvre lefordított Biblia. A fordítást Károlyi Gáspár és lelkészársai

végezték, a könyv kinyomtatásában pedig Mantskovits Bálint nyomdász segédkezett. A nyomtatást 1590. július 20-án fejezték be. Az eltelt 1 év és 5 hónap alatt 700–800 példányt nyomtattak.

A vizsolyi templomból 2002. február 10-én ellopták az eredeti példányt és csak egy évvel később, 2003 szeptemberében Komáromban, egy elhanyagolt épületben egy tartály alatt, fóliába csomagolva találták meg.

Az elkészült Bibliákból a Régi Magyarországi Nyomtatványok című kiadványa alapján, 51 könyv maradt fenn (egyes tanulmányok „ötvennél több”-ről írnak). 1592 elején Károlyi hagyatékában 20 példányt találtak a Bibliákból. Országok szerinti megoszlásban: Magyarországon 20, Erdélyben 14 (10 Kolozsvár különböző könyvtáraiban, 2 Marosvásárhelyen, 2 Gyulafehérváron.), Felvidéken 13, Csehországban 2, Ausztriában és Dániában 1–1.

91. kép: Vizsolyi Biblia

forrás: <http://www.hungarikum.hu/sites/default/files/f%C5%91k%C3%A9p%20Vizsoly.jpg>

56. IX-XI. századi magyar íj

57. Magyar cimbalom

58. Kodály-módszer

59. A magyar tanya

60. Magyar huszár

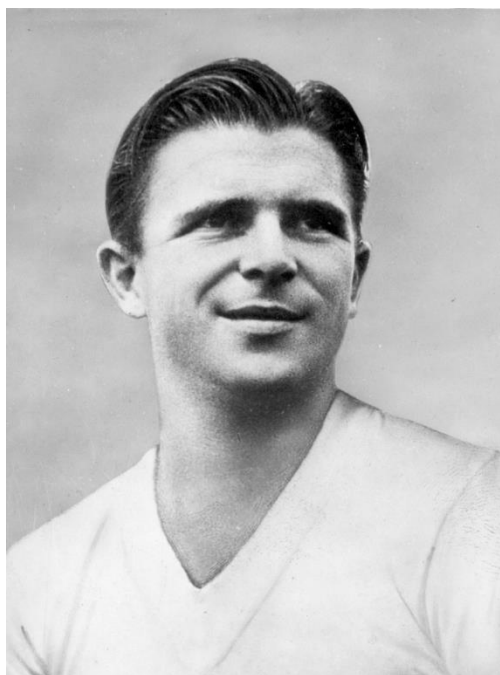
- 61. Pálos rend
- 62. Hollóházi porcelán
- 63. Magyar cifraszűr
- 64. Felső-Tisza-vidéki beregi keresztaszemes hímzés
- 65. Füredi Anna-bál
- 66. Csíksomlyói pünkösdi búcsú és kegyhely
- 67. Hagyományos fejfák a Kárpát-medencében
- 68. Karikás ostor
- 69. Máriapócs Nemzeti Kegyhely és a pócsi búcsúk
- 70. Magyar népmesék rajzfilmsorozat
- 71. Vallásszabadság törvénye (1568)

Sport

- 72. Puskás Ferenc világszerte ismert és elismert életműve

Puskás Ferenc (1927-2006) minden idők egyik legnagyobb futballjátékosa. Felmérések szerint a világ legismertebb és legnépszerűbb magyar embere. Magyarországon lett ismert játékos, a Kispesti Atlétikai Club játékosaként lett először válogatott 18 évesen közvetlenül a II. világháború után. Csapatkapitánya és jelképe volt a hat éven át mindössze egyetlen mérkőzést (a világbajnoki döntőt) elvesztő magyar Aranycsapatnak.

Az 1956-os forradalom leverése után igazságtalan támadások érték, ezért az emigrációt választotta. Kilenc évig futballozott a spanyol Real Madrid 10-eseként. Háromszor nyert Bajnokok Ligáját, ötször spanyol bajnokságot, négyszer volt spanyol gólkirály. 1962-ben a spanyol válogatottban is szerepelt a chilei világbajnokságon, de kikötötte, hogy magyarok ellen nem játszik. 1992-ben tért vissza végleg Magyarországra.

92. kép: Puskás Ferenc

forrás: <http://www.hungarikum.hu/hu/pusk%C3%A1s-ferenc-%C3%A9letm%C5%B1ve>

73. A klasszikus magyar szablyavívás hagyománya

74. Teqball mint sport

Természeti környezet

75. Az Aggteleki-karszt és a Szlovák-karszt barlangjai

A földrajzilag összefüggő egységet alkotó karszton jelenleg 712 változatos képződésű barlang ismert, amelyek közül 273 nyílik a magyar állam területéről. Leghíresebb barlangja a Baradla-Domica barlangrendszer, amelynek összhosszúsága 25 km. Jelentős a térség biológiai, geológiai, őslénytani és régészeti értéke is: a védelem alatt álló felszín alatti világ több mint 500 barlanglakó és barlangkedvelő állatfaj számára nyújt életteret.

A két ország határvidékének barlangjaiban nemcsak egyedülálló természeti, de gazdag kultúrtörténeti értékeket is találhatunk. A mintegy 2 millió éve kialakult barlangok rendkívül változatosak: a legtöbb folyóvizes eredetű, de akad itt a beszivárgó vizek oldó hatására kialakult zsomboly (aknabarlang) és a mélyből feltörő vizek által formált barlang is. A listát 2000-ben bővítették ki a Dobsinai-jégbarlanggal.

93. kép: Aggteleki-karszt és Szlovák-karszt barlangjai

forrás: <https://www.vilagorokseg.hu/aggtelek-1>

76. Kaptárkövek és a bükkaljai kőkultúra

77. Tiszavirág és tiszavirágzás

Turizmus és vendéglátás

78. Karcagi birkapörkölt

79. Gundel örökség - Gundel Károly gasztronómiai és vendéglátóipari öröksége és a Gundel Étterem

80. Bajai halászlé

81. Tiszai halászlé

A klasszikus tiszai halászlé a fehér húsú halakból, a ponty fejéből, farkából és hagymából készülő alaplé készítésével kezdődik, majd a passzírozás után a felöntött alaplébe kerül a só, a piros paprika s a pontyszeletek. A tiszai halászlé, amellet, hogy jellegzetes étele a Tisza mentének, maga a továbbélő halászhagyomány. Az alapanyagok tekintetében szigorúan őrzi az ősi haláskultúrát, ugyanakkor a természetes ízfokozónak tekinthető alaplé használatával mindenki számára élvezetes étel.

94. kép. Tiszai halászlé

forrás: <http://www.hungarikum.hu/hu/content/tiszai-hal%C3%A1szl%C3%A9>

82. Magyar gulyásleves

83. Dobostorta

Épített környezet

84. Torockó épített öröksége

Torockó a Kárpát-medence legépebben és leghitelesebben fennmaradt népi építészeti együttese. Itt található a Kárpát-medence legrégebbi, 1668-ban épült eredeti állapotában megmaradt parasztháza.

Torockón a Nap kétszer kel fel. Korán reggel megjelenik az égbolton, a Székelykőtől balra, majd elbújik a Székelykő mögé, és csak később emelkedik olyan magasra, hogy bevilágíthassa az egész falut. Ezt a különös jelenséget az 1130 méteres észak-dél vonulatú Székelykő sajátos alakja okozza.

A falunak a természeti értékek mellett jelentős épített és szellemi öröksége is van: a házak egyedi, csak itt jellemző stílusban épültek. 1999-ben Torockó kapta meg a legjelentősebb európai építészeti díjat, az Európai Unió Europa Nostra-díját, „138 hagyományos házból álló, egyedi népi építészeti együttes kiváló helyreállításáért, mely szakmai körök kezdeményezésére, a legmagasabb műemlékvédelmi követelmények betartásával, határokon átnyúló támogatással és helyi elkötelezettség eredményeként valósult meg.”

95. kép: Torockó

forrás:<http://hungarikum.hu/hu/content/torock%C3%B3-%C3%A9p%C3%ADtett-%C3%B6r%C3%B6ks%C3%A9ge-0>

5. 2. Békés vármegyei vonatkozású hungarikumok

5. 2. 1. Csabai kolbász vagy Csabai vastagkolbász

Az igazit, a régi kolbászt mindig sertésbélbe töltötték, a végbél és a vastagbél (szaknyelven: kuláré) mintegy másfél méter hosszú darabjába. Ennek volt köszönhető azon értékes tulajdonsága, hogy nem vált keménnyé, szárazzá még egyéves korában sem. A Csabai kolbász legfőbb egyediségét a bőségesen, de jó ízléssel adagolt, kiváló minőségű, hazai termesztésű fűszerpaprika adja. Sehol ennyi paprikát nem tesznek bele. Íze jellegzetesen „csabai”. Zamatos, harmonikus „csabai” kolbászlíz, melyben a többi fűszer mellett a paprika színe, aromája és csípőssége meghatározó. Sem a só, sem a köménymag, sem a fokhagyma íze nem ütközhet ki belőle, külön egyik sem érvényesülhet. Készítése egy élő néphagyomány, mely több mint száz éve, generációkon keresztül szinte semmit sem változott. Békéscsabán ma is sok család készít kolbászt. Az eredeti Csabai kolbász kifejezetten házi termék, ezért nem lehet mindenütt mindig egyforma. Ízesítését a fűszerezés egyedi jellege miatt sokféle tényező befolyásolja. Ez magyarázza az azonos fűszerek és elkészítési mód ellenére a Csabai kolbász sokféleségét.

5. 2. 2. Gyulai kolbász vagy Gyulai pároskolbász

A gyulai kolbász hírneve az 1900-as évekre nyúlik vissza. Ifj. Balogh József házi gazdaságából kikerült termékeit már Európa-szerte ismerték. A gyulai hentesáruk kaphatóak voltak Párizstól Rómáig. 1910-ben hivatalosan is kitüntetett terméké vált, a Brüsszeli Világkiállításon aranyérmet nyert. Számos hentesmester gyártotta Gyulán a kolbászt és vitte

hírét a gyulai terméknek. A Gyulai kolbász gyártása ma is eredeti helyszínén történik hagyományos technológiák alkalmazásával. Igazi bükkfával füstölik, igazi érlelőben szárítják a termékeket. A Gyulai kolbászt sóval, csemege és csípős paprikaőrleménnyel, fokhagymával, borssal és őrölt köménnyel ízesítik. Átmérője 26—40 mm, hosszúsága 18—26 cm. Színe vörösesbarna, áttetszenek rajta a szalonnaszemcsék. Állománya tömör, rugalmas, jól összeálló, jól szeletelhető. Kellemesen füstölt, fűszeres illatú, harmonikus ízét, aromáját a felhasznált fűszerek harmóniája adja. A gyulai kolbász előállítása Gyula és Békéscsaba városok közigazgatási határain belül történik. A gyulai kolbászt többek között Csehországba, Szlovákiába és Németországba is szállítják.

6. Kiemelkedő nemzeti értékek

Magyar Értéktár

6. 1. Kiemelkedő nemzeti értékek szakágazonként

Kiemelkedő nemzeti érték: olyan nemzeti érték, amely nemzeti szempontból meghatározó jelentőségű, a magyarságra jellemző és közismert, jelentősen öregbíti hírnevünket, növelheti megbecsülésünket az Európai Unióban és szerte a világon, továbbá hozzájárul új nemzedékek nemzeti hovatartozásának, magyarságtudatának kialakításához, megerősítéséhez.

Magyar Értéktár: a nemzeti értékek köréből a Hungarikum Bizottság által kiemelkedő nemzeti értéknek nyilvánított értékek gyűjteménye.

Agrár- és élelmiszergazdaság

1. Alföldi kamillavirágzat
2. Badacsonyi kéknyelű
3. Budapesti téliszalámi
4. Csabai kolbász vagy Csabai vastagkolbász
5. Gönci kajsziparack
6. Gyulai kolbász vagy Gyulai pároskolbász
7. Hajdúsági torma
8. Herz Classic téliszalámi
9. Hízott víziszárnyas-termékek

10. Kalocsai fűszerpaprika-őrlemény
11. Magyar akác
12. Magyar akácméz
13. Magyar szürkemarkarha hús
14. Makói vöröshagyma vagy Makói hagyma
15. Mathiasz János szőlőnemesítő életműve
16. Pick téliszalámi
17. Pozsonyi kifli
18. Szegedi fűszerpaprika-őrlemény vagy Szegedi paprika
19. Szegedi szalámi vagy Szegedi téliszalámi
20. Szentesi paprika
21. Szikvíz
22. Szőregi rózsató
23. Theodora Kékkúti és Kereki Ásványvizek
24. a „pálinka” és a „törkölypálinka” megnevezések
25. Békési szilvapálinka
26. Göcseji körtepálinka
27. Gönc(z)i barackpálinka
28. Kecskeméti barackpálinka
29. Pannonhalmi törkölypálinka
30. Szabolcsi almapálinka
31. Szatmári szilvapálinka
32. Újfehértói meggypálinka
33. Sopron (bor)
34. Pannonhalma (bor)
35. Mór (bor)

- 36. Neszmély (bor)
- 37. Etyek-Buda (bor)
- 38. Balaton (bor)
- 39. Balatonboglár(bor)
- 40. Balaton-felvidék (bor)
- 41. Balatonfüred-Csopak (bor)
- 42. Badacsony (bor)
- 43. Nagy-Somló (bor)
- 44. Somlói (bor)
- 45. Káli (bor)
- 46. Tihany (bor)
- 47. Zala (bor)
- 48. Pannon (bor)
- 49. Pécs (bor)
- 50. Szekszárd (bor)
- 51. Tolna (bor)
- 52. Villány (bor)
- 53. Duna (bor)
- 54. Kunság (bor)
- 55. Hajós-Baja (bor)
- 56. Csongrád (bor)
- 57. Izsáki Arany Sárfehér (bor)
- 58. Eger (bor)
- 59. Mátra (bor)
- 60. Bükk (bor)
- 61. Debrői Hárslevelű (bor)

- 62. Tokaj (bor)
- 63. Dunántúl (bor)
- 64. Balatonmelléki (bor)
- 65. Duna-Tisza közti (bor)
- 66. Felső-Magyarország (bor)
- 67. Zemplén (bor)
- 68. UNICUM keserűlikőr
- 69. Kürtőskalács
- 70. Piros Arany és Erős Pista
- 71. Szatmári szilvalekvár
- 72. Magyar szürke szarvasmarha
- 73. Debreceni páros kolbász
- 74. Vecsési savanyú káposzta
- 75. Gyulaji dóm
- 76. Szerencsi csokoládé

A Szerencsi csokoládé története 1923-ra nyúlik vissza. Ekkor nyitotta meg kapuit a csokoládégyár a cukorgyár szomszédságában.

A gyár termékei a kiváló minőségüknek köszönhetően hamar népszerűek lettek országhatáron innen és túl. Néhány klasszikus termék a mai napig kapható, úgymint a Szerencsi Retrő szelet (régi nevén Melódia), a Macskanyelv, az Állat ABC és Vár csokoládék, a kézzel készített konyakmeggy. Ezen termékek gyártója 1996-tól a Szerencsi Bonbon Kft.

96. kép: szerencsi csokoládé

forrás:https://www.google.hu/search?q=szerencsi+csokoládé&rlz=1C1AOHY_huHU708HU708&tbm=isch&source=iu&ictx=1&fir=GXeHpYwoTcBeOM%253A%252C-M4av-5IlQaYPM

77. TÖRLEY Pezsgő

78. St. Hubertus magyar gyógynövénylikőr

79. Kézzel szedett, nagy pehelytartalmú, magyar libatoll

80. Egri Bikavér

81. Magyar pásztor- és vadászkutyafajták

82. MIRELITE termékek

83. Dobostorta

A dobostorta megalkotója Dobos C. József (1847–1924) híres pesti cukrászmester volt. Amikor 1884-ben elkészítette a róla elnevezett édességet, célja az volt, hogy olyan tortát készítsen, amely a kor kissé elmaradott hűtési technikái mellett is hosszú ideig fogyasztható és élvezhető marad.

Első alkalommal 1885-ben, az első Budapesti Országos Általános Kiállításon mutatta be a nagyközönségnek. Kóstolói között ott volt Erzsébet királyné és I. Ferenc József is. A Dobostorta Európa-szerte ismertté vált. Más volt, mint az addig megszokott torták. Kitűnt közülük egyszerű eleganciájával, hiszen akkoriban az emeletes, felcicomázott torták voltak a megszokottak. Másik titka a vajkrém volt, amelyet akkoriban még nem ismertek, a torták főzött krémekkel, tejszínhabbal készültek. Mind a csokoládés vajkrém, mind a tészta masszája Dobos találmánya volt. A hagyomány szerint az édes vajkrémre a vaját köpülő fiú tévedése vezette rá, aki só helyett cukrot tett a köpülő edénybe. A cukrászmester az „elrontott” vajból alkotta meg híres művét.

97. kép: dobostorta

forrás: https://www.google.hu/imgres?imgurl=https://www.receptmuhely.hu/media/cache/frontend_recipe_view_recipe/images/recipe/cd6e7950-c25d-4f11-ad43-7ab0dc6552b0.jpg&i

84. Magyar gulyásleves

85. Dr. Bakonyi Károly szőlőnemesítő életműve

Egészség és életmód

86. Béres Csepp és Béres Csepp Extra

87. ILCSI szépítő füvek natúrkozmetikai termékek

88. Dcont vércukormérő készülékek

89. Védőnői szolgálat

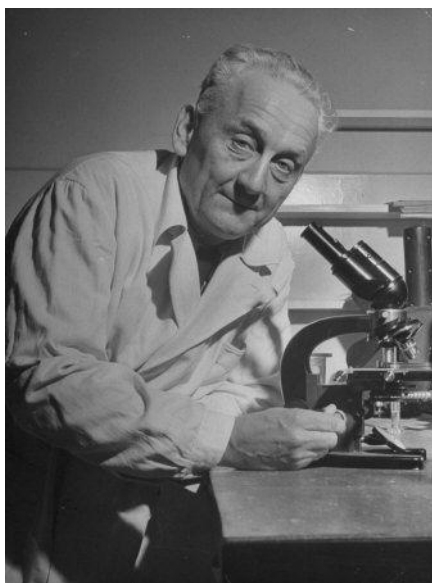
90. A Hévízi-tó és a tradicionális hévízi gyógyászat

91. Szent-Györgyi Albert életműve és szellemi öröksége

Szent-Györgyi Albert Budapesten született 1893. szeptember 16-án. Tanulmányait a Lónyay Utcai Református Gimnázium és Kollégium diájaként végezte, majd a Budapesti Tudományegyetem Orvostudományi Karán folytatta, ahol 1917-ben orvosi oklevelet szerzett. Az első világháborút követően Pozsonyban, Prágában, Berlinben, Leidenben, Groningenben folytatott tanulmányokat a biológia, az élettan, a gyógyszerészet, a bakteriológia, majd a fizikai kémia terén. Ezt követően a Cambridge-i Egyetemen, F. G. Hopkins biokémia tanszékén megszerezte második doktorátusát, ezúttal kémiából, majd E. C. Kendall támogatásával egy évig az Egyesült Államokban dolgozott. Klebelsberg Kunó kultuszminiszter hívására jött vissza Magyarországra, ahol 1931-től 1945-ig a Szegedi Tudományegyetem orvosi vegyészeti intézetének professzora, majd a Budapesti Tudományegyetem Orvostudományi Karának

biokémia professzora volt. 1947 végén elhagyta az országot, és a Boston melletti Woods Hole-ban telepedett le. 1962-i az Egyesült Államok Izomkutató Tudományos Intézete tengerbiológiai laboratóriumának igazgatója volt. Kapcsolatait Magyarországgal mindig fenntartotta, az 1960-as évektől rendszeresen hazalátogatott. 1986. október 22-én Woods Hole-ban hunyt el.

Az 1920-as évek végén Szent-Györgyi ismeretlen anyagot talált a mellékvesében. Megállapította összetételét ($C_6H_8O_6$) és hexuronsavnak nevezte el. Hazatérve Szegeden olyan növényi forrást keresett, melyből nagyobb mennyiségben lehet kivonni hexuronsavat. Erre a célra a szegedi paradicsompaprika kiválóan megfelelt: 10 liter présnedvből 6,5 gramm hexuronsavat állítottak elő. 1932-ben Szent-Györgyi – és tőle függetlenül J. Tillmans – a hexuronsavat azonosította a C-vitaminnal. Javaslatára a hexuronsavat a skorbut elleni hatásra utalva aszkorbinsavnak nevezték el. Szegeden a paprikából kiinduló C-vitamin gyártás módszerét is kidolgozták. Az 1937-es élettani-orvosi Nobel-díjat Szent-Györgyi Albert nyerte el a „biológiai égésfolyamatok, különösképpen a C-vitamin és a fumársavkatalízis szerepének terén tett felfedezéseiért.” A Magyar Tudományos Akadémia levelező (1935), rendes (1938), majd 1945. május 30-án tiszteletbeli tagjának választotta.

98. kép: Szent-Györgyi Albert

forrás:https://www.google.hu/search?q=Szentgyorgyi+albert+életműve&rlz=1C1AOHY_huH U708HU708&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjV7vjTsO3dAhWsBcAKHV3

92. Kabay János gyógyszervegyészeti tevékenysége és életműve

Épített környezet

93. Csongrádi régi belváros (Halászfalu)

94. Őrségi Táj és a Szalafői Népi Műemlékegyüttes

95. Szatmár, Bereg és Kárpátalja középkori templomai

A templomok kulturális örökségünk legősibb emlékei. Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye középkori templomokban Magyarország egyik leggazdagabb vidéke, a középkori templomoknak itt olyan sűrű hálózata maradhatott fenn, amely egyedülálló. Szatmár és Bereg középkori egyházi örökségének egyedi hangulatát idézik a kisméretű templomok, a mellékük épített fa harangtornyok, a gazdagon fennmaradt középkori freskók, a festett karzatok, a díszes kazettás mennyezetek, faragott szószékek.

Az Alföld középkori templomainak nagy része a török dúlások áldozatává vált. Ez a vizek által körbezárt vidék azonban távol tartotta magát a hódító hadakat, az idegen kultúrákat. Így maradhettek fenn páratlan gazdagságukban és szépségükben ezek a kis középkori templomok. Kárpátalja középkori templomai jelentik a nyugati kereszténység keleti határvonalát, itt ér véget a gótika és veszi kezdetét a fatemplomok földje és az ortodoxia. Sok templom elpusztult a tatárjárás után, a reformáció előretörésével sorra a protestánsokhoz kerültek, számos leégett a kora újkor szabadság küzdelmeiben, a szovjet időkben, több esetben Isten házából ateista múzeum lett.

Mára az idő, a történelem megnyugodott és az egyházi örökség turista látványossággá vált. Szabolcs-Szatmár-Bereg és Kárpátalja vármegye egyházi öröksége kiemelkedő értéket képvisel a térség idegenforgalmi kínálatában. Még 2009-ben Középkori templomok útja címen született meg az a tematikus útvonal, amely a Kárpát-medencében egyedülálló vallási és kulturális örökséggel szeretné megismertetni az érdeklődőket.

99. kép: középkori templom

forrás:https://www.google.hu/search?q=Szatmár,+Bereg+és+Kárpátalja+középkori+templomai&rlz=1C1AOHY_huHU708HU708&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjukP

96. Torockó épített öröksége

Ipari és műszaki megoldások

- 97. Budafoki zománcáru és Budafoki zománcedény
- 98. Bonyhádi zománcáru és Bonyhádi zománcedény
- 99. Szentgotthárdi kard és Szentgotthárdi kasza
- 100. KÜRT Adatmentés
- 101. Zsolnay porcelán és kerámia
- 102. Ajka Kristály

Az Ajka Kristály egy több mint százharminc éve működő, és több száz éves üvegipari hagyományra épülő magyar kristályüveg manufaktúra és márkanév. Magyarország egyik nemzetközileg is legismertebb üvegipari műhelye.

A mai cég elődjét Neumann Bernát alapította 1878-ban. Neumann bajor és szász mesterek segítségével futtatta fel gyárát, ami főként háztartási üvegárut termelt. Neumann 1891-ben eladta cégét a korábban Kossuch János által alapított családi üveges vállalkozásnak. A cég a következő évtizedekben komoly szakmai fejlődésen ment keresztül. A háztartási üvegáru helyett egyre inkább luxuscikket, csiszolt kelyheket gyártottak, amelyekkel egyre távolabbi piacokat tudtak elérni. A cég termékei például eljutottak a német, amerikai és indiai piacokra is.

Az I. világháború elején a termelés két évig szünetelt, és a két háború közötti időszakban is meglehetősen hullámzó intenzitással folytatódott. A második világháború előtt fellendülés jellemezte a gyárat, majd a háború során előbb hadiipari üzemként működött tovább. A német, később pedig a szovjet csapatok irányítása alá került és nem üvegipari termelést folytattak benne.

Az 1948-as államosításkor 409-410 fő dolgozott a gyárban, ami Ajkai Üveggyár néven 1963 és 1980 között folytatta a működést. A rendszerváltást követően az 1300 főt foglalkoztató gyár többségében a Fotex -csoport tulajdonába került Ajka Kristály Kft. néven. A gyárat tovább modernizálták és Kína, illetve Oroszország is célpiacává vált. A gyár ezt követően nehéz gazdasági helyzetbe, majd 2007-ben csődhelyzetbe került: már csak 580 főt foglalkoztatott, 2009-ben pedig az ekkor már csak közel 370 fős létszámot is 116 főre csökkentették. Ugyanezen év végére helyzete stabilizálódott.

100.kép: Ajka kristály

forrás:https://www.google.hu/search?q=Ajka+kristály&rlz=1C1AOHY_huHU708HU708&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwiUoZLjtu3dAhWCyqQKHReWA-4Q_AUIDigB&

103. Neumann János életműve

104. Irinyi János munkássága és a zajtalan és robbanásmentes gyufa

Kulturális örökség

105. A Népművészet Mestere díj kitüntetettjeinek tudása és tevékenysége

106. Busójárás Mohácson - maszkos farsangvégi télűző szokás

107. A kunsági birkapörkölt karcagi hagyománya

108. Élő hagyományok Kalocsa kulturális terében: hímzés, viselet, pingálás, tánc

109. Mezőtúri fazekasság

Mezőtúr, mely a Nagykunság déli részén található, a 19. század végére az egyik legjelentősebb fazekas központtá fejlődött. Akkor a mezőtúri fazekasműhelyekben korongosok és virágozók (díszítő) százai dolgoztak. A mezőtúri edények a fazekasok és a kereskedők révén az ország minden zugába eljutottak. Praktikusságuk, jó minőségük és esztétikus megjelenésük miatt igen kedveltek voltak, s azok ma is.

A mezőtúriak legfontosabb edénytípusa a korsó volt. A fazekas szakembert a városban korsósnak is nevezik, hiszen minden műhely készítette a vizeskorsókat, aratókorsókat, csörgőkorsókat, a legmívesebb, legnagyobb szakmai tudást igénylő csárdáskorsókat. (Azt tartották, hogy ezeket a drága edényeket csak akkor veszik le a polcra amikor csárdást járnak, magyarul valamilyen ünnepi alkalommal.)

101.kép: mezőtúri fazekasság

forrás:https://netfolk.blog.hu/2013/04/15/a_szellemi_kulturalis_orokseg_nemzeti_jegyzeken_6_a_mezoturi_fazekassag

- 110. A magyar solymászat
- 111. A halasi csipkevarrás élő hagyománya
- 112. Matyó örökség – a hímzés, viselet, folklór továbbélése
- 113. Pünkösdi templomdíszítés Mendén
- 114. Tikverőzés Mohán. Maszkos, alakoskodó, farsangi szokás.
- 115. Emmausz Bólyban. Húsvéthétfői népszokás
- 116. A molnárkalács borsodnádasi hagyománya
- 117. Sárköz népművészete: szövés, hímzés, gyöngyfűzés, viselet
- 118. Kassai-féle lovasíjász módszer
- 119. Herendi porcelán
- 120. Magyar operett
- 121. Klasszikus magyar nóta
- 122. Zsolnay Kulturális Negyed
- 123. Gróf Széchenyi István szellemi hagyatéka
- 124. 100 Tagú Cigányzenekar – A zenekar világhírű művészi és hagyományörző gyakorlata
- 125. Höveji csipke
- 126. Tárogató

- 127. Magyar Íj (IX-XI. század)
- 128. Vizsolyi Biblia és a Vizsolyi Református Templom
- 129. Bocskai viselet
- 130. Szegedi papucs
- 131. A magyar tanya
- 132. Magyar cimbalom
- 133. Békés-tarhosi Énekiskola
- 134. Mihalkó-féle hortobágyi pásztorkalap
- 135. Kós Károly életműve
- 136. Magyar Huszár
- 137. Aradi Szabadság-szobor
- 138. Feszty-körkép

A Feszty-körkép (tulajdonképpen címen: *A magyarok bejövetele*) Feszty Árpád festőművész körpanorámája a honfoglalásról. Jelenleg az ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékparkban látható.

Több festő is beszállt a munkába, mert Fesztyék nem győzték a festést. A mű 1894-re készült el, 15×120 méteres lett. Óriási volt az érdeklődés a képre, mely a budapesti millenniumi kiállítás egyik legfőbb attrakciójának számított. A vásznat később lebontották és Londonba szállították a Világkiállításra. 1909-ben-ben vitték vissza Budapestre. Az 1970-es években határozat született a Nemzeti Történeti Emlékpark építéséről Ópusztaszeren. 1991-ben egy lengyel restaurátorcsoport nyerte el a körkép helyreállítására kiírt pályázatot. Feszty alkotása 1995-től újra az eredeti szerepét tölti be, a ópusztaszeri Nemzeti Emlékpark fő attrakciójaként.

102.kép: Feszty-körkép részlete

forrás:https://www.google.hu/search?q=Fesztykörkép&rlz=1C1AOHY_huHU708HU708&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwj77M-luu3dAhWrKsAKHe2LBygQ_AUIDigB&b

139. A nagybányai művésztelep és festőiskola

140. Pálos rend

141. Hortobágyi karikás ostor

142. Hollóházi porcelán

143. Magyar népmesék rajzfilmsorozat

144. Vert csipke

145. Csíksomlyói pünkösdi búcsú

Sport

146. Puskás Ferenc világszerte ismert és elismert életműve

147. A magyar vízilabdázás

A magyar férfi vízilabda-válogatott kilencszeres olimpiai bajnok, háromszoros világbajnok és tizenkétszeres Európa-bajnok, ezzel a világ legsikeresebb vízilabda-válogatottja. Kezdetben az úszócsapat tagjait két csoportra bontották, és az úszóedzések kiegészítéseként, erőnléti edzésnek alkalmazták a vízilabdát. Az első hivatalos mérkőzést 1899. július 30-án, Siófokon, a Magyar Úszó Egyesület két csapata vívta. 1904-ben négy csapat részvételével kiírták az első hivatalos bajnokságot.

A vízilabda már a második újkori olimpián bekerült a sportágak közé, mi magyarok viszont csak 1912-ban delegáltunk csapatot a játékokra. 1932-re beérte a magyar

vízilabdacsapat, meghozta a sikert a vízilabda számára, és pólósaink először felállhattak a dobogó legmagasabb fokára. Az első aranyérmes magyar csapat tagjai: Barta István, Bródy György, Halassy Olivér, Homonnai Márton, Ivády Sándor, Keserű Alajos, Keserű Ferenc, Németh János, Sárkány Miklós, Vértessy József, edzőjük Komjádi Béla.

103.kép: háromszoros olimpiai bajnok vízilabda-válogatott

forrás:https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0025_Biro_Melinda-Uszodai_sportok/ch04s02.html

148. A klasszikus magyar szablyavívás hagyománya

Természeti környezet

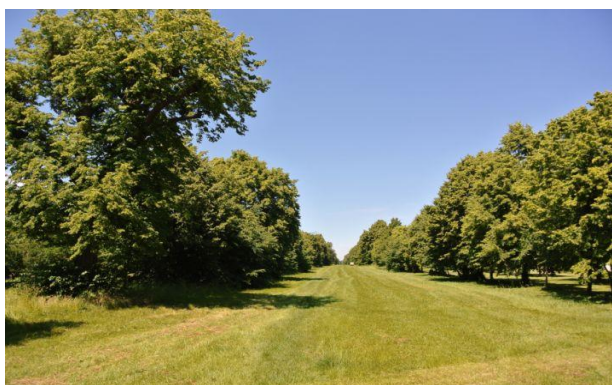
149. Gércei alginit

150. Széchenyi-hársfasor

Európa egyik legszebb hársfasora, a magyar növénykultúra világcsodája a nagycenki hársfa-allé.

A kettős hársfasort 1754-ben telepítette Széchenyi Antal és felesége, Barkóczy Zsuzsanna. A 20 méter széles fasorban a csemetéket 7 méteres távolságra ültették egymástól. A 2600 méter hosszú sétányt eredetileg 645 darab kislevelű hárs kísérte. Az időközben kipusztult példányokat gondosan pótolták. A sétányt lovaglásra használták, ez magyarázza méreteit.

A napjainkban álló 450 db 16 méter magas hársfa törzsmérője 1 méter. A hársfasor a Széchenyi-kastélytól Erdődy Hanna sírjához vezet. Széchenyi Béla 1870-ben vette feleségül Erdődy Lajos gróf leányát, Erdődy Hannát. Két leányuk született: Hanna és Aliz. A második gyermekük születése után, 1872-ben az asszony gyermekágyi lázban halt meg. A 26 évesen meghalt Hannának az volt a kívánsága, hogy a híres hársfasor végében temessék el. A szarkofág alakú síremlék vörös gránitból készült, amelyet Kundmann Károly bécsi szobrász bronz domborművei díszítenek.

104.kép: Széchenyi-hársfasor

forrás:https://www.google.hu/search?q=Széchenyi+hársfasor&rlz=1C1AOHY_huHU708HU708&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjL99OWwe3dAhVFtYsKHff9Ae8Q_AUI

151. Kaptárkövek és a bükkaljai kőkultúra

152. Tiszavirág és tiszavirágzás

Turizmus és vendéglátás

153. Karcagi birkapörkölt

154. Fröccs

155. Gundel örökség - Gundel Károly gasztronómiai és vendéglátóipari öröksége és a Gundel Étterem

156. Bajai halászlé

157. Miskolctapolcai Barlangfürdő

A Barlangfürdő egy melegforrások fölött emelkedő barlangban kialakított fürdőhely Miskolctapolcán. Miskolc egyik leglátogatottabb turistalátványossága. A 30 °C-os víz és a barlang klímája gyógyhatású, főként ízületi betegségek esetén, de sótartalma alacsonyabb, mint a gyógyvizeké, nem éri el az 1000 milligramm/litert sem, így korlátlan ideig lehet benne fürdeni. Mivel a fürdő jelentős része zárt és a víz meleg, egész évben látogatható. 2016-ban elnyerte az év fürdője címet.

105. kép: Miskolctapolcai barlangfürdő

forrás:https://www.google.hu/search?q=miskolctapolcai+barlangfürdő&rlz=1C1AOHY_huHU708HU708&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwih2_Phwu3dAhVmiIsKHY1mA

158. Országos Kéktúra

159. Csabai kolbászfesztivál

160. Tisza halászlé

161. Gemenci gímszarvas

7. Nemzeti értékek

Külhoni Nemzetrész Értéktárak

Nemzeti érték: a magyarság és a magyarországi államalkotó nemzetiségek tevékenységéhez, termelési kultúrájához, tudásához, hagyományaihoz, a magyar tájhoz és élővilághoz kapcsolódó, nemzetünk történelme, valamint a közelmúlt során felhalmozott és megőrzött minden szellemi és anyagi, természeti, közösségi érték vagy termék, illetve a tájhoz és élővilághoz kapcsolódó materiális vagy immateriális javakat magába foglaló tájérték, amely tanúskodik egy emberi közösség és az adott terület történelmi kapcsolatáról.

Külhoni nemzetrész értéktár: az országhatáron túl, egy adott ország területén élő magyarságra jellemző nemzeti értékek közül az adott külhoni nemzetrész értéktár bizottság által külhoni értékkel nyilvánított értékek adatait tartalmazó gyűjtemény.

7.1. Külhoni nemzeti értékek területenként

Erdély

Páduai Szent Antal templom, ferences kolostor és a Károlyi grófok kriptája (Kaplony, Szatmár megye)

Gyergyóújfalvai Falutörvény (Gyergyóújfalu, Hargita megye)

Gyergyótekerőpataki Római Katolikus Templom (Gyergyótekerőpatak, Hargita megye)

Szent Imre Római Katolikus Műemléktemplom (Gelence, Kovászna megye)

Jancsó udvarház (Gelence, Kovászna megye)

A backamadarasi bor (Backamadaras, Maros megye)

A Csipán pálinka (Nyárádszentsimon, Maros megye)

Murokország – Nyárád menti zöldségtermesztő terület (Lukafalva, Ilencfalva, Lőrincfalva, Mezőteremi, Káposztásszentmiklós, Maros megye)

A backamadarasi Horváth–Petrichevich-kúria (Backamadaras, Maros megye)

A berekeresztúri református templom (Berekeresztúr, Maros megye)

A bonchidai Bánffy-kastély (Bonchida, Kolozs megye)

A csíkszeredai Mikó-vár; ma Csíki Székely Múzeum (Csíkszereda, Hargita megye)

A dévai vár (Déva, Hunyad megye)

A gyulafehérvári székesegyház (Gyulafehérvár, Fehér megye)

Kajcsa Jakab által faragott kapuk (Nyárádköszvényes, Maros megye)

Kézdivásárhely történelmi központja (Kézdivásárhely, Kovászna megye)

A máréfalvi faragott és festett székelykapuk (Máréfalva, Hargita megye)

A márkodi kapuk (Márkod, Maros megye)

A marosvásárhelyi Kultúrpalota (Marosvásárhely, Maros megye)

A nagybányai Szent István-torony (Nagybánya, Máramaros megye)

A nagykárolyi Károlyi-kastély (Nagykároly, Szatmár megye)

A nagyváradai vár (Nagyvárad, Bihar megye)

A Nyárád menti homokkő sírkövek (Mikháza, Nyárádszentsimon, Torboszló, Maros megye)

A Nyárád menti középkori harangok (Nyárádmente Kistérségi Társulás, Maros megye)

A nyárádgálfalvi unitárius templom (Nyárádgálfalva, Maros megye)

A nyárádköszvényesi kapuk (Nyárádköszvényes, Maros megye)

A nyárádszentannai középkori templom (Nyárádszentanna, Maros megye)

A sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum épületegyüttese (Sepsiszentgyörgy, Kovászna megye)

A székelyderzsi unitárius templom (Székelyderzs, Hargita megye)

A székelyhodosi katolikus templom (Székelyhodos, Maros megye)

A székelyvajai református templom (Székelyvaja, Maros megye)

A szentgericei unitárius templom (Szentgerice, Maros megye)

A szentháromsági középkori templom és harangláb (Szenháromság, Maros megye)

A sztánai Varjúvár (Sztána, Kolozs megye)

Torockó épített öröksége (Torockó, Fehér megye)

A vajdahunyadi vár (Vajdahunyad, Hunyad megye)

A jobbágytelki szalmafonás (Jobbágytelke, Maros megye)

Az aradi Szabadság-szobor (Arad, Arad megye)

Az 1916-os bekecsi csata emlékezete (Bekecs-hegy, Maros megye)

Bartók Béla emlékezete a Nyárad mentén (Nyáradmente Kistérségi Társulás, Maros megye)

Bekecs Néptáncegyüttes (Nyárádszereda, Maros megye)

Donáth László életműve (Nyáradmente Kistérségi Társulás, Maros megye)

Ferenczy Júlia életműve (Nyárádszentbenedek, Maros megye)

Gagy László életműve (Nyáradmente Kistérségi Társulás, Maros megye)

A Házsongárdi temető (Kolozsvár, Kolozs megye)

A jobbágytelki népviselet (Jobbágytelke, Maros megye)

Kacsó Sándor életműve (Nyáradmente Kistérségi Társulás, Maros megye)

A kolozsvári Mátyás-szoborcsoport (Kolozsvár, Kolozs megye)

A Mátyás király emlékmű vagy kolozsvári Mátyás-szobor Fadrusz János leghíresebb alkotása, pályájának csúcspontja és megkoronázása. Az 1900-as párizsi világkiállításon aranyéremmel díjazott, bronzból készült szoborcsoport ma is meghatározója Kolozsvár főterének, ahol I. Mátyás magyar király szülővárosának az egyik jelképévé vált. A szobor háta mögött emelkedik a gótikus Szent Mihály templom.

106. kép: Mátyás-szoborcsoport

forrás:https://www.google.hu/search?q=kolozsvári+mátyás+szoborcsoport&sa=X&rlz=1C1A0HY_huHU708HU708&biw=1440&bih=726&tbm=isch&source=iu&ictx=1&fir=y4LKj5_

Kós Károly életműve (Kolozsvár, Sztána, Kolozs megye)

dr., ifj. Kós Károly életműve (Kolozsvár, Sztána, Kolozs megye)

Marosszéki Népzene- és Néptánc tábor (Marosszék, Maros megye)

Mikházi Csűrszínházi Napok (Mikháza, Maros megye)

Nagy Ferenc életműve (Kolozsvár, Kolozs megye)

A Nyárad menti betlehemes játékok (Nyáradmente Kistérségi Társulás, Maros megye)

A Nyárad menti csoportos öntözés/ húsvéti közös öntözés (Nyáradmente Kistérségi Társulás, Maros megye)

A Nyárad menti farsangolás (Nyáradmente Kistérségi Társulás, Maros megye)

A nyárádszeredai nagyvásár (Nyárádszereda, Maros megye)

Petres Kálmán életműve (Jobbágytelke, Maros megye)

Szabó Bálint életműve (Nyárádszentimre, Maros megye)

Szabó Csaba életműve (Ákosfalva, Maros megye)

A székelyhodosi baromvásár (Székelyhodos, Maros megye)

Szentiváni Mihály életműve (Nyárádgálfalva, Maros megye)

A szentgericei üveges tánc (Szentgerice, Maros megye)

A Hétlétrás szoros és vízesés (Négyfalu, Brassó megye)

A Nyárad menti madárpopulációk (Nyáradmente Kistérségi Társulás, Maros megye)

Az Óriások árka (Bekecs-hegy, Maros megye)

A Székelykő (Torockó, Fehér megye)

A Tordai hasadék (Torda, Torockó, Fehér megye)

A vármezői pisztráng-tenyészet és vendéglátás (Vármező, Maros megye)

A mikházi ferences templom és kolostor (Mikháza, Maros megye)

A Nyárad mente népi építészete (Bekecsalja, Ehed, Jobbágytelke, Nyárádköszvényes, Nyáradremete, Nyárádszentanna, Nyárádszentsimon, Nyárádszereda, Székelybere, Maros megye)

A Nyárad menti római határvédelmi rendszer (limes) (Marosvécs, Mikháza, Sóvárad, Maros megye)

A nyárádszentimrei református templom (Nyárádszentimre, Maros megye)

A nyárádszentlászlói középkori templom és régészeti leletek (Nyárádszentlászló, Maros megye)

A nyárádszentmártoni unitárius templom (Nyárádszentmárton, Maros megye)

A nyárádszentsimon középkori templom és harangláb (Nyárádszentsimon, Maros megye)

A nyomáti középkori templom és harangláb (Nyomát, Maros megye)

Farkas Péter életműve (Deményháza, Székelyhodos, Maros megye)

Backamadarasi Kiss Gergely életműve (Backamadaras, Maros megye)

A Nyárád menti húsvéti fenyőágazás (Csíkfalva, Deményháza, Jobbágyfalva, Nyárádgálfalva, Nyárádmagyarós, Nyárádremete, Nyárádszentimre, Rigmány, Szentháromság, Székelybere, Maros megye)

A Nyárád menti tavaszi határkerülés (Deményháza, Harasztkerék, Jobbágytelke, Mikháza, Nyárádgálfalva, Nyárádköszvényes, Nyárádremete, Nyárádszereda, Rigmány, Szentháromság, Maros megye)

Széllyes Sándor életműve (Mikháza, Maros megye)

A Bekecs természetvédelmi terület (Bekecs, Maros megye)

A búzaházi kockásliliom-populáció (Búzaháza, Maros megye)

A medgyesi ferences templom és kolostor (Medgyes, Szeben megye)

A szatmárnémeti református láncos templom (Szatmárnémeti, Szatmár megye)

A Vörös-szakadék (Szászsebes, Fehér megye)

A Néra völgye az Ördög távéval (Szászka, Újsopot, Krassó-Szörény megye)

Az ákosi református templom (Ákos, Szatmár megye)

Az egri középkori református templom (Egri, Szatmár megye)

A felsővisói római katolikus templom (Felsővisó, Máramaros megye)

A halmi református templom (Halmi, Szatmár megye)

A máramarosszigeti Borromeo Szent Károly-templom (Máramarossziget, Máramaros megye)

A rónaszéki római katolikus templom és Kálvária (Rónaszék, Máramaros megye)

A szatmári szecesszió (Szatmárnémeti, Szatmár megye)

A szatmárnémeti Kossuth-kert (Szatmárnémeti, Szatmár megye)

A szatmárnémeti Pannónia/Dacia szálló (Szatmárnémeti, Szatmár megye)

A szatmárnémeti Németi református templom (Szatmárnémeti, Szatmár megye)

A szatmárnémeti püspöki palota és gyűjteményei (Szatmárnémeti, Szatmár megye)

A szatmárnémeti római katolikus székesegyház (Szatmárnémeti, Szatmár megye)

Petőfi Sándor emlékezete Erdődön (Erdőd, Szatmár megye)

Szabédi László életműve (Kolozsvár, Kolozs megye)

Menyhárt Károly sírkőfaragó munkássága (Havadtő, Maros megye)

A havadtői régi temető (Havadtő, Maros megye)

A nagybányai művésztelep, festőiskola (Nagybánya, Máramaros megye)

Felvidék

Bény román kori műemlékei (Bény, Érsekújvári járás)

Deáki Római Katolikus Templom (Deáki, Vágsellyei járás)

Paprikás kattancs (Gúta, Komáromi járás)

Kötés (Nem köthető településhez)

A Kurtaszoknyás falvak népviselete és hagyományőrzése (Kéménd, Bény, Kőhídyarmat, Bart, Garampáld, Kisgyarmat, Érsekújvári járás)

Pozsonyi kifli (Nem köthető településhez)

A pozsonyi kifli hajlított alakú, fényesre tojásozott felületű, omlós, mákkal vagy dióval töltött édes sütemény, amelyet eredetileg Pozsonyban kezdtek el készíteni évszázadokkal ezelőtt és innen terjedt el, legalábbis a volt Osztrák-Magyar Monarchia területein. E hagyományos elnevezésű terméket több mint 200 éve gyártják a Szlovákiával szomszédos államokban, Magyarországon és Ausztriában. Fogyasztása a karácsonyi ünnepek idején tipikus. Vitatott, hogy kialakulásának van-e köze az ugyancsak mákkal vagy dióval töltött, de más alakú és állagú bejglihez.

107. kép: pozsonyi kifli

forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Pozsonyi_kifli#/media/File:Pozsonyi_kifli.jpg

Kárpátalja

Kárpátaljai archaikus ima (Nem köthető településhez)

Magyar orgona, Jósika-orgona (Ung és Ugocsa vármegye)

Salánki hordó (Salánk, Nagyszőlősi járás)

Salánkon számos bodnärműhely őrzi a hordógyártás helyi hagyományait. A salánki hordók messzi földön híresek, Ukrajnán kívül eljutnak a magyar, horvát, olasz és francia piacra is. Salánkot a hordókészítés fellegvárának nevezhetjük. Itt valaha száznál is többen foglalkoztak, de még napjainkban is több tucatnyian foglalkoznak kádármesterséggel. Bodnárnak nevezik magukat, bár használatos a kádár megnevezés is. Apjuktól vagy egymástól tanulták a mesterséget. A salánki mesterek főleg magyar típusú, vagyis boros-és ecetes-és káposztáshordókat, kádakat, szaunába való favödröket és virágdézsákat készítenek.

108. kép: salánki hordó

forrás: https://www.google.hu/search?q=salánki+hordó&sa=X&rlz=1C1AOHY_huHU708HU708&biw=1440&bih=726&tbm=isch&source=iu&ictx=1&fir=Xst2wnTW-s2nEM%253A%253A

Beregi szőttes és hímzés (Nagybereg, beregszászi járás)

Rákóczi-kultusz Kárpátalján (Nem köthető településhez)

Vereckei honfoglalási emlékmű (Vereckei-hágó)

Horvátország

Az ártéri és folyami halászat ősi eszközei a Drávaszögben (rekesztő, állító, vető, tapogató szerszámok, halászati eszközök) (Drávaszög, Baranyavári járás)

Élelmiszergazdaság, gasztronómia (csiptetős ponty, mundéros csuka, halpaprikás, kásás hurka, hegyibab) (Drávaszög, Baranyavári járás)

Kaksütés (Drávaszög, Baranyavári járás)

Májusfakitáncolás (Drávaszög, Baranyavári járás)

Főkötők (főkötők); kebel (Drávaszög, Baranyavári járás)

A fekete alapon fehérén hímzett „főkötő”, azaz a főkötő az egész Drávaszög női viseletének legdíszesebb darabja; az úgynevezett kebel egyfajta alsó fehér vászonszoknya, mely a kórógyi és szentlászlói hagyományápolók viseletének ma is szerves része.

109. kép: drávaszögi főkötő

forrás:https://www.google.hu/search?q=drávaszögi+főkötők+és+kebel&rlz=1C1AOHY_huHU708HU708&tbm=isch&source=iu&ictx=1&fir=xf93thfShQohkM%253A%252Cu2IASgUjE

Ács Gedeon síremléke (Csúza, Drávaszög)

Drávaszögi református templomok (Drávaszög, Baranyavári járás)

Borkó Julianna síremléke (Kopács, Drávaköz)

Béni Izsák síremléke (Csúza, Drávaszög)

Hambár (Nem köthető településhez)

Muravidék

Lendvai Szentháromság kápolna (Lendva, Pomurska régió)

Hetési szoknyásharangok (Hetés)

Lendvai vár (Lendva, Pomurska régió)

Hetési szőttes (Hetés)

Hetési férfi és női viselet(Hetés)

Hadik Mihály múmiája (Lendva, Pomurska régió)

Az 1727 és 1728 között barokk stílusban épült lendvai Szentháromság templom őrzi Hadik Mihály természetes úton mumifikálódott holttestét. A rézszegecsekkel díszített koporsóra, amelyre Hadik Mihály nevét és az 1773-as évszámot írták, 1795-ben bukkantak rá a kápolna felújítása során. A néphagyomány szerint Hadik Mihály az 1603-as, Bánffy Kristóf vezette törökellenes csatározások egyik hőse, aki egy törökkel vívott párviadal során esett el. A monda szerint halálhírére a vár urának szépséges lánya, Bánffy Piroska kivetette magát a vár tornyának ablakán és szörnyethalt.

110. kép: Hadik Mihály múmiája

forrás: <http://www.muravidekiertektar.si/?p=103>

Vajdaság

Aranysárkány helyszíne – szabadkai gimnázium (Szabadka, Észak-bácskai körzet)

A Varázsló kertje – Szent Teréz székesegyház környéke (Szabadka, Észak-bácskai körzet)

Pacsirta székhelye – Szabadka belvárosa (Szabadka, Észak-bácskai körzet)

Komor Marcell és Jakab Dezső szabadkai és palicsi szecessziós épületei (Szabadka, Palics, Észak-bácskai körzet)

Kaponyai Árpád-kori pusztatemplom (Kaponya, Észak-bácskai körzet)

Kishorgosi Árpád-kori templom és temető (Kishorgos, Észak-bácskai körzet)

Oroszlámosi templomdomb monostor és leletek (Oroszlámos, Bánság)

Hinga domb Noszán, Árpád-kori templom és temető helye (Nosza, Észak-bácskai körzet)

Kupuszina kulturális tér (Bácskertes, Nyugat-bácskai körzet)

A doroszlói viselet (Doroszló, Nyugat-bácskai körzet)

Délvidéki földikutya (Településhez nem köthető)

Parlagi sas (Településhez nem köthető)

Kerecsen (Településhez nem köthető)

Kékcserű réce (Településhez nem köthető)

Túzok (Településhez nem köthető)

Kőlaposok (Bácska)

Homokpuszták (Településhez nem köthető)

Szikes puszta (Településhez nem köthető)

Ludasi-tó (Ludas, Észak-bácskai körzet)

Telecskai dombok (Bácska)

A doroszlói és gombosi böjti leánytáncok és népdalok (Doroszló, Gombos, Nyugat-bácskai körzet)

Doroszlói, székelykevei, temerini és tapolyai tájházak (Doroszló, Székelykeve, Temerin, Tapolya, Nyugat-bácskai körzet)

Székelykeve szellemi, kulturális tájegység (Székelykeve, Nyugat-bácskai körzet)

Aracsi templomrom és aracsi kő (Aracs, Közép-Bánság)

Szegélyes közép-bácskai citeraváltozat (Közép-Bácska; Településhez nem köthető)

Alsó-Tisza-vidéki juhásznóták és hagyományos előadásmódok (Településhez nem köthető)

Vajdasági/délvidéki magyar tamburazene (Településhez nem köthető)

Temerini Illés-napi ünnep (Temerin, Dél-Bácskai körzet)

Torontálvásárhelyi kecskézés/karácsonyi pásztorjáték (Torontálvásárhely,

Horgosi és martonosi pirospaprika (Horgos, Martonos, Dél-bánsági körzet)

Temesközi gömölye (Temesköz; Településhez nem köthető)

Vajalja (Településhez nem köthető)

Vajdasági/délvidéki magyarok csigatészta-készítése gyakorlata (Településhez nem köthető)

Kései szegfű (Településhez nem köthető)

Vetővirág (Településhez nem köthető)

Kornistárnics (Településhez nem köthető)

Fekete kökőrcsin (Szabadka-Horgos homokvidék, Ludasi-tó, Észak-bácskai körzet)

A botanikusok az egyik legritkább és legszebb vadvirágként tartják számon. A Vajdaságban a védett és igazi természeti ritkaságnak számító fekete kökőrcsin a Római-sáncokon és a Szabadka–Horgos homokvidéken, valamint néhány kisebb élőhelyen még megtalálható. Több mint tíz éve már, hogy e gyönyörű virág kipusztult a Ludasi-tó keleti lejtős partját borító, elgazosodott löszpusztafoltokról. A boglárkafélék családjába tartozó kökőrcsinek a legkorábban nyíló virágaink. A kora tavaszi napok még gyakran fagyosak. A kökőrcsin a kemény hideg ellen szőrűhával védekezik, a sűrű bundára emlékeztető finom szőrök megvédik a növényt a fagytól. A kökőrcsin harangformájú bókoló virágairól kapta latin nevét (pulsare = harangozni).

111. kép: fekete kökőrcsin

forrás:https://www.google.hu/search?q=fekete+kökőrcsin+vajdaság&rlz=1C1AOHY_huHU708HU708&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjwq7fRkuvdAhVJKVAKHV-3BFQ

Homoki varjuháj (Településhez nem köthető)

Homoki kikerics (Településhez nem köthető)

Szenyves infű (Településhez nem köthető)

Homoki nősirom (Településhez nem köthető)

Egyhajuvirág (Településhez nem köthető)

Bánáti bazsarózsa (Delibláti homokvidék)

Báránypirosító (Településhez nem köthető)

Az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc utolsó győztes ütközete Kishegyesen (Kishegyes, Észak-bácskai körzet)

Al-Duna (Vaskapu) szabályozása (Vaskapu-szoros)

Duna-Tisza-Duna (Ferenc) csatorna (Dél-bácskai körzet)

Nándorfehérvári diadal és a déli harangszó (Nándorfehérvár-Belgrád)

Szalánkeméni csata (Szalánkemén, Szerémségi körzet)

Karlócai béke (Karlóca, Dél-bácskai körzet)

Zimonyi Hunyadi torony (Zimony, Belgrádhoz tartozó városrész)

Zentai csata (Zenta, Bácska)

Karácsonyi angyalkák és báránykák a XX. század második feléből (Szabadka környéki falvak Észak-bácskai körzet),)

Ludasi népmesemondás (Ludas, Észak-bácskai körzet)

Bácsi királyi és érseki lovagvár (Bács, Bácska)

Szent Kereszt-kápolna Versec búcsújáráhely (Versec, Dél-bánsági körzet)

Napsugár díszítésű oromzatú házak (Bácska)

Lajta Béla által tervezett tűzoltó laktanya (Zenta, Bácska)

Doroszlói Szentkút (Doroszló, Nyugat-bácskai körzet)

Szent Ágoston templom Elemér, Kiss Ernő aradi vértanú nyughelye (Elemér, Közép-bánsági körzet)

Bácskai vőfélyhagyomány (Bácska)

Doroszlói szüretbál (Doroszló, Nyugat-bácskai körzet)

Tisza mente (Magyarkanizsa, Zenta, Csóka, Bácska)

Temesközi birkapörkölt (Temesköz)

8. Külhoni értékek

7. 1. Erdély (Románia)

7. 1. 1. Arad megye:

Az aradi Szabadság-szobor, Arad

112. kép: A Szabadság-szobor Aradon

forrás:<http://img5.lapunk.hu/tarhely/minibusz/galeria/699421.jpg>

6. 1. 2. Bihar megye:

A nagyváradai vár, Nagyvárad

113. kép: A vár maradványai Nagyváradon

forrás:http://lexikon.adatbank.transindex.ro/admin/kep/170_1265646076_DSCN1167.jpg

6. 1. 3. Brassó megye:

A Hétlétrás-szoros és vízesés, Brassó, Négyfalu

114. kép. Hétlétrás-szoros és vízesés Brassóban

forrás:http://www.kjnt.ro/ertektar/uploads/ertekek/19_2.jpg

6. 1. 4. Fehér megye:

A gyulafehérvári székesegyház, Gyulafehérvár

Torockó épített öröksége, Torockó

A Tordai-hasadék, Torda, Torockó

115. kép: Tordai hasadék

forrás:https://www.google.hu/search?q=tordai+hasadék&rlz=1C1AOHY_huHU708HU708&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjU5OyBud7dAhWmlIsKHZXSBzcQ_AUICigB&biw=1440&bih=726#imgsrc=-0sbw3eCY3z1dM:

6. 1. 5. Hargita megye:

A csíkszeredai Mikó-vár (ma Csíki Székely Múzeum), Csíkszereda

A gyergyótekerőpataki római katolikus templom, Gyergyótekerőpatak

A gyergyóújfalvi falutörvény (1581), Gyergyóújfalu

A máréfalvi faragott és festett székelykapuk, Máréfalva

116. kép: máréfalvi székelykapu

forrás:http://hetnap.rs/files/gallery/16_40/05-15-1.jpg

A székelyderzsi unitárius vártemplom, Székelyderzs

6. 1. 6. Hunyad megye:

A dévai vár, Déva

A vajdahunyadi vár, Vajdahunyad

117. kép: Vajdahunyad vára

forrás:<http://www.hmh.rmdszhunyard.ro/wp-content/uploads/2013/05/Kastely.jpg>

6. 1. 7. Kolozs megye:

A bonchidai Bánffy-kastély, Bonchida

A Házsongárdi temető, Kolozsvár

118. kép. Apáczai Csere János sírja a Házsongárdi temetőben

forrás:[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/5/50/Kv%C3%A1r_H%C3%A1zsong%C3%A1rd_Ap%C3%A1czai.jpg/220px-](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/5/50/Kv%C3%A1r_H%C3%A1zsong%C3%A1rd_Ap%C3%A1czai.jpg/220px-Kv%C3%A1r_H%C3%A1zsong%C3%A1rd_Ap%C3%A1czai.jpg)

[Kv%C3%A1r_H%C3%A1zsong%C3%A1rd_Ap%C3%A1czai.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/5/50/Kv%C3%A1r_H%C3%A1zsong%C3%A1rd_Ap%C3%A1czai.jpg/220px-Kv%C3%A1r_H%C3%A1zsong%C3%A1rd_Ap%C3%A1czai.jpg)

[Kv%C3%A1r_H%C3%A1zsong%C3%A1rd_Ap%C3%A1czai.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/5/50/Kv%C3%A1r_H%C3%A1zsong%C3%A1rd_Ap%C3%A1czai.jpg/220px-Kv%C3%A1r_H%C3%A1zsong%C3%A1rd_Ap%C3%A1czai.jpg)

A kolozsvári Mátyás-szoborcsoport, Kolozsvár

A sztánai Varjúvár, Sztána

ifj./dr. Kós Károly életműve, Kolozsvár, Sztána

Kós Károly életműve, Kolozsvár, Sztána

Szabédi László életműve, Kolozsvár

6. 1. 8. Kovászna megye:

A gelencei Jancsó udvarház, Gelence

A gelencei Szent Imre római katolikus műemléktemplom, Gelence

119. kép: Szent Imre római katolikus műemléktemplom Gelencén

forrás: <http://gelence.info/images/phocagallery/HOME/SZENT%20IMRE%20MUEMLEKTEMLOM%20-%20%20BISERICA%20VECHE.jpg>

A sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum épületegyüttese, Sepsiszentgyörgy

Kézdivásárhely történelmi központja, Kézdivásárhely

6. 1. 9. *Krassó-Szörény megye:*

A Néra völgye az Ördög tavával, Szászka, Újsopot

120. kép: Néra völgye az Ördög tavával

forrás: http://www.kjnt.ro/ertektar/uploads/ertekek/91_6.jpg

6. 1. 10. *Máramaros megye:*

A nagybányai művésztelep, festőiskola, Nagybánya

A nagybányai Szent István-torony, Nagybánya

121. kép: Szent István torony Nagybányán

forrás:http://lexikon.adatbank.transindex.ro/admin/kep/181_1265307377_DSC03634.jpg

6. 1. 11. Maros megye:

A havadtői régi temető, Havadtő

A jobbágytelki szalmafonás, Jobbágytelke

122. kép: jobbágytelki szalmafonó céh

forrás:<https://pb2.jegy.hu/imgs/system-4/program/000/062/346/jobbagytelki-szalmafono-cehban-original-70380.jpg> ben

A marosvásárhelyi Kultúrpalota, Marosvásárhely

A mikházi ferences templom és kolostor, Mikháza

A Nyárád mente népi építésze: Bekecsalja, Ehed, Jobbágytelke, Nyárádköszvényes, Nyárádremete, Nyárádszentanna, Nyárádszentsimon, Nyárádszereda, Székelybere

Farkas Péter életműve, Deményháza, Székelyhodos

Kacsó Sándor életműve, Mikháza

6. 1. 12. Szatmár megye:

A kaplonyi Páduai Szent Antal templom, ferences kolostor és a Károlyi grófok kriptája, Kaplony

A nagykárolyi Károlyi-kastély, Nagykároly

123. kép: Károlyi-kastély Nagykárolyban

forrás:<http://www.hereditatum.org/large-image.jpeg?id=29875>

A szatmárnémeti Pannónia/Dacia szálló, Szatmárnémeti

A szatmárnémeti püspöki palota és gyűjteményei, Szatmárnémeti

A szatmárnémeti székesegyház, Szatmárnémeti

Az ákosi református templom, Ákos

6. 1. 13. Szeben megye:

A medgyesi ferences templom és kolostor, Medgyes

A Vörös-szakadék, Szászsebes

124. kép: Vörös-szakadék Szászsebesen

forrás: http://photos.wikimapia.org/p/00/03/23/41/13_big.jpg

6. 1. 14. Kovászna megye

Kürtőskalács

125. kép: kürtőskalács

forrás: http://www.maszol.ro/uploads/files/userfiles/images/4594_11402568761.jpg

Mikóújfalusi Rakott Ág

Kovásznai dr. Benedek Géza Szívkórház és a Kovásznai Komplex Rehabilitációs Módszer

Kézdivásárhely történelmi főtere

Kisbaconi vízimalom

Illés Napi Juhászlakodalom

Székely Nemzeti Múzeum (Sepsiszentgyörgy)

Csomád-Bálványos természetvédelmi terület

A kenyér útja

Székelyföldi népi mesterségek (mesterségek, mesterek, műhelyek)

7. 2. Vajdaság

Természeti környezet:

Telecskai-dombok

126. kép: telecskai dombok

forrás:https://www.google.hu/search?q=telecskai+dombok&rlz=1C1AOHY_huHU708HU708&tbm=isch&source=iu&ictx=1&fir=oXyiEPbxVf6hYM%253A%252CLXo2iuO8wGM5LM%2

Túzok

Ludasi-tó

Szikesek

Bánáti bazsarózsa

Báránypirosító (virág)

Délvidéki földikutya

Épített környezet:

A kishorgosi Árpád-kori templom és temető

127. kép: Árpád-kori templom és temető

forrás:https://www.google.hu/search?q=kishorgosi+árpád+kori+templom+és+temető&rlz=1C1AOHY_huHU708HU708&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=2ahUKEwiLn9iS

A noszai Hinga-domb

Kaponyai Árpád-kori pusztatemplom

Az oroszlámosi Templomdomb régészeti lelőhely

A Ferenc-csatorna (a mai Duna-Tisza-Duna csatorna bácskai szakasza)

Az Al-Duna (Vaskapu) szabályozása

A zentai tűzoltólaktanya

Vajdasági napsugaras díszítésű deszkaoromzatok

Bácsi királyi és érseki lovagvár

Az aracsi templomrom és az aracsi kő

Komor Marcell és Jakab Dezső szabadkai és palicsi szecessziós épületei

Kulturális örökség:

Kosztolányi Dezső Pacsirta című regényének helyszínei

„A varázsló kertje” - vakutca a Szent Teréz-székesegyház környékén

A nándorfehérvári diadal és a déli harangszó (1456. július 4-21.)

A karlócai béke (1699. január 26.)

A szalánkeméni csata (1691. augusztus 19.)

A zimonyi Hunyadi-torony

A verseci Szent Kereszt-kápolna

Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc utolsó győztes csatája Kishegyesenél

Az eleméri Szent Ágoston-templom, Kiss Ernő aradi vértanú végső nyughelye

A győzedelmes zentai csata (1697. szeptember 11.)

Doroszlói Szentkút

A vajdasági református magyarok csigatészta-készítési gyakorlata

Székelykeve szellemi kulturális tevékenysége

A bácskai vőfélyhagyomány

A doroszlói, székelykevei, temerini és topolyai tájház

Torontálvásárhelyi kecskőzés

A doroszlói viselet

128. kép: doroszlói viselet

forrás: <http://ertektar.rs/ertektar/ertek/A-doroszlói-viselet/52>

Kupuszinai szellemi kulturális tájegység

A vajdasági magyar tamburazene

A doroszlói és bójtei leánytáncok és népdalok

A közép-bácskai szegélyes citeraváltozat

A doroszlói szüretbál

A temerini Illés-napi ünnep

Az alsó- Tisza-vidéki juhásznóták és hagyományos előadasmódjuk

Karácsonyi angyalkák és báránykák a XX. század második feléből

A szabadkai gimnázium, Kosztolányi Dezső Aranyrákányának helyszíne

A ludasi népmesemondás

Agrár-és élelmiszergazdaság

Temesközi gömölve (birkatúró)

Vajalja

A horgosi és martonosi pirospaprika

9. Felhasznált irodalom

<http://bekesmegye.hu>

<http://ertektar.bekesmegye.hu/>

<http://www.hungarikum.hu/>

<http://hungarikum.hu/hu/hungarikum-bizottsag>

<http://www.hungarikum.hu/content/kulhoni-ertektar-nemzeti-ertekeinek-listaja>

<http://www.kjnt.ro/ertektar/emeb>

114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelet a magyar nemzeti értékek és a hungarikumok gondozásáról

324/2020. (VII. 1.) Korm. rendelet a magyar nemzeti értékek és hungarikumok értéktárba való felvételéről és az értéktár bizottságok munkájának szabályozásáról

2012. évi XXX. törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról

2015. évi LXXX. törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény módosításáról